

RØDE FANE

Nr. 5 -83 Kr. 24,- Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt

KAPITALENS KRISESTRATEGI

PROGRAMUTKASTET
REVISJONISTISK?

BREV OG NOTISER

Det finske MLG har nylig utgitt et hefte de har kalt «Kulturrevolusjonens mislykkande och Deng Xiaopings revisionism.» Som undertittel har de satt «— En kommentar til Pål Steigan (Røde Fane 3/83) och inledning till en polemik mellan AKP(m-l) (Norge) och MLG (Finland).» Vi siterer fra innholdet:

«De uttalelsene i 16-punktsvedtaket som Steigan siterer er helt riktige, og Steigans kritikk er fullstendig uholdbar. Den knytter nærmest an til den tradisjonen som går fra Bernstein og Kautsky til Kruttsjov og Deng Xiaoping.»

Og videre:

«I sin kritikk av kulturrevolusjonen legger Steigan stor vekt på å være «marxistisk». Men det er påtagelig hvor ensidig han støtter seg på klassikernes oppfatninger.

I praktisk talt alle de stridsspørsmål som kulturrevolusjonen gjaldt kan man begrunne ulike og helt motsatte standpunkter ved valgte klassikersitat (...). Av disse alternativene velger Steigan konsekvent den typen oppfatninger eller sitat som underbygger KKP's nåværende linje, og i allmennhet et mekanisk materialistisk syn på samfunnet og menneskenes tenkning. Han synes å glemme at også kulturrevolusjonens linje ble støttet av et stort antall meget representative klassikersitater. I det minste bør man da på noen måte begrunne hvorfor den ene typen sitater er mer gangbar enn den andre i diskusjonen om kulturrevolusjonen. Framfor alt burde det faktum at så totalt forskjellige linjer kan begrunnes med klassikersitater gi oss grunn til å tro at klassikerne fra Marx til Mao har uløste og viktige motsigelser, som etter at kulturrevolusjonen mislyktes må klarses opp hvis man vil føre marxismen videre.»

Og heftet avslutter:

Bevegelsen står framfor en ny stor polemikk. Den kommer til å omfatte mindre og færre partier enn den forrige polemikken, men den kommer til å gå mye dypere og dens historiske betydning kommer til å bli mye større.»

Røde Fane kommer tilbake til heftet i neste nummer.

Evelyn Reed: Woman's evolution

Denne boka som vi anmeldte i forrige nummer finnes nå i svensk oversettelse: Kvinnans utveckling, utgitt av: Røda Rummet (ISBN 91 7362 052 1).

Innlegg i Røde Fane

Dødlige for nummer 6 er 13. oktober. Innlegg sendes til Røde Fane postboks 6875 St. Olavsplass Oslo 1.

Respons på sommertilbudet

Til opplysning for våre lesere: sommertilbudet resulterte i hittil 57 nye abonnenter. Ungdommen var den flinkeste, nesten halvparten ble tegna på RUs sommerleir. Sjøl om sommeren er over vil tilbudet gjelde ei stund til. Redaksjonen håper på 100 nye abonnenter til sammen. 43 til gjenstår, snakk med venner og kjente slik at vi kan oppfylle målsettinga snarest mulig, i hvert fall for «snøen kommer».

Ny redaktør

Fra og med dette nummer har Bjørgulv Braanen overtatt som redaktør av Røde Fane.

INNHold

TEMA:

Kapitalismens kriseteori, av Bjørgulv Braanen	4
Pisken og gulrota, av Ulf Arnesen	7
Union Busting, av Rune Ottosen	8
Kvinnearbeidsplasser går tapt, av Jorun Gulbrandsen	9
Øksa ligger ved rota til velferdsstaten, av Pål Steigan	12
La IMF få noen av yachtene i Rio, av Bjørgulv Braanen	14
Slankekuren som tok 5000 arbeidsplasser, av Arne Lauritzen	17
Nyland var prøvesteinen, intervju med Geir Mostad, av Bjørgulv Braanen og Rune Ottosen	21
Akergruppa, en studie i kapitalens omstillingstaktikk, av Svenn Olav Aarlott	23
Erfaringer fra Tyssedal, av Sigrun Instefjord og Solveig Våde	26
Boligen under sosialismen, av Johan Ditlef Martens	27

KULTUR

Hva er sosialrealisme, Intervju med Knut Johansen, av Klaus Hagerup	29
---	----

DEBATT:

Hva er ballen, Tron Øgrim? av Bjørn Nilsen	32
Izquierda Unida eller Rød Valgallianse, av José Aguilar	35
Om historisk metode, av Christopher Bratt	37
Se motsigelsene hos fienden, Rossen? av Egil Bergan	38
Svar på kritikken av programforslaget, av Tron Øgrim	42

BØKER:

Nytt krisehefte fra AKP(m-l), av Harald Minken	49
--	----

RØDE FANE

Utgitt av
Arbeidernes Kommunistparti
(marxist-leninistene)
Nr. 5 — 1983 — 12. årg.
ABONNÉR! 125 kr. pr. år

Bestill fra:
Røde Fanes distribusjon,
Boks 83 Bryn, Oslo 6.
Røde Fane redigeres av
et utvalg nedsatt av
sentralkomiteen i AKP(m-l)
Adresse redaksjonen:
Postboks 6875 St. Olavs plass s
Oslo 1
Postgiro nr. 2 20 84 78.
Telefon: (02) 11 45 73
Redaktør og ansvarlig utgiver:
Bjørgulv Braanen
Trykt hos A/S Duplotrykk

ISSN 0332-7892

RØDE FANE

Plan for Røde Fane

AKP ER I DAG inne i en periode der mange spørsmål er til debatt. Diskusjonene rundt prinsipp-programmet og kulturrevolusjonen i Kina er en god illustrasjon på det. Men mange av spørsmålene er kompliserte og omfattende. Det vil ta tid å komme fram til endelige standpunkter. Noen stridsspørsmål vil det heller ikke være riktig å skrive inn i partiprogram.

RØDE FANES oppgave er å bringe materiale til disse diskusjonene og være et forum der viktige debatter kan føres. Redaksjonen har diskutert hvilke emner vi ønsker å prioritere i tida som kommer. At vi har blinket ut noen områder betyr ikke at vi ikke vil komme til å bringe stoff om andre emner. Ei heller at tidsskriftets spalter er stengt for innlegg på andre områder. Men våre ressurser er knappe og vi må prioritere.

RØDE FANE ønsker å bringe stoff om *arbeiderklassens historie i Norge*. Ingen revolusjonær bevegelse har hatt framgang uten grundig forankring i sitt eget land. Lenin fornyet marxismen på bakgrunn av særegne russiske erfaringer. Mao Zedong utviklet marxismen-leninismen gjennom studier og undersøkelser av den kinesiske virkeligheten. Kommunistene i Vesten står foran lignende oppgaver. Det er ingen fornuftig grunn til at norske kommunister skal ha større kunnskaper om Kinas historie enn vår egen.

RØDE FANE vil fortsatt bringe stoff om *marxistisk kriseteori*. Røde Fane 3/81 hadde krisa i verdensekonomien som tema og vi følger opp i dette nummer med å rette søkelyset mot borgerskapets krisestrategi. MI-bevegelsen har et stort behov for å utvikle linjer for kampen mot virkningene av krisa. Men det har også utviklet seg en fruktbar debatt om årsakene til krisene i kapitalismen. I partiet finnes det flere forskjellige oppfatninger om hva marxistisk kriseteori er.

RØDE FANE vil rette søkelyset på *Sovjets karakter*. I Røde Fane 8/81 stod Egil Fossums artikkel om Stalin. I Røde Fane 3/82 er det lagt fram mye materiale om klassene i Sovjet. Vi ønsker å følge opp dette emnet med å gå grundigere inn på Sovjets karakter. AKP står fast på teorien om at Sovjet

er et statsmonopolistisk samfunn av ny type. Men vi har fremdeles uavklarte spørsmål knyttet til denne analysen. Denne diskusjonen er viktig i forhold til den økende krigsfaren, men den har også betydning for debatten om sosialismen.

RØDE FANE vil ta opp *tre verdener-teorien* til diskusjon. I dag pågår det en debatt i Røde Fanes spalter om hvordan tre verdener-teorien skal oppfattes. Hva er hovedmotsigelsen i verden? Går den mellom Sovjet og USA eller mellom imperialismen og de undertrykte nasjonene? Vår målsetting er også å trekke inn noe av den internasjonale debatten som pågår om hvordan landa i den tredje verden kan frigjøre seg.

RØDE FANE tar sikte på å bringe materiale om *klassene i Norge*. I Røde Fane 3/81 er det tatt til orde for at vi ikke bør operere med 3 klasser, men med 6. I Materialisten pågår det en viktig diskusjon om klasseanalyse. Flere på den såkalte venstresida hevder at proletariatet forsvinner. Hvilke konsekvenser vil datarevolusjonen få for partiets klasseanalyse?

RØDE FANE har også som målsetting å ha en høy prioritering av *kvinnestoff og kulturstoff*.

VI VIL OGSÅ tro at en mer omfattende diskusjon om den *historiske materialismen* vil tvinge seg fram. Debatten om sosialismen, kulturrevolusjonen, Kina og politisk økonomi har hatt dette som gjennomgangstema. Hva er forholdet mellom basis og overbygning — mellom produktivkrefter og produksjonsforhold? Hvilken rolle spiller klassekampen?

RØDE FANE ser det også som sin målsetting å bringe stoff om den økende *krigsfaren*. Allerede i neste nummer vil vi bringe stoff om ettergivenhetspolitikken i Vest-Europa.

PRINSIPPROGRAMDISKUSJONENE fram til AKPs 4. landsmøte i 1984 vil bli ført i en egen diskusjonsbulletin. Men i den grad vi har plass vil også Røde Fanes spalter være åpne for denne debatten. Tron Øgrim har fått spalteplass i dette nummeret for å svare på innlegget fra Ellen Pedersen i Klassekampen tidligere i år.

DETTE BURDE være argumenter gode nok for at flere tegner abonnement på Røde Fane. Tidsskriftet vil ikke overleve på lengre sikt uten flere abonnenter. Og til det trengs det kommisjonærer over hele landet som ved hvert nummer forplikter seg til å selge et visst antall nummer av bladet. *Kom igjen!*

BB

KAPITALENS KRIS

- En av årsakene til veksten i kapitalismen etter krigen var arbeiderklassens nederlag i 30-åra.
- Det internasjonale borgerskapet er i dag i ferd med å presse et tilsvarende nederlag på arbeiderklassen og undertrykte folk verden over.
- Arbeiderklassen har ingenting igjen for å dukke nakken.

«Det var rett før kl. 15.00 en livlig desember ettermiddag at datamaskinene i New York begynte å lyse alarm. Banco do Brazil, den kommersielle delen av den brasilianske sentralbanken, manglet mer enn 50 millioner dollar i forhold til sine obligasjoner den dagen — og hvis ikke pengene ble framskaffet innen de to neste timene, ville Sør-Amerikas ledende økonomiske makt, ikke ha innfridd sine forpliktelser på over 80 milliarder dollar. Apokalyptiske rykter ga gjenlyd på markedene, mens panikkslagne børsmeglere kjempet febrilsk for å reise nye fonds. Til slutt lyktes de, etter dusinvis av telexmeldinger og telefonsamtaler, da tre amerikanske banker godtok å gi kortsiktige lån. Verdens finanssystem hadde overlevd ennå en dag...»¹⁾

Av Bjørgulv Braanen

Verdens totale gjeld er i dag på omlag 500 milliarder dollar. Den jevne veksten i bruttonasjonalprodukt (BNP) som har kjennetegnet etterkrigstida har nå snudd til tilbakegang eller stagnasjon. I industrilandene var det jevnt over en produksjonsvekst på ca. 5% fram til omkring 1970. Etter 1970 har veksten ligget på 2-3%. Etter en kortvarig oppgang i 1978-79 er utviklingen i BNP nå nede i null eller tilbakegang for de ledende industrilandene.²⁾ De fleste økonomer er enige om at økningen i oljeprisene på 70-tallet har skjerpet problemene. Arbeidsløsheten i OECD-området (Vest Europa, Japan, Australia og Nord-Amerika) er nå oppe i over 32

millioner. 70-åra har vært preget av både stagnasjon og sterk prisstigning. Men inflasjonen er nå i ferd med å flate ut. I dag er det også tegn på at en oppgang er under oppseiling i USA. Men det er likevel klart at det har vært en langvarig oppgang i verdensøkonomien etter den 2. verdenskrig, som rundt 1970 ble avløst av en stagnasjonsperiode. Ved inngangen til 80-årene er det mye som tyder på at verdenskapitalismen er på vei inn i sin alvorligste krise siden 30-årene.

ENDA IKKKE FULLT SAMMENBRUDD I VERDENSØKONOMIEN

Men det er likevel grunn til å under-

streke at krisa enda ikke har ført til et fullstendig sammenbrudd i verdenskapitalismen. Den internasjonale finanskapitalen har til nå klart å ri av de store finansielle krisene. Det arbeides febrilsk for å omlegge det internasjonale kredittsystemet. Så lenge det fortsatt er mulig å stampe opp kreditt kan den virkelige krisa utsettes. De økonomiske krisene under kapitalismen vil i første omgang arte seg som en finanskrisa. I dag er det riktig å si at krisa fremdeles er på dette begynnende stadiet. Kapitalen forsøker å forhindre krisa ved å gå til angrep på arbeiderklassens levestandard. Krakket på New York-børsen kom før den virkelige krisa 1929-1933.

ESTRATEGI

Befolkninga i Tyssedal har reist kampen mot virkningene av krisa.

I dag har vi enda ikke hatt krakket på New York-børsen!

KAN OPPGANGEN I USA FØRE TIL EN NY VEKSTPERIODE?

Det rapporteres nå om en oppgang i den amerikanske økonomien. Regnet fra 2. halvår 1982 til 1. halvår 1983 blir veksten i USA 3,2% på årsbasis. Det er 0,7% over OECDs prognoser fra juli i år. ³⁾ Men de fleste økonomer mener det er et åpent spørsmål hva som vil skje i amerikansk økonomi i 1984. Administrerende direktør Arne Øien i Statistisk Sentralbyrå skriver f.eks.:

«En fortsatt sterk konjunkturoppgang fordrer bl.a. et kraftig oppsving i

investeringene utover i 1984. Det er nokså tvilsomt om dette vil finne sted.» ⁴⁾

Hvilke virkninger denne oppgangen vil få for Europa råder det også usikkerhet om. Hvis det blir 1% varig, høyere BNP-vekst i USA fra og med 1983, regner OECD med at det bare vil føre til en vekst i Europas BNP på 0,1% pr. år. ⁵⁾ OECD regner også med at veksten i USA vil flate ut i annet halvår 1984. Det kan bety at konjunkturoppgangen 1983-84 i USA kan bli forholdsvis beskjeden. Vi skal ikke inngi oss på for mange spådommer, men det er mye som tyder på at oppgangen vil bli av kortvarig karakter. Den vil sannsynlig-

vis ikke kunne bryte den nedadgående tendensen som verdensøkonomien nå er preget av. Men for å si noe sikkert om dette bør det undersøkes om den amerikanske kapitalen grunnleggende har endret betingelsene for kapitalakkumulasjon. Men lite tyder på det. Det kan være større grunn til å se den nåværende oppgangen som et uttrykk for en syklus bestemt av den faste kapitalens omslagstid. ⁶⁾ Den forrige oppgangen var i 1978-79, og det vil kunne stemme at vi får en kortvarig oppgang nå, hvis den gjennomsnittlige omslagstiden regnes til 4 eller 5 år. Til tross for den generelle nedgangstrenden vil det selvsagt være rom for slike svingninger.

Fra vekst til krise

For å forklare den lange vekstperioden etter den 2. verdenskrig og omslaget rundt 1970 må mange momenter trekkes inn. Det råder også forskjellige syn på årsakene til denne utviklingen. Jeg vil nevne noen av dem:

1. Det er pekt på at USAs hegemoni i den internasjonale økonomien førte til at prisene på viktige vareslag ble holdt oppe på et kunstig høyt nivå. I løpet av 60- og 70-årene utviklet Japan og Vest-Europa seg til mer likeverdige konkurrenter på verdensmarkedet. Dette har ført til at det er først i de siste ti-årene prisene på varene har sunket til sitt virkelige verdinivå. En slik skjerpet konkurransekamp som fører til synkende vareverdier kan bidra til å forklare hvorfor verdensøkonomien nå utvikler seg mot en krise. ⁷⁾

2. Andre har pekt på at de lave råvareprisene etter den 2. verdenskrig har vært en viktig medvirkende årsak til den lange ekspansjonsperioden. Viktige deler av den konstante kapitalen i de industrialiserte land har som følge av dette vært lav. Økningen i oljeprisene på begynnelsen av 70-tallet endret til en viss grad dette forholdet. ⁸⁾

3. Det er også grunn til å tro at oppbyggingen av det gigantiske kredittsystemet, i første rekke på 60- og 70-tallet, har hindret at krisa har slått inn tidligere. Ved at bankene har lånt ut penger, har veksten fortsatt, til tross

KAPITALES KRISESTRATEGI

for økende problemer med synkende vareverdier og for lite profitt.⁹⁾

4. Flere økonomer hevder også at ekspansjonsfasen etter den 2. verdenskrig hadde sammenheng med en utvidelse av markedene. Hele produksjonsutstyret skulle fornyes på et nytt teknisk nivå som følge av raseringen under krigen og arbeidernes etterspørsel økte til tross for at økningen i real-lønningene var relativ beskjeden fram til 1960.¹⁰⁾

ARBEIDERKLASSENS HISTORISKE NEDERLAG

Vi har trukket fram fire faktorer som kan forklare veksten i kapitalismen etter den 2. verdenskrig, og hvorfor denne veksten nå er stoppet opp. Men en av de viktigste årsakene til veksten ligger etter min mening i arbeiderklassens historiske nederlag i mellomkrigstiden. Jeg skal kort trekke fram noen eksempler fra Tyskland for å belyse det.¹¹⁾

Hitler var årsaken til det tyske økonomiske underet etter krigen.

Den tyske arbeiderklassen var på 20-tallet en av de best organiserte i hele verden. I løpet av årene 1929 til 1932 ble den tyske arbeiderklassens kampkraft knust og Hitler kom til makten. Dette nederlaget for den tyske arbeiderklassen kommer til uttrykk i at den i årene før nazistenes maktovertagelse, fra 1929 til 1932, måtte godta store lønnsnedslag under presset fra den massive arbeidsløsheten. Brutto timelønn sank i disse årene med 35%.

I årene under fascistisk diktatur sank arbeidernes reallønninger med 10% sammenlignet med forholdene før krigsa. Til tross for at produksjonen hadde økt betraktelig. Selv om det i 1939 var full sysselsetting lå brutto timelønn langt under nivået fra 1929. Et direkte resultat av arbeiderklassens nederlag var altså at utbyttinga økte i en takt som var utenkelig i 20-årene. Hvis en sammenligner med det verste kriseåret 1932, ble merverdiraten nærmest fordoblet fram til 1929. Gjennom terror, ødeleggelse av fagforeninger og opphevelse av det borgerlige demokratiet ble en hel arbeidergenerasjon gjort forsvarsdyktige. Årsaken til det tyske økonomiske underet i nazi-tida er derfor ikke vanskelig å finne.

Men faktisk skjedde det samme umiddelbart før og under den 2. verdenskrig, også i de fleste andre imperialistiske land.¹²⁾ Det eneste unntaket var Storbritannia, der arbeiderklassen ikke ble påført et politisk, moralsk og sosialt nederlag.

NEDERLAGET FIKK BETYDNING FOR EKSPANSJONEN I ETTERKRIGSTIDEN

Dette nederlaget skapte også det nødvendige grunnlaget for kapitalens ekspansjon etter den 2. verdenskrig. Den kunstige høye merverdiraten ble opprettholdt lenge etter krigen. I Tyskland lå i en tiårsperiode fra 1949 til 1959 lønns- og gasjeandelen av nasjonalinntekten lavere enn i 1929 og 1932. Reformismen og classesamarbeidet har i tillegg bidratt til å forlenge virkningene av nederlaget. Etter mitt syn ligger mye av hemmeligheten bak den lange vekstperioden i etterkrigstiden derfor i den økte utbyttinga som arbeidsløshet, fascisme og krig resulterte i.

Det er ingen tvil om at flere faktorer til sammen la grunnlaget for den for kapitalen så gunstige utviklinga etter den 2. verdenskrig. Men det er like klart at mange av disse faktorene nå har vendt seg til sin motsetning og flere av dem skaper store hindringer for kapitalens verdiøkingsprosess. Inngangen til 80-åra markerer et nytt tidsskifte, og situasjonen kan raskt utvikle seg til en virkelig alvorlig krise. Erfaringene fra mellomkrigstiden kan gi oss en forestilling om hva slags angrep den interna-

sjonale arbeiderbevegelsen kan vente seg.

Krisa og klassekampen

Drøfting av forskjellige kriseteorier er ikke emnet for denne artikkelen. Men krisene kan ikke forklares utelukkende som et resultat av motsigelsene mellom produksjonen og markedet.¹³⁾ Krisene, i likhet med kapitalismen i sin helhet, må forstås med utgangspunkt i den grunnleggende motsigelsen mellom kapital og lønnsarbeid. Årsaken til kapitalens ekspansjon ligger i første rekke i dens evne til å utvinne et visst kvantum av andre menneskers ubetalte arbeid.¹⁴⁾ Styrkeforholdet mellom klassene må ha en sentral plass når vi vurderer kapitalens vekst og krisene i kapitalismen. Utviklinga i mellomkrigstiden gir oss en pekepinn om hvor viktig klassekampen er for kapitalakkumulasjonen. Når borgerskapet forsøker å øke utbyttinga vil arbeiderklassen sette seg til motverge. Kapitalens evne til å slå tilbake denne motstanden og disiplinere arbeiderklassen er derfor en forutsetning for at kapitalakkumulasjonen ikke skal gå i stå.

PROFITRATEFALL

For å utforme en mer helhetlig marxistisk kriseteori må mange faktorer trekkes inn. Etter mitt syn må drøfting av profittratefallet og de synkende vareverdiene være viktig for å komme videre i denne diskusjonen. Forholdet mellom tendensen til profittratefall og kapitalens forsøk på å kompensere for dette ved å øke utbyttinga er utvilsomt en viktig faktor for å forklare hvilke mekanismer som fører til kriser i kapitalismen. Det kan argumenteres godt for at problemet med at det er skapt for lite merverdi også ligger bak dagens internasjonale krise.¹⁵⁾ Men også forholdet mellom profittraten og merverdiraten er et uttrykk for styrkeforholdet mellom klassene. Med et slikt perspektiv er det mulig å se utviklinga av kapitalismen som et resultat av den stadig pågående klassekampen, og mindre som et resultat av jernharde økonomiske

KAPITALENS KRISESTRATEGI

Pisken og gulrota

British Leyland — Storbritannias største bilkonsern — har gått gjennom en drastisk «slankekur»:

I løpet av fem år er nesten halvparten av de 185.000 arbeiderne sagt opp. 13 fabrikker er helt eller delvis nedlagt.

Fagforeningens kampkraft er sterkt svekket. Da bedriftsledelsen varslet den første nedskjæringen av arbeidsstokken med 25 000 appellerte den over hodet på fagforeningen og direkte til arbeiderne. Med løfte om sluttvederlag og håp om å redde resten av arbeidsplassene gikk flertallet av arbeiderne med på nedskjæringene.

Dette var det første slaget mot fagforeningen. Nye fulgte tett på: Nye oppsigelser kom uten at arbeiderne ble spurt. Ledelsen presset gjennom en revisjon av den lokale avtalen som sterkt begrenset virksomheten til de stedlige tillitsmenn (shopstewards) på arbeidsplassen.

Det avgjørende slaget var opp-

sigelsen i 1979 av den øverste faglige tillitsmannen på de nye fabrikkanleggene i Longbridge (som produserer Leylands nye folkebil, Metro'en). Derek Robinson fikk sparken fordi han kritiserte styrets planer for reorganisering av konsernet. Arbeiderne stemte ned forslaget om solidaritetsaksjoner. Etter dette var fagforeningen uten innflytelse på utviklingen. Fasiten idag er at mer enn 80 000 arbeidere godtok oppsigelsene uten protester eller aksjoner.

I 1978 kom trusselen om nedleggelse av Massey Ferguson-fabrikken i Kilmarock, Skottland. Massey Ferguson er et multinasjonalt konsern med produksjonsbedrifter i 30 land og salgskontorer i 190. I 1978 hadde konsernet 67 000 ansatte.

Fabrikken i Kilmarock hadde 1600 ansatte da trusselen kom. Ledelsen hadde prøvd å få faglige tillitsmenn med i utredningsgruppen som skulle se på spørsmålet

om en eventuell nedleggelse, men fått nei. Fagforeningskomiteen tok i stedet kontakt med LO i Skottland og fikk nedsatt sin egen utredningsgruppe av eksperter fra universitetene. I ett år forhandlet tillitsmennene med ledelsen. De hadde trussel om aksjoner som ris bak speilet og motargumenter mot ledelsens opplegg fra sine egne eksperter. Så ga de etter. Nedleggelsen ble gjennomført. Hva var grunnen? Utgangspunktet var jo bra: Fagorganisasjonen sto sterkt, den hadde internasjonale kontakter og løfter om støtteaksjoner fra Massey Ferguson-bedrifter i Frankrike, Spania og Italia, den hadde sterk politisk backing fra Labour (ikke minst lokalt), den hadde godt grep om taktikken som konsern brukte ved nedleggelser i Storbritannia og den hadde utredningsgruppen. Likevel tapte den. Hvorfor?

— For det første brukte Massey Ferguson-ledelsen i Canada det ene året til å omorganisere produksjonen innen konsernet slik at aksjonstrusselen ble svekket.

— For det andre ble avstanden mellom de faglige tillitsmennene og de menige medlemmer økende etter hvert som forhandlingene skred fremover. Tillitsmennene satt med innsikten og arbeidet med saken, medlemmene bare ventet.

— For det tredje var alderssammensetningen av arbeidsstokken slik at antall eldre arbeidere, som kunne la seg friste av sluttvederlaget, utgjorde en stor andel.

— For det fjerde vil det politiske presset som kan legges på ledelsen i et multinasjonalkonsern med hovedsete i et annet land, være begrenset.

— For det femte var ikke de internasjonale kontaktene fast nok etablert og spørsmålet om koordinerte aksjoner skikkelig gjennomarbeidet.

UA

KAPITALENS KRISESTRATEGI

lover som virker uavhengig av menneskene.¹⁶⁾

BORGERSKAPET OG ARBEIDERKLASSEN I DAGENS KRISE

I dagens kriserammede verden ser en klart hvordan krisa slår ut i skjerpet klassekamp. For kapitalen er krisetegnene klare. I alle kapitalistiske land forsøker borgerskapet å øke profitten. I land etter land kjennetegnes krisa av et generalangrep på arbeiderklassens stilling og rettigheter. Arbeiderklassen skal tvinges i kne for at utbyttinga skal øke.

Den såkalte velferdsstaten angripes i alle europeiske land. I USA står borgerskapet i spissen for å knekke arbeiderklassens kampkraft gjennom «Union

Busting». I Belgia har politiet blitt utkommandert mot streikende gruvearbeidere. I Storbritannia mobiliseres arbeiderklassen mot sine egne fagforeningsledere. I alle land øker rasismen. Vest-Tyskland har iverksatt en storstilt aksjon for å kaste fremmedarbeidere ut av landet. I Storbritannia flammer gatekamper opp mellom hvit og svart ungdom. Menn blir satt opp mot kvinner. Det framstilles som naturlig at kvinner må gå først når arbeidsplassene trues av nedleggelse. Arbeidere på en bedrift blir stilt opp mot ansatte på andre bedrifter. I den tredje verden tvinges arbeiderklassen til kjempemessige lønsreduksjoner for å tilfredsstille den internasjonale bankkapitalen. Arbeidere i en nasjon blir stilt opp mot arbei-

dere i en annen. Angrepene på demokratiske rettigheter og det borgerlige demokratiet øker i omfang og styrke. Borgerskapet bruker alle midler for å tvinge arbeiderklassen i kne: rasisme, sjåvinisme, reformisme og batonger.

ARBEIDERKLASSEN HAR INGEN- TING Å VINNE PÅ Å DUKKE NAKKEN

Det er nødvendig å se disse angrepene som et uttrykk for kapitalens internasjonale kamp for å forbedre betingelsene for sin egen verdiøkingsprosess. Om dette skal lykkes er nært knyttet til om den internasjonale arbeiderklassen lar seg tvinge i kne. Forløpet av kampen vil ta forskjellige former utifra historiske særegenheter og arbeiderklassens styrke i hvert enkelt land. Arbei-

Union Busting

I luksuriøse konferanserom samles bedriftsledere til kurser over hele USA. Titlene på kursene røper at det foregår et lynkurs i det som populært går under betegnelsen — Union Busting — eller det som på godt norsk kalles «fagforeningsknusing».

Med stigende arbeidsløshet og kamp om jobbene er retten til å danne fagforeninger en av mange hevdvunnene rettigheter som arbeiderklassen må forberede seg på å forsvare. Union Busting er blitt en blomstrende industri som har resultater å vise til. I alt er det nå ca. 5000 firmaer bare i USA som har spesialisert seg på denne gesjeften. Dette er en av grunnene til at organisasjonsprosenten i USA nå er nede i 23%, det laveste tallet siden 1920-årene.

Under flygelederstreiken i USA i fjor lyktes Reagan langt på vei å utmanøvrere flygeleiderne ved å gi dem alle sparken. Dette gjorde

han etter at Union Busting-firmaet Morgan, Lewis og Bokius hadde fått et honorar på 376 000 dollar for konsulentvirksomhet.

SPIONER OG BOMBETRUSLER

Noen av de vanligste metodene for å knuse fagforeninger er følgende.

- De organiserer spesielle antifagforeningskomiteer «*scab*»-driften.
- De trakasserer den enkelte fagorganiserte.
- De planter spioner og bruker falske bombetrusler mot fagforeningsmøter.
- Hvis de greier å så splittelse oppretter de raskt såkalte Company Trade unions — dvs. husforeninger som bedriften sjøl kontrollerer.
- En stadig mer brukt metode er

den ene dagen å legge ned hele firmaet — og opprette et nytt neste dag og bare ansette uorganiserte. — De kan også opprette spesielle streikebryterfirmaer. Et av disse er Wackenhut Corporation som driver en verdensomspennende virksomhet i dette «faget». Nylig skulle det avholdes en større kongress i London for å spre virksomheten til Europa. Konferansen ble aldri avholdt — men den dukker nok opp igjen.

Det er allerede klare tegn på at virksomheten er i sving i Europa. I august kunne Aftenposten melde at 13 arbeidere ble sparket fra British Leyland. Begrunnelsen — det viste seg at de var kjente fagforeningsaktivister, noe de ikke hadde opplyst om ved ansettelsen. Det sier litt om det kriserammede England at denne oppsigelsen ble gjennomført uten at det ble protestaksjoner.

Men hva med Norge, kan vi vente oss angrep på hevdvunnene faglige rettigheter også her? Det ville være naivt å tro at det i kjølvannet av krisa ikke vil komme angrep på rettigheter og posisjoner

KAPITALENS KRISESTRATEGI

derklassen i hver nasjon har et historisk ansvar for å by kapitalen motstand. Arbeiderklassen har ikke noe igjen for å bli dukket av det generalangrepet som nå er under oppseiling. I så tilfelle går vi i møte et nytt historisk nederlag av samme omfang som den tyske arbeiderklassens nederlag i 30-årene. Til tross for reaksjonære standpunkter i en del andre sammenhenger, har Ernest Mandel et poeng når han i tidsskriftet «Futures» skriver:

«I en slik forstand er det unødvendig å spekulere over hvorvidt den nåværende lange nedgangsperioden i kapitalismen kan føre til en ny oppgangstid før slutten av dette århundret. Denne muligheten kan ikke avvises i teorien. Hvis arbeiderbevegelsen og de nasjo-

nale frigjøringsbevegelsene lider nederlag (og da gjerne brutale nederlag) i alle de viktigste landene, og i de viktigste konfliktene i de neste tiår, hvis arbeiderne lar seg omdanne til droner, hvis enorme mengder av kapital og mennesker blir ødelagt av diktaturer og kriger (kapitalismens siste «tilpasning» kostet menneskeheten 100 millioner liv — den neste kan gjerne komme til å koste 500 millioner) så vil robotisme, solenergi og elektriske biler, Huxleys «Vidunderlige nye verden» og noen få andre «finesser» utvilsomt skape kapitalismens «fjerde tidsalder». Men den ville for oss fortone seg mest som barbari, og omkostningene i form av sivilisasjonens tilbakegang og slaveri ville være skremmende. Det ville være å foretrekke om den nåværende lange bølge i kapitalismen forble den siste i historien — den som fører over til sosialismen i hele verden.»¹⁷¹

Norges situasjon

Norge er nært knyttet til utviklingen av verdensøkonomien. Nærmere 50% av Norges nasjonalprodukt er eksport, Norge er også spesielt sårbart fordi 6 store varegrupper står for 80% av den norske vareeksporten. Norsk industri er sterkt preget av råvareproduksjon og produksjon av lite bearbejdede produkter. Bransjer som treforedling, kjemiske råvarer, stål, ikke-jernholdige metaller og skipsbygging har stått sentralt. I sin industrioppbygging har Norge nærmest en halv-kolonial struktur. Industrien har i første rekke ekspandert på grunnlag av naturressurser som mineralforekomster, vannkraft og trevirke. Norges nye eksportartikkel, olje og gass, føyer seg inn i dette mønsteret.

LØNNSOMHETEN FOR KAPITALEN I NORGE

Uten veksten i off-shore ville den tradisjonelle industrien hatt en nedgang i verdiskaping på 6,5% i 1982. For første gang siden 1958 har bruttonasjonalproduktet ikke økt fra det ene året til det andre. Et særtrekk til nå er at olje- og gassvirksomheten har holdt veksten oppe.¹⁸¹

Kvinne-arbeidsplasser går tapt

Nord-Norge har 44 av Buvikut-valgets 90 «ensidige industristeder». Av de 44 er 24 innen fiskeri/fiskeforedlingsindustri, og her er minst 4000 kvinnearbeidsplasser trua. Minst 3000 slike arbeidsplasser er trua i øvrig industri i Norge. Tilsammen vil 7 - 8% av industriarbeidsplassene som i dag er besatt av kvinner stå for fall.

Nedbygging av «hjørnesteinsbedrifter» fører med seg reduksjon i offentlige budsjetter, noe som rammer kvinnene mest: Både som tap av arbeidsplasser, og som økt omsorgsarbeid.

FRAMTIDSUTSIKTENE FOR NORGE ER IKKE LYSE

Framtidsutsiktene for de viktigste bransjene og enkeltkapitalene er langt fra gunstige. Kampene rundt Tyssedal og Sulitjelma er høyst sannsynlig bare et forspill. Borregaard som er størst i treforedling har problemer.¹⁹¹ Norsk Jernverk er konkurs for lenge siden. Aluminiumsprisene har steget i det siste, men Årdal og Sunndal Verk kan raskt få nye problemer.²⁰¹ I fiskeforedlingsindustrien er arbeidsplassene truet. Raseringa vil ramme mange kvinnearbeidsplasser. Bare Buvik-utvalgets forslag innebærer minus 7000 kvinnearbeidsplasser. Andre er lagt ned eller er i ferd med å bli det: Norway Foods, Helly Hansen, Møre, Varde, Kløver og Hopland.

I verden sett under ett er det enorm overkapasitet innenfor mange av de bransjene Norge er avhengig av. Produksjonsvolumet fra f.eks. et enkelt jernverk med moderne produksjonsutstyr, er nok til å dekke behovet til flere land til sammen. Innenfor disse bransjene har moderne teknologi blitt tilgjengelig også for den tredje verden. Det har ført til den merkelige situa-

som mange har tatt for gitt. Hittil har vi sett eksempler på at norske bedrifter i utlandet har fulgt opp angrep på fagforeningsaktivister. Ifølge Økonomisk Rapport nr. 13/83 har Norsk Hydros aluminiumsbedrift i Florida nylig sagt opp to ansatte som forsøkte å organisere seg.

At den fagforeningsfiendtlige linja har begynt å få innpass også i Norge fikk vi nylig demonstrert i Bergen. Den nye direktøren for Sverre A. Munch har ifølge Klassekampen 31.8.83 Blake Carrington som ideal. Han har i ansettelsesvilkårene fått utstrakte rettigheter til å sparke og ansette hvem han vil. Et velkjent mønster fra Union Busting-kursene i USA. Når vi samtidig kan lese at den nye direktøren faktisk har fått sin opplæring i USA er det grunn til å rope et varsko. Retten til å danne fagforeninger ble kjempet gjennom i Norge rundt århundreskiftet takket være årtiers klassekamp. Dette er ikke en rettighet som er vunnet en gang for alle, men kan bare forsvares gjennom aktiv kamp.

RO

KAPITALENS KRISESTRATEGI

sjonen at det er billigere å kjøpe malm fra Brasil og frakte den til kai i Mo i Rana enn å utvinne den i Norge.

Et kjennetegn for produksjonen av mange av de råvarer og halvfabrikata Norge er avhengig av, er at de framstilles fra anlegg som er meget kostnads-krevende. Omstillinger som kan bringe norsk produksjon av disse varene ned på det internasjonale kostnadsnivået, eller under, krever enorme mengder kapital. Når problemet er profitten, er det klart at disse gigantene i norsk målestokk vil fortsette å sakke akterut, så lenge det ikke skaffes kapital til slike investeringer. I forhold til den virkelige verdien og konkurransesituasjonen er det en meget liten del av norsk industri som er profitabel i kapitalens øyne.

HVIS OLJEPRISENE FALLER?

Når Akergruppen la ned storparten av sin virksomhet var kodeordet «omstilling til off-shore». Det samme er lansert i forbindelse med at Borregaard har problemer med lønnsomheten. Og det er hevet over enhver tvil at profittmulighetene innenfor olje og gass er enorme. Men den dagen tilstrekkelig kapital er overført til olje, og den dagen oljeprisene faller kan problemene for norsk industri bli katastrofepreget. Eller som den tidligere statssekretæren i Olje- og Energidepartementet, Hans Henrik Ramm, uttrykker det:

«Hvis vesentlig større deler av industrien legger om til olje, kan uttrykket poker nærme seg et riktig uttrykk.» ²¹⁾

Kapitalen krever omstillinger

Borgerskapet ser problemet med at de ikke klarer å hevde seg i konkurransen — de får ikke nok profitt. Fire hovedstrategier har allerede utmeislet seg.

1. Rasering av kapital

Store og viktige bransjer og bedrifter (ikke minst for sysselsettingen) gir ikke nok profitt og er ulønnsomme for kapitalen. Borgerskapet vil derfor forsøke å trekke ut kapital av disse sektorene. Dette vil medføre rasjonalisering og nedlegging av store bedrifter. Dette har blitt illustrert ved Buvik-utvalgets inn-

Akergruppa omstiller til off-shore. Hva skjer hvis oljeprisene faller?

stilling. ²²⁾ I Norge er det grunn til å skrike alarm. Alt for få ser hvilke konsekvenser en slik omlegging og rasjonalisering egentlig vil innebære. Fordi en stor del av produksjonen det er snakk om er bærebjelker i viktige lokalsamfunn, vil en rasering av kapital i denne størrelsesorden få enorme konsekvenser. Viktige industristeder som Kirkenes, Sulitjelma, Mo i Rana, Sundalsøra, Årdal, Odda, Tyssedal og Sauda kan bli redusert til døde og fraflytta fortidsminner. Og da har vi ikke nevnt alle småstedene i Nord-Norge som er avhengig av fiske og fiskeforedling.

2. Forsert innføring av ny teknologi.

For å øke arbeidsproduktiviteten vil borgerskapet satse ytterligere på innføring av ny teknologi. For kapitalistene ser innføring av høyteknologi ut som den beste måten å senke kostnadene og øke profitten på. Og så lenge de er «markedsledere» vil det også være tilfelle. Men konkurransen er knivskarp. For å ta bilbransjen som

eksempel: På Volkswagen har man nå investert 385 millioner dollar på bygging av ny produksjonshall med 250 roboter, som så og si bygger hele den nye Golf'en uten at den er i berøring av menneskehanden. De andre bilfabrikanterne har enda ikke funnet det profitable å investere så mye i automatisering. VWs plan er å øke antallet roboter til 2000 i 1990. ²³⁾ En tilsvarende utvikling skjer i alle bransjer. Skal norsk industri klare seg, må de følge med på denne ferden. En viktig del av borgerskapets strategi for å møte krisa vil derfor være opptrapping av investeringene i ny teknologi. Men dette vil også bety at mange ikke klarer å følge med på ferden fordi de mangler kapital. De med minst egenkapital vil dette av løst og gå konkurs.

3. Inn i profitable nisjer og internasjonalisering av kapitalen.

Som følge av krisa blir kapitalen «rastløs». Den må flytte seg over i sektorer og bransjer som er mer lønnsom-

KAPITALENS KRISESTRATEGI

me. Profitable «nisjer» vil alltid eksistere. For den norske kapitalen har olje- og gassvirksomheten til nå vært det store gullegget. Store mengder kapital er overført dit. Data har også vært regnet som en profitabel «nisje». Mange innenfor borgerskapet ønsker å etterligne Norsk Data's sagnomsuste suksess. Viking-Askim konsernet, som tidligere var kjent som produsent av sko og gummi, har f.eks. i større og større utstrekning flyttet tyngdepunktet over på data.²⁴⁾ Men også i data-bransjen varsles det om økende problemer. Også der står selskaper i fare for å gå konkurs. Et resultat av denne intensiverte jakten på profitable nisjer er internasjonaliseringen av kapitalen. Norsk kapital, f.eks. fra olje og gass, vil forsøke å finne investeringsmuligheter i utlandet. Statoil har allerede vært ute med bastante krav om å få eksportere kapital.²⁵⁾

Det har vært hevdet at en viktig strategi for borgerskapet vil bli å overføre produksjon til «lavkostland» i den tredje verden. Produksjon i slike land innebærer at utgiftene til kjøp av arbeidskraft vil synke, i forhold til utgiftene f.eks. i Norge. Dette skjer i en viss utstrekning i dag. Men det store spørsmålsteget er likevel hvorfor det skjer i så liten grad. Når Volkswagen skal vinne kappløpet med japansk bilindustri, flytter de ikke produksjonen til Sørøst Asia — de investerer i roboter i Tyskland. (Volkswagen har produksjon i andre land, men det er i første rekke for å utnytte fordelene ved å legge produksjonen nært til markedene) Viking-Askim overførte produksjonen til 3. verden, men hovedstrategien ser likevel ut til å bli data og peanøtter (!)

Det ser ut til at det skal forholdsvis mye til for at produksjonen skal flyttes til land i den tredje verden. Dette bør undersøkes mer, men et moment er vel at kapitalen alltid vil frykte revolusjoner eller nasjonalisering. De kan tross alt ikke ta med seg statsapparatet og militærapparatet fra Nord-Amerika og Vest-Europa.

Det typiske ved kapitalismen i dag er derfor at kapitaloverføringene skjer mellom imperialistiske land, og ikke fra «nord til sør».²⁶⁾

4. Forbedre de «generelle rammebetin-

gelsene» — angrep på arbeiderklassen.

Som vi tidligere har vært inne på vil en viktig strategi for borgerskapet være å gå til angrep på arbeiderklassens levestandard og rettigheter. Dette er et forsøk på å senke arbeidskraftas verdi — men også med en målsetting om å presse arbeiderklassen til større følelighet og mobilitet. Norges Industriforbund har lansert det mest omfattende forslaget i denne retning til dags dato.²⁷⁾ Industriforbundet går inn for en omfattende nedskjæring av det arbeidende folkets levestandard, kombinert med skattelettelser for kapitalen. Det er ikke plass for å gå inn på dette forslaget i detalj — bare noen stikkord fra forslaget:

- øke skattetakstene på boliger og andre forbruksgoder
- fjerne forbrukersubsidier i sin helhet
- «revidere» sykelønnsordningen, innføre karensdager, redusere utbetalingene ved sykdom
- redusere arbeidsgiveravgiften
- innføre et system med kjøp og salg av offentlige tjenester som helse- og sosialtjenester og undervisning.
- redusere og «moderere» arbeidsmiljølovens bestemmelser, spesielt når det gjelder overtidbestemmelser.

Dette er ett av forslaga fra borgerskapet for å øke utbyttinga av det arbeidende folket. Problemet for kapitalen er: **hvordan skal det gjennomføres uten for stor motstand?**

Mot den korporative stat?

For kapitalen er oppgaven å gjennomføre en kraftig høyning av arbeidsproduktiviteten gjennom innføring av ny teknologi, en omfattende rasering av eksisterende kapital og gjennomføre et angrep på arbeiderklassen for ytterligere å senke arbeidskraftas verdi. Men denne strategien må være kombinert med en politisk offensiv fra borgerskapets sin side. Arbeiderklassen og folket vil uvilkårlig reise seg til kamp mot følgene av denne «omstillingen». Om kapitalen skal lykkes avhenger derfor av at de politisk greier å vinne oppslutning

om, eller i alle fall stilltiende samtykke, for denne planen. For hvis de ikke klarer det, kan de politiske kostnadene ved denne «omstruktureringen» bli så store at selve det kapitalistiske systemets eksistens kommer i fare. Arbeidsløsheten er borgerskapets mest effektive middel til å disiplinere arbeiderklassen. Trusselen om å bli arbeidsløs har alltid fungert som et middel for å knekke kampkrafta. Men borgerskapets strategi vil også få noen spesielle kjennetegn fordi det er umulig å gjennomføre denne planen uten at kapitalen møter motstand fra arbeiderklassen og folket. Jeg skal kort behandle tre slike.

1. APPELLER OM SAMARBEID

I Lied-utvalgets innstilling fra 1979 sies det:

*«Sammenlignet med eldre og større industriland har Norge en fagbevegelse i industrien som er både sterk og enhetlig. De sosiale barrierer er samtidig lavere i Norge enn i de fleste europeiske land og motsetningene mellom de ulike sosiale gruppene er lite tilspisset. Dette sosiale miljøet har gjort det mulig å etablere fornuftige samarbeidsforhold mellom ledelse og ansatte på de fleste arbeidsplasser. Denne situasjonen kan også ellers innebære fordeler for industrien. Det illustreres ved den brede aksept som tilstrammingstiltakene fikk i 1979. Samarbeidsforholdene i bedriftene og i samfunnet ellers er av helt avgjørende betydning for industriens konkurranseevne, både på kort og lang sikt.»*²⁸⁾

For borgerskapet er det et problem at den omstillingen som nå er nødvendig, kan bryte opp disse for kapitalen så gunstige «samarbeidsforhold». Til tross for at det finnes talsmenn for en aggressiv politisk profil mot arbeiderklassen innenfor borgerskapet, vil det bli umulig å gjennomføre denne omstillingen hvis den ikke framstilles som «til beste for alle». Selv nazismen i Tyskland klarte å framstille sin reaksjonære og arbeiderfiendtlige politikk som sosialistisk og arbeidervennlig. Dette har sin årsak i at det er umulig å styre et land over lang tid hvis befolkningen nekter å underlegge seg systemet. Oppstår en sånn situasjon vil kampen

KAPITALENS KRISESTRATEGI

Øksa ligger ved rota til velferdstaten

Denne bibelske uttrykksmåten, kan passe bra for å beskrive situasjonen i Vest-Europa. I juli hadde det amerikanske tidsskriftet Newsweek et hovedoppslag om krisa i sosial- og trygdesystemene i Europa, som ikke akkurat ga de lyseste perspektiver for framtida.

Newsweek siterer Bismarcks argument for å innføre trygdeordninger: «En mann som kan se fram mot en alderstrygd er langt mer tilfreds og kan lettere manipuleres.» Sosialdemokratiske politikere i Vest-Europa har ikke vært så kyniske i sine argumenter for

velferdsstaten. Men de har stort sett fått det som også Bismarck var ute etter; klassefred.

Fra trettiåra og fram til i dag har de fleste land i Vest-Europa innført trygdesystemer, sosiale ordninger, kort sagt et omfattende sosialt sikkerhetsnett. På den måten har det vært mulig å unngå noen av de mest groteske utslagene av kapitalismen — her i Europa. Disse ordningene har smurt systemet og skapt illusjoner om den humane og sosiale kapitalismen. At den samme kapitalismen har fortsatt sin hensynsløse utplyndring av folke-massene i den tredje verden har liksom vært en annen sak.

Men velferdsstaten ble for alvor bygd opp i oppgangstider. I den allmenne oppgangskonjunkturen som fulgte etter 2. verdenskrig var det ikke noe stort offer for kapitalen å avstå noen smuler til slike systemer. Som investering i klassefred må det jo kalles en rentabel plassering.

Men «the times they are a-changing» som Bob Dylan sang. Tidene forandrer seg, og det til de grader. Velferdsstaten undergraves fra to kanter.

For det første er det ikke lenger noen oppgangstid. Det er tvert om krise og stagnasjon. Kampen om

et krympende marked er nådeløs. Presset for å gjøre kapitalen enda mer profitabel gjør at kapitalister i alle land kjemper om å kutte alt de oppfatter som overflødige utgifter. De sosiale ordningene er blitt en del av prisen på arbeidskrafta. I kampen om å holde profittraten oppe blir det derfor viktig for kapitalen å skjære ned på prisen på arbeidskrafta i form av direkte lønn og i form av indirekte kostnader.

For det andre har det skjedd viktige forandringer i sammensetninga av befolkninga. Økende levealder har gjort tallet på folk med krav på alderspensjon større. Synkende barnetall reduserer andelen av unge og produktive mennesker. I framtida vil altså trygdeavgiftene bringe inn mindre penger, mens behovet for utbetalinger vil øke. Utbetalingene øker også fordi tallet på arbeidsløse i Vest-Europa har passert 12 millioner og fortsetter å stige.

I Nederland har regjeringa allerede bestemt at alle sosiale ytelser skal kuttes med 10-15% denne høsten. I Vest-Tyskland har regjeringa vedtatt ei senking av arbeidsløsetrygdene for neste år. Danmark har redusert tilskuddet til unge arbeidsløse til 1500 kr. måneden, eller under det som regnes

ikke lenger holde seg innenfor kapitalismens rammer. Underdanighet, føyelighet og mobilitet er målet, reformisme, klassesamarbeid og appeller om nasjonal forsoning vil være metoden.

2. STATENS ROLLE VIL ØKE.

Vår oppfatning er også at staten vil måtte spille en mer og mer sentral rolle. Både for å sikre en sanering og omstrukturering av kapitalen og for å sikre en enhetlig strategi fra borgerskapets sin side som kan hindre at det bryter ut

kamper som kan true systemets stabilitet. Finn Lied gjør seg til talsmann for dette synet i sin nå så berømte Aftenposten-artikkel om konsensus-politikken:

«I den senere tid har vi dertil møtt en motkraft av ideologisk natur. Markedskreftene; viktige som de er i mange sammenhenger, tiltros oppgaver de neppe kan løse. Vi noterer oss at enkelte vender seg mot bruk av offentlige anskaffelser og utviklingskontrakter for utvikling av nasjonale spesialiteter,

og det uttales skepsis vedrørende selve tanken om at vi bør utvikle noen industristrategi overhodet. La markedet bestemme! Jeg tror dette er en for unyansert oppfatning av hvilken funksjon markedskreftene konstruktivt bør gis. I vårt samfunn med alle dets sikkerhetsnett er markedskreftene alene altfor langsomtvirkende til å kunne gi rettidige signaler til utdannessystemet, forskningsmiljøene, til grunderne og til investorene.»²⁹⁾ Så til tross for at Willoch i dag tilsynelatende framstår som

KAPITALENS KRISESTRATEGI

for det absolutte minimum for mat, klær, bolig og transport.

Nesten ingen vest-europeiske regjeringspartier sier rett ut at de tar sikte på å likvidere velferdsstaten. Den som har gått lengst er Maggie Thatcher. Men det til tross har også de sosiale utgiftene i Storbritannia tatt en økende prosentdel av nasjonalbudsjettet. Det er likevel all grunn til å vente hardere tak i framtida. Kampen om den maksimale profitten vil gjøre at kapitalen raserer mer og mer av de sosiale ytelsene. Men dermed raseres også sikkerhetsnettet, det apparatet som i en generasjon har sørget for å opprettholde klassefreden.

Kapitalens strategier er klar over hvilke problemer det kan føre med seg. Foreløpig har arbeiderklassen funnet seg i ganske mye både når det gjelder arbeidsløsheten og sosiale nedskjæringer. Men hvor lenge vil det vare? Direktør Pål Kraby kommenterer dette på sin egen måte i et intervju med Norges Handels- og Sjøfartstidende (6/7-83) Han sier at arbeidsløsheten riktignok er et problem. Men han beroliger sine klassefrender med at det fortsatt er lenge til revolusjonen. Også hvis dere raserer hele velferdsstaten, Kraby? Mon det.

PS

en talsmann for lite statlig engasjement, er det umulig å foreta de nødvendige omstillingene uten aktiv statlig intervensjon.

3. DET BORGERLIGE DEMOKRATIET ER TRUET

Et altfor lite påaktet trekk er også angrepene som kommer på de demokratiske rettighetene og det borgerlige demokratiet. Vi skal nok en gang sitere Finn Lied:

«Vårt demokratiske politiske system

er funksjonsdyktig og grunnfestet og overlegent alle andre som er praktisert. Men mitt personlige syn er at de tiltak og avgjørelser også vi i vårt land står overfor i de nærmeste år, vil bli så vanskelige og få så omfattende konsekvenser at det er et spørsmål om de simpelthen er realiserbare hvis halve folket er i skyttergravene, det vil si hvis det ikke etableres en bredere samforståelse, en konsensus, på tvers av partier og organisasjoner. Jeg er ingen tilhenger av hverken samlingsregjeringer eller generelle fellesprogrammer. Men det er visse sektorer i samfunnslivet som er av slik betydning for nasjonens fremtid at de burde la seg heve over den polariserte debatt fordi fellesinteressene er så overveldende. Sikkerhetspolitikken er et slikt område. For meg er spørsmålet om vi fortsatt skal være en konkurransedyktig industriasjon av tilsvarende overordnet karakter.» ³⁰⁾ Lenger ned i Aftenposten-artikkelen bruker han Finland som et eksempel på et land der en slik «konsensustanke» er innarbeidet. F.eks. stiller konstitusjonen krav om at lover skal vedtas med 2/3, ja i enkelte tilfeller med 5/6 flertall. I Finland hersker en utvidet «politisk samforståelse» der de

politiske partiene og de viktigste organisasjonene er trukket inn. Finn Lied begrunner sitt syn med behovet for klassefred for å styrke «konkurrensevnen». Andre, som f.eks. Jahn Otto Johansen, argumenterer for fordelene ved et «finsk system» i forhold til den økende krigstrusselen fra Sovjet. Et sentralt kjennetegn ved den fasen av kapitalismen vi nå er inne i, vil være begrensninger av det borgerlige demokratiet og utviklinga mot en korporativ stat. Sannsynligvis er det ikke den tradisjonelle nazismen som i dag vil utgjøre den største trusselen mot det borgerlige demokratiet. Den vil snarere ta form av appeller i Finn Lieds og Jahn Otto Johansens ånd!

Arbeiderklassens og kommunistenes oppgaver

Jeg skal til slutt i skisseform antyde hvilke oppgaver arbeiderklassen og kommunistene står foran. Her har vi flere uløste problemer som vi må bruke tid og krefter på å løse.

Demonstrasjonstoget i forbindelse med Rød Valgallianses Buvik-konferanse i august.

KAPITALENS KRISESTRATEGI

Arbeiderklassens oppgave i dagens situasjon må være å forsvare sine rettigheter. Arbeiderklassen er på ingen måte tjent med å føye seg når borgerskapet skal forbedre akkumulasjonsbetingelsene. Ut av forrige krise vokste Hitler-fascismen fram som et resultat av arbeiderklassens nederlag. Arbeiderklassen er stilt overfor store oppgaver når den i dag må hindre at den blir påført et lignende nederlag. Utfallet av denne kampen er på ingen måte gitt. Krisas utvikling vil i aller høyeste grad bestemmes av klassekampen mellom borgerskapet og arbeiderklassen.

1. Kampen for arbeidsplassene, kampen for å opprettholde bosettingen, kampen for å opprettholde de so-

siale godene og kampen for reallønna er den konkrete formen denne forsvarkampen vil få. Kommunismenes oppgave er selvsagt å gå i spissen for denne kampen.

2. Men fordi borgerskapet til en viss grad er avhengig av å vinne oppslutning i arbeiderklassen for denne «omstillingen», vil kampen også få en politisk og ideologisk karakter. Arbeiderklassen må gjøres «myk». Politisk propaganda vil fortelle oss at vi alle er i samme båt. De som reiser kampen vil bli forsøkt isolert med argumenter om at de undergraver solidariteten og den norske kapitalens bestrebelser på å hevde seg på verdensmarkedet. Rasisme og splittelse mellom alle befolk-

ningsgrupper vil utvikle seg i kjølvannet av en slik ideologisk offensiv. Skal arbeiderklassen stå imot en slik offensiv (noe som er vanskelig, ikke minst pga. reformismens sterke stilling i norsk arbeiderbevegelse) må kommunismene stå i spissen for å utvikle en god, helhetlig og hardtslående argumentasjon for hvorfor det er nødvendig med **solidaritet og kamp**. Her vil historiske eksempler på at arbeiderklassen ikke er tjent med å bøye nakken være viktige. Men foreløpig har vi kommet kort på dette området. Fremdeles er det Carl I. Hagen og Kåre Willoch som har den mest «logiske» og sammenhengende argumentasjonen for hva arbeiderklassen bør gjøre i krisetider.

La IMF få noen av yachtene i Rio

Mexico hadde fram til 1982 en vekst i økonomien på 7 prosent pr. år. Fra å være importør av olje, ble Mexico verdens fjerde største oljeeksportør. Verdens banker strømmet til Mexico. Bankene tryglet landet om å oppta lån. I USA hadde i 1982 de ni største bankene 50 prosent av sin kapital og sine reserver lånt ut til Mexico. I september 1982 møtte Mexico veggen. Peso'en var devaluert med 80 prosent i forhold til dollar. Hundretusener mistet jobben på en dags varsel. Inflasjonen var over 100 prosent. Mexico ville ikke klare å tilbakebetale den enorme gjelden på over 80 milliarder dollar. Hele verdens finanssystem var på randen av sammenbrudd.

Til tross for hva mange i den internasjonale finansverden fryktet, ble det ingen revolusjon i Mexico. Miguel de la Madrid overtok etter Jose Lopez Portillo som president. Etter krav fra IMF (Det internasjonale pengefondet) ble hestekuren iverksatt.

IMF krevde en drastisk nedskjæring av de offentlige utgifte-

ne. Alle prosjekter til nye havner, veier og boliger ble stoppet i løpet av en måned etter at de la Madrid kom til makten i desember 1982. Arbeidsløsheten fortsatte å stige, det samme gjorde prisene. Men ikke lønningene! IMF tvang arbeiderklassen til å godta at lønnsstigningen i pesos skulle være langt under prisstigningen. Subsidiar på mat, bensin og elektrisitet har blitt helt fjernet eller kraftig redusert. Det internasjonale finansbladet «The Economist» jubler:

«Ikke i noe land i moderne tid, ikke en gang i post-Weimar Tyskland, har et så radikalt program blitt iverksatt så raskt, med så lite nøling – og med så stor suksess.»

Den internasjonale bankkapitalen er virkelig fornøyd. «I Mexico klarte de mer enn selv Hitler klarte i Tyskland!» Fantastisk! Det vi kan se av eksemplet Mexico er at IMF i større og større grad intervenserer i de landa som har stor gjeld. De stiller absolutte krav til hva slags innenrikspolitikk (og utenrikspolitikk) disse landene skal føre. IMFs mål er å presse milliardene, som

de vestlige bankene nærmest har kastet etter de latinamerikanske landene, ut av arbeiderklassen og folket. Arbeiderklassen skal presses til enorme nedskjæringer av levestandarden.

En helt parallell politikk har IMF ført i forhold til Brasil. Den eneste forskjellen er at den har møtt større motstand her. Fra 1978 til 1981 økte den brasilianske arbeiderklassens kampkraft. I disse årene gjennomførte bilarbeiderne (Ford og Volkswagen har store anlegg i Brasil) tre massive streiker som resulterte i høyere lønninger, lønningene skulle reguleres i forhold til prisstigningen og løslatelse av flere fagforeningsledere. Denne kampen kulminerte i en kjempemessig manifestasjon 1. mai i Sao Paulo, der 120 000 arbeidere trosset et demonstrasjonsforbud. De utkommanderte soldatene måtte trekke seg tilbake og Brasil beveget seg i retning et borgerlig demokrati. Men nå er arbeiderklassen igjen på defensiven. Borgerskapet i Brasil og IMF går sammen om å presse arbeiderklassen til

KAPITALENS KRISESTRATEGI

3. Kommunistenes oppgave er også å påvise at det er det kapitalistiske systemet som er årsaken til krisa og massearbeidsløsheten. Kapitalistisk produksjon for profitt er meningsløs. Ut av denne kritikken vokser vårt krav om sosialismen fram. Produksjon av bruksverdier kan sikre en allsidig produksjon basert på folks behov. Etter mitt syn er det allerede i dag nødvendig å utvikle en skisse til hvordan en slik bruksverdi-basert plan kan se ut i Norge.³¹⁾ Det er det eneste virkelige alternativet til kapitalens rasering av nasjonen Norge. Vi kan ikke gå av veien for å gi vår argumentasjon for sosialismen en konkret og lettfattelig form.

4. Arbeiderklassen må se det som

innrømmelser. Samtidig minsker antallet arbeidere på de store bilfabrikkene, som følge av innføring av roboter. Men nederlaget er ennå ikke gitt. Som en fagforeningsleder sa, ifølge den britiske avisen Guardian:

«Vi lånte ingen penger fra de utenlandske bankene. Vi har heller ikke sett noe til dem. La dem som brukte pengene betale dem tilbake, og ikke kom og stjel ris fra arbeidernes boller. La IMF få noen av yachtene i Rio, generalenes Mercedeser, Yves Saint Laurentklærne til forretningsmennene. Jeg tror ikke jeg har noe som helst som de vil ha.»

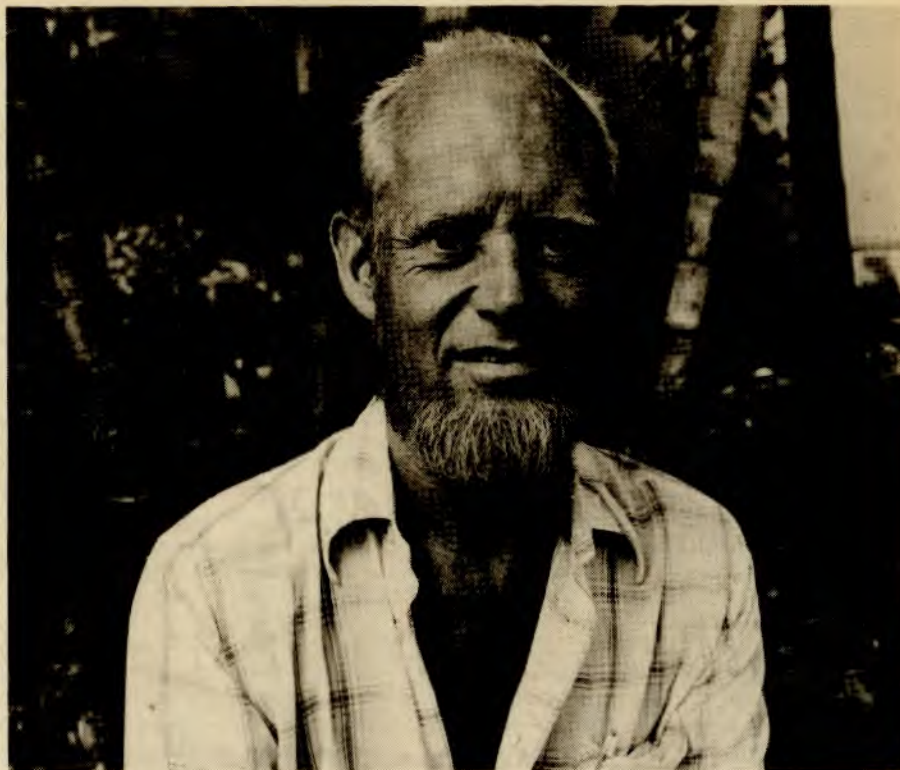
Hvis en slik linje kan vinne oppslutning blant befolkningen i Latin-Amerika er slaget ennå ikke tapt.

Men det er samtidig viktig å se at denne kampen ikke er isolert til land i den tredje verden. Den internasjonale monopolkapitalen drømmer om å knekke den nordamerikanske og europeiske arbeiderklassen etter samme mønster som i Mexico.

BB

Kilder:

The Economist 26. august 1983
Guardian 4. august 1983

Framtiden i Våre Hender deltar i et nordisk utredningsprosjekt som peker i retning av en bruksverdiplan for Norden.

sin oppgave å reise kampen mot en korporativ stat og forsøkene på å begrense det borgerlige demokratiet. Denne kampen vil få en sentral betydning, både pga. krisa og den voksende krigsfaren.

5. Kampen mot rasismen og for kvinners rett til arbeid kan ikke understrekes nok. Krisa på 30-tallet viser hvordan borgerskapet vil stille arbeiderne fra forskjellige raser og nasjoner opp mot hverandre. Vi kan vente langt sterkere propaganda mot innvandrere «som tar jobbene fra nordmenn», og mot at kvinner skal ha yrkesarbeid. Sosialdemokratiet har solide tradisjoner i så måte, og det kommer stadig meldinger om lokale politikere som tar til orde for at kvinner skal «vike i forhold til menn». Dette er en sak for hele arbeiderklassen, ikke bare for kvinnene. En splittelse av arbeiderklassen etter nasjonalitet eller kjønn, gir lett spill for borgerskapet. De kan legge ned arbeidsplasser mens arbeiderklassen bruker kreftene sine på å slåss seg imellom

om hvem som skal ha de arbeidsplassene som blir igjen.

6. Til slutt er det grunn til å understreke at kommunistenes kanskje viktigste oppgave er å vinne økt oppslutning om sosialismen og den kommunistiske bevegelsen. Brei propaganda og agitasjon for sosialismen og vår politikk, kombinert med et utrettelig rekrutteringsarbeid for den kommunistiske bevegelsen er en del av vår strategi i krisetider. Det er ikke til å komme bort fra at arbeiderklassen kan lide dobbelt nederlag hvis den blir påført nederlag f.eks. i kampen mot permitteringer og oppsigelser, uten at den samtidig høyner sin bevissthet om kapitalismens iboende faenskap og sosialismens nødvendighet. Det er ingen tvil om at kommunistene allerede i dag er et rusk i kapitalismens maskineri. Men skal vi ha håp om å hindre større nederlag for arbeiderklassen og dermed bringe oss nærmere sosialismen er en markert større oppslutning om sosialismen og den kommunistiske bevegelsen nødvendig.

KAPITALENS KRISESTRATEGI

Noter:

1. *Newsweek*, 30. mai 1983
2. *OECD Economic Outlook*, desember 1982
3. Gjengitt bl.a. i en artikkel av Arne Øien, Statistisk Sentralbyrå, *Aftenposten* 27. august 1983
4. *Ibid.*
5. *Økonomisk Rapport*, 25. august 1983
6. Jfr. Karl Marx, *Kapitalen bind II*, Bo Caevefors, s. 167: «Gjennom denne syklus av sammenhengende omslag, som omfatter et tidsrom på flere år, da kapitalen er bundet gjennom sin faste bestanddel, dannes et materielt grunnlag for de periodiske krisene. (...) Riktignok satses alltid den faste kapitalen ved veldig varierende tidspunkter. Men krisen er alltid utgangspunkt for store nyinvesteringer og danner også i større eller mindre utstrekning det materielle grunnlaget for neste omslagsperiode i samfunnsmessig omfang.»
7. Rune Skarstein, i artikkelen *Strukturforandringer i verdensøkonomien etter 1945*, *Vardøger* 12/82, forklarer bakgrunnen for denne utviklingen. Den internasjonale økonomien ble gjenopprettet ved Bretton Woods-konferansen i 1944. Dollaren fikk status som det internasjonale betalingsmiddelet. USA's hegemoni hadde sin årsak i at de ved krigens slutt hadde over halvparten av verdens innsutproduksjon og i USA's høye arbeidsproduktivitet. I 1950 var arbeidsproduktiviteten i amerikansk industri ca. 170 prosent høyere enn i den britiske, og vel 190 prosent høyere enn i den japanske. Når Vest-Europa og Japan tok igjen dette forspranget, la det grunnlaget for at det amerikanske borgerskapet måtte gi slipp på sine enorme ekstraprofitter.
8. Se f.eks. Torstein Dahle, *Noen trekk ved den nåværende krisen*, gjengitt i RVs skoleringshefte 1983, og *Vardøger* 12/82, s. 90.
9. *Røde Fane* 3/81 og 6/82.
10. Torstein Dahle i artikkelen som er nevnt over og *Vardøger* 12/82, s. 90. Det bør gjøres oppmerksom på at ingen av disse påstandene er særlig kontroversielle. Derfor kunne en ha henvist til en rekke andre som har framlagt de samme standpunktene.
11. Eksemplene bygger på en analyse av den tyske økonomien under nazismen som er utført av Charles Bettelheim. Jeg gjengir dem etter Ernest Mandel, *Seinkapitalismen*, Gyldendal 1975, s. 126–155.
12. I Nederland var lønns- og gasjeandelen av nasjonalinntekten den samme fra 1938 til 1960, mens lønnsarbeidernes antall av den yrkesaktive befolkningen steg fra 70 til 78,8 prosent. I USA steg den fysiske produksjon pr. arbeider med 50 prosent fra 1947 til 1961, mens forbruket pr. innbygger steg med bare 20 prosent. I Japan steg reallønningen med bare 20 prosent i årene 1960 til 1965, mens den fysiske arbeidsproduktiviteten pr. ansatt steg med 48 prosent. Alle tall er gjengitt i Ernest Mandel, *Seinkapitalismen*, s. 126–155.
13. Etter mitt syn er heftet «Kriser i kapitalismen», utgitt av AKP(m-l) 1983, for sterkt preget av et slikt syn.
14. Jfr. Karl Marx, *Kapitalen bind III*, Bo Caevefors, s. 235: «Den kapitalistiske produksjonsmåtenes begrensning framstår (...) 2) i at utvidelse eller begrensning av produksjonen avgjøres av hvor mye ubetalt arbeid som kan utvinnes og det ubetalte arbeidets proporsjoner i forhold til det materialiserte arbeidet i allmennhet. Eller, hvis man uttrykker det på en kapitalistisk måte, at profitten og forholdet mellom denne profitten og den anvendte kapitalen, altså en viss størrelse på profittraten, avgjør produksjonens utvidelse eller begrensning, i stedet for at det skulle avgjøres av produksjonens forhold til de samfunnsmessige behovene, til de samfunnsmessig utviklede menneskenes behov.»
15. Jfr. Per Lunds artikler om kriser i *Røde Fane* 3/81 og 6/82. Han bygger bl.a. på en undersøkelse av profittratens utvikling som er gjennomført av Shaun Hargreaves Heap i *Capital & Class* 12/80. For øvrig bygger dette synet i stor grad på artikler og bøker av amerikaneren John Weeks. Se f.eks. *Capital and Exploitation*, Princeton University Press, 1981.
16. Noe av polemikken mot Carl-Erik Schulz' bok «*Oljepengene – kan de brukes?*», Oktober 1981, uttrykte et slikt syn på kapitalismens utvikling. Se f.eks. Terje Valens innlegg i *Røde Fane* 8/81. Her er det bare de økonomiske lovene som teller. Klassekampen forsvinner helt i Valens perspektiv.
17. Sitert etter *Vardøger* 12/72.
18. *Økonomisk Utsyn over 1982*, Statistisk Sentralbyrå
19. Underskuddet i 1982 var på 50 millioner kroner. Konsulentfirmaet McKinsey har «analysert» virksomheten ved Borregaard. McKinsey konkluderer med at Borregaard har ca. 700 overtallige(!). *Aftenposten* 2. juli 1983.
20. ÅSV hadde et underskudd på bare(!) 78 millioner kroner i 1. halvår 1983 mot 185 millioner i underskudd til samme tid i 1982. Bedriften sjøl regner med overskudd i 1983 som vil ha sin årsak i stigende aluminiumspriser på verdensmarkedet. *Aftenposten* 29. august 1983. Men denne raske prisstigningen på aluminium vil sannsynligvis komme til å flate ut. *Guardian* 8. august 1983.
21. *Økonomisk Rapport*, 25. august 1983
22. *NOU* 1983: 10, Problemer og muligheter på ensidige industristeder.
23. *Financial Times*, 10. august 1983.
24. *Økonomisk Rapport*, 18. august 1983.
25. Arve Johnsen sier i *Aftenposten*, 11. august 1983: «Internasjonalisering av Statoil vil være en kraftig løftestang for norsk industri og en mulig døråpner for norsk næringsliv i utlandet.» Arve Johnsen kaller det yrkesforbud når Statoil i dag har begrensninger på å investere kapital i utlandet, fordi de ikke har tilbakeført statens midler til statskassa.
26. Den siste utviklinga i Norge viser at kapitaleksporten i første rekke øker til USA og Storbritannia. Ellers er dette påvist bl.a. av Ernest Mandel, *Seinkapitalismen*, s. 288–310.
27. «*Fra ord til handling*», forslag lagt fram av Norges Industriforbund i tilknytning til Statsbudsjettet for 1983.
28. *NOU* 1979: 35, Strukturproblemer og vekstmuligheter i norsk industri.
29. *Aftenposten*, 6. april 1983.
30. *Ibid.*
31. En rekke organisasjoner er nå involvert i en omfattende nordisk samfunnsutredning. I *Klassekampen* 12. august 1983 blir Erik Dammann fra Framtiden i Våre Hender intervjuet om bakgrunnen for prosjektet. Han sier: «Når vi krevde forandringer, ble vi møtt med argumentet at konkurranseevnen ville bli svekket. Etter hvert måtte jeg bare innse at det var riktig.» Dette prosjektet peker etter min mening i retning av en slik «bruksverdiplan». Den kan gi oss argumenter for at kapitalismen og «hensynet til konkurranseevnen» står i motsetning til produksjon for folkets behov. Sannsynligvis vil akkurat denne utredningen være preget av reformisme og nullvekst-filosofi. Men en del av materialet vil sikkert være nyttig. Per Lund tar i *Røde Fane* 2/81 til orde for lignende tanker når han skriver at vår økonomiske politikk i dag må ta utgangspunkt i perspektivet om sosialisme og krig.

Slankekuren som tok 5000 arbeidsplasser

Akergruppa engasjerte konsulentfirmaet McKinsey for å finne ut hvordan selskapet kunne gjøre enda større profitt. Resultatet var en plan om å halvere tallet på ansatte. Nå er planen gjennomført, praktisk talt uten at det blei utvikla noen motstandskamp. Faglig leder i AKP(m-l), Arne Lauritzen, oppsummerer de negative lærdommene fra ei «omstilling» som Arbeiderbladet kalte «litt av en bragd».

Av Arne Lauritzen

Konsulentfirmaet McKinsey & Company Inc. la i juli ifjor fram sin rapport om tilstanden i Akergruppa. Styret i Akergruppa i samarbeid med McKinsey & Company Inc. la i august ifjor fram sin innstilling om åssen AG skulle tilpasses markedsutviklinga. Borgera kaller dette for «Strategisk planlegging, for omstilling og konsolidering». Vi bør kalle det «Åssen kvitte seg med 5000 arbeidsplasser uten å få arbeidera på nakken.»

Når dette skrives, i slutten av august 1983, er omstillinga og konsolideringa i Akergruppa (AG) i all hovedsak gjennomført. Det er på tide å ta en titt på hva som skjedde, og hvordan det kunne skje.

Fra forskjellige hold gis det karakterer til AG for den gigantiske omlegginga som i virkeligheta har skjedd.

BORGERSKAPETS VURDERINGER

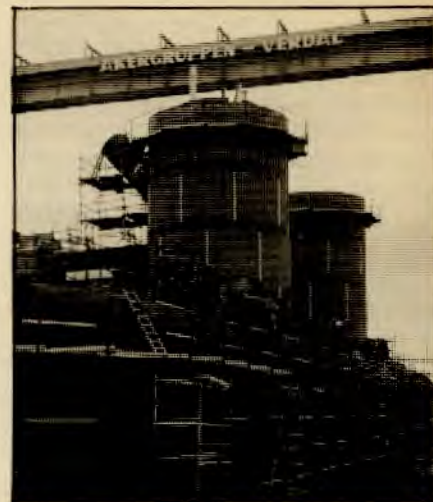
Direktør Karl Glad i AG sier det sånn i et intervju med ei engelsk avis: «Jeg er meget fornøyd med hva vi har oppnådd så langt, og jeg synes det er spesielt tilfredsstillende at vi har lyktes med i samarbeidet med vår arbeidsstyrke på en slik måte at våre planer er blitt akseptert i hele konsernet.»

DNA's hovedorgan, Arbeiderbladet, gir denne karakteren i en minileder i august-83: «Etter de katastrofale underskuddene for noen år siden, regner Akergruppen med å gå i balanse i 1983. Neste år blir det overskudd. Det ligger litt av en bragd bak denne positive utviklingen. Aker-gruppen har nes-

ten knirkefritt — gjennomført den største omorganisering som er foretatt i norsk industri etter krigen. Som et ledd i omorganiseringen er antallet ansatte redusert fra 10.000 til 5.000. Når dette har vært mulig å gjennomføre på en tilfredsstillende måte, skyldes det ikke minst at selskapets daglige ledelse har forstått verdien av samarbeid med en ansvarlig fagbevegelse.»

Innimellom det sosialdemokratiske tåkepratet, ispedd uttallige bisetninger og floskler, hender det altså iblant at tåkaletter, og klassekarakteren til DNA blir klar som dagen. Monopolborgeren Karl Glad pluss arbeiderborgerne i DNA-blekka = helt sant.

Legg merke til at DNA-avisa ikke med ett eneste ord bekymrer seg over skjebna til de 5000 arbeiderne som AG har kvitta seg med. Direktør Karl Glad viser faktisk større anstendighet i et intervju i Aftenposten 19. august -83. Sitat: «Vi har foretatt en meget gjennomgripende omstrukturering hvor antallet ansatte er redusert fra over 10.000 til 5.000. Heldigvis har dette skjedd på den måten at nedleggelse av bedrifter ikke har vært nødvendig i særlig stor grad. Vi har anstrengt oss for å legge forholdene til rette for at nye interessenter kunne overta de virksomhetene vi ønsket å avvikle.» Sitat slutt Direktør Karl Glad har i motsetning til Arbeiderbladet forstått hvor viktig det er for classesamarbeidsideologien at borgerskapets jakt på maksimal profitt gis et ferniss av jovialitet og omtanke for

Pontonger på beddingen ved Aker Verdal.

arbeiderne. Men fernissen er kun et tynt lag som ikke kan dekke over realitetene, og Karl Glad snakker mot bedre vitende. Rett nok sier han at «nedleggelse av bedrifter ikke har vært nødvendig i særlig stor grad», men jeg vil i denne artikkelen bl.a. legge fram hvordan situasjonen er for de 5.000 arbeiderne som AG kvitta seg med.

AKERGRUPPA OG JAKTA PÅ MAKSIMALPROFITEN

La oss imidlertid først ta et tilbakeblikk på hva som skjedde for omlag 1 år siden.

Den 17. august i fjor la administrasjonen i A/S Akers Mek. Verksted fram en innstilling til styret i Akergruppa om ..«Tilpasninger av Akergruppens virksomhet til markedsutviklingen basert på undersøkelser og vurderinger foretatt i samarbeid med McKinsey & Company Inc.».

De faktiske forhold for AG blei oppsummert slik:

— De fleste av AGs forretningsområder viser sviktende marked og sviktende lønnsomhet.

— AGs finansielle stilling er svak.

— AGs administrative ressurser er hardt presset.

Konklusjonen i innstillinga er entydig: AG må ha som hovedstrategi å innrette seg på off-shore-markedet i Nordsjøen, og etterhvert også internasjonalt. AG må «slankes», dvs. alle de bedriftene i AG som ikke passer inn i den strategien, enten de går med pro-

KAPITALENS KRISESTRATEGI

fitt eller ikke, må selges eller legges ned. Det nye strømlinjeforma AG-konsernet må bygge rundt aksen Stord Verft-Aker Verdal, alle bedrifter som ikke tilfredsstiller denne hovedstrategien må avvikles. AKP(m-l) er i ferd med å innføre et nytt økonomisk begrep som et språklig allemannseie i Norge, nemlig begrepet «maksimalprofitten». Vi hevder at i imperialismens tidsalder følger investeringene loven om maksimalprofitten. (Fritt sitert etter Stalin). I den krisa som kapitalismen nå ris av, skjerper kampen om maksimalprofitten seg, og det er lettere å påvise konkrete eksempler på åssen denne loven slår ut i praksis. Det som har skjedd med AG er et godt eksempel på konsekvensene av denne økonomiske loven i kapitalismen. Ifjor var krisa et faktum for AG. For å få kapitalen til å yngle utvikles det en plan, en strategi som i korthet går ut på å rette inn virksomheta på det som er mest profittinnbringende, og å fjerne, eller skjære bort de delene av virksomheta som ikke passer inn i denne strategien. Og dette gjøres uavhengig av om de bedriftene som blir «slanka» bort går bra eller ikke. Omstillinga av AG er et bevis på gyldigheta av loven om maksimalprofitten og det er nettopp oljevirksomheta som idag gir tilnærma maksimal profitt. Les bare hva «McKinsey-innstillinga» sjøl sier om de bedriftene som ikke passer inn i hovedstrategien for Akergruppa. Sitat: «I tråd med hovedprinsippet for konsolideringsstrategien bør AG trekke seg ut av de forretningsområder som ikke har en naturlig tilknytning til betjeningen av oljevirksomheten, eller som ikke har så god lønnsomhet at det styrker hovedvirksomheten finansielt. **Selv om lønnsomheten ved en slik sideaktivitet er god** (utheva av meg) vil det være ønskelig å konsentrere seg om hovedaktiviteten dersom alternativt salg er forretningsmessig akseptabelt. Administrasjonen anbefaler at styret beslutter at AG skal trekke seg ut av de forretningsområder som ikke ansees å ha en markedsmessig eller kompetansemessig sammenheng med hovedvirksomheten, dog slik at dette ikke skal føre til forretningsmessig ufornuftige anvendelser.

I denne beslutning ligger at AG vil

søke å **avvikle sitt engasjement i all virksomhet** som ikke er en del av offshorevirksomheten. (utheva av meg). Formen for avvikling må vurderes nærmere, og i prinsippet kan avviklingen skje i tre forskjellige former:

1. Virksomheten kan omstilles til å bli en del av den offshorevirksomheten AG skal drive i fremtiden.
2. Virksomheten kan overtas av nye eiere på betingelser som AG finner tilfredsstillende. Ved vurderingen av salgsbetingelsene for en virksomhet må AG enten sammenligne med kostnadene ved selv å forestå nedleggelse av virksomheten med realisasjon av aktiva, **eller sammenligne med forventet overskudd ved fortsatt drift i egen regi. Det siste blir bare aktuelt i de tilfelle det forventes særlig god lønnsomhet de nærmeste år.** (utheva av meg).

3. Det tredje alternativ er at virksomheten må nedlegges av AG. Dette er en helt klar parallell til f.eks. Norcems vurdering av Slemmestad, hvor et overskudd på 32 millioner i 1982 ikke var NOK! Slemmestad nedlegges.

AKP(m-l) og arbeiderklassen i dette landet har alt å vinne på å få innført begrepet «maksimalprofitten» som et ord på linje med dyrtid og klassekamp.

Lærer vi grunnlovene i den kapitalistiske økonomien, vil vi også bli i stand til å «spå», uten å være profeter eller sannsigere. Tilbake til AG. I tråd med rådene fra McKinsey & Company, fattet styret i Akers Mek. Verksted dette vedtaket: (Utdrag) Sitat: «På basis av

administrasjonens innstilling og de anbefalinger denne inneholder, besluttet styret at AG skal konsentrere sin virksomhet om å betjene oljevirksomheten i Norge, og i økende grad internasjonalt. Denne konsentrasjonen skal gjennomføres raskest mulig og skal baseres på at de forretningsområder og bedrifter som ikke utgjør en naturlig del av den prioriterte virksomhet, skal avvikles. Slik avvikling bør fortrinnsvis skje uten at bedriftene nedlegges, men dersom omstilling eller avhendelse av disse bedrifter ikke finnes forretningsmessig forsvarlig, pålegges administrasjonen å forberede nedleggelse.»

RESULTATET AV OMSTILLINGA

Nå er det gått ganske nøyaktig et år siden dette vedtaket blei fatta, og situasjonen for de forskjellige bedriftene er sånn: Det nye strømlinjeforma, offshoreinnretta AG består av Aker Engineering, Stord Verft, Aker Verdal, Aker Norsco, Aker Elektro og Aker Contracting. Alle disse 6 bedriftene har godt belegg i ordrebøkene. De har beskjefligelse i minst ett år, og tildels også flere år. Situasjonen for de 6 bedriftene AG kvitta seg med er ganske annerledes. Slik så det ut pr. ultimo august 1983:

A/S Stålkonstruksjoner inkludert Aker Ila i Trondheim. Sysselsatte om lag 250-300. Aker Ila er nå utsilt som et eget selskap kalt Ila Stålundustri med 80 ansatte. De har avtale med AG om arbeid til 25 personer ut året. 50-60 er permittert. AS Stålkonstruksjoner blir nedlagt. 180 oppsagt.

Foss Jernstøperi legges ned — nok et offer for maksimalprofitten.

KAPITALENS KRISESTRATEGI

Trondhjems Mek. Verksted: Styremøte 15. sept. som vil avgjøre TMVs skjebne. Stalltips er nedlegging. TMV hadde 600 ansatte hvorav 450 produksjonsarbeidere. Til nå har 75 slutta gjennom «naturlig avgang», 375 er permittert, 75 er i arbeid. Av de 375 har 300 vært permittert siden påske -83.

Bergens Mek. Verksted: Ialt omlag 2.500 ansatte. Deler av bedriften går bra, som f.eks. maskinfabrikken som har bra med ordre. Situasjonen for bedriften som helhet er usikker og komplisert. Eksempelvis hadde avdelingen BMV/Solheimsviken 780 ansatte pr. 1 januar -82. Nå er antallet nede i 560 ansatte, 2-300 av disse er permittert og administrasjonen har nylig lagt fram forslag om oppsigelse av 100 personer.

Aker Vindholmen, Arendal: 200 ansatte. 50 i arbeid, 150 permittert, hvorav 50 av disse nærmer seg 40 ukers permittering. Vindholmen Verft har ordrer til jul -83, Situasjonen karakteriseres som svært usikker.

Nyland Nord, Oslo: 140 ansatte i 1982, nå er antallet nede i ca. 100-110. Situasjonen karakteriseres som tilfredsstillende.

Foss Jernstøperi: 125 ansatte. Alle oppsagt, Foss Jernstøperi avvikles i løpet av høsten.

Vi kan altså slå fast at ca. 700 arbeidere til nå har blitt arbeidsløse ca. 900 er permittert, og det er høyst sannsynlig at ytterligere 1000 vil stå uten jobb i løpet av 83/84. Dette er typisk nok et helt annet bilde enn det direktør Karl Glad legger fram i Aftenposten 19. august i år. Riktignok sier han at nedleggelser av bedrifter ikke har vært nødvendig i særlig stor grad, men for en monopolborger som han teller sjølsagt ikke ca. 1700 uten arbeid i det store spillet om profitten.

Dette overrasker oss sjølsagta ikke, mer interessant er det å se på hvilken rolle fagbevegelsen har spilt, og også hvilken rolle tillitsvalgte som står på kamplinja i Jern og Metall har spilt.

«LYKKEN ER Å KOMME UT AV AG» FEILAKTIG LINJE FRA KLUBB- FORMENNA

Da innstillinga fra administrasjonen blei

kjent, samla alle klubbformennene i AG seg til en klubbformannskonferanse for å drøfte situasjonen. Mot 1 stemme (Ove Larsen fra Nyland) gikk klubbformennene inn for omstillingsplanen. Riktignok stilte de endel krav til AG, men i ettertid må det være rett å slå fast at linja i vedtaket fra klubbformannskonferansen var meget klar.

Klubbformennene godtok at AG skulle kvitte seg med 5.000 arbeidsplasser, det viktige for de bedriftene som AG kvitta seg med blei å sikre seg nye eiere som kunne drive bedriften videre. Det var denne klubbformannskonferansen som utvikla den linja som seinere fikk betegnelsen; «Lykken er å komme ut av Akergruppa».

Etter dette vedtaket blei den viktigste oppgave både for bedriftsledelsene, og klubbstyrene, å sikre at nye eiere overtok.

Dette har fått en rekke konsekvenser, og det er nå på tide at vi i AKP(m-l) også setter karakter på det som har skjedd.

1. Monopolborgera i AG har klart å gjennomføre en enorm omstilling av konsernet så godt som knirkefritt. Konsernet har slanka bort over 5.000 arbeidsplasser og framstår nå som et strømlinjeforma konsern innretta på oljevirkosomheta både i Nordsjøen og internasjonalt. Dette har vakt berettiga oppsikt internasjonalt, og vil danne mønster for lignende omstillinger her i Norge. Borregaard er et slikt eksempel. 2. Fred Olsen, som på det tidspunktet omstillingsplanen blei satt i verk var god for 100-talls millioner, kunne i fred og ro trekke seg fra sine forpliktelser i AG. Det blei aldri stilt krav til Fred Olsen at de verdiene som norske arbeidere i årevis har jobba inn i Olsens familiens bankvelv, skulle brukes for å sikre arbeidsplassene til de bedriftene som AG kvitta seg med.

3. «Lykken er å komme ut av AG»-linja førte til at enheten mellom de forskjellige klubbene blei ødelagt. Resultatet av denne linja spesielt for de små bedriftene Foss Jernstøperi i Oslo, og A/S Stålkonstruksjoner i Trondheim var katastrofal. Det var en umulig oppgave for spesielt disse to å overleve når de måtte klare seg aleine på markedet, uten AG i ryggen. Det var også ei umulig opp-

gave for disse to klubbene å reise kamp for arbeidsplassene når linja fra klubbformannskonferansen var ei linje for at enhver er seg sjøl nok.

4. Det må ha vært meget gunstig for ledelsen i AG at klubbformennene frivillig gikk inn for ei linje som pulveriserte mulighetene for enhetlig kamp mot omstillingsplanene. Samtidig må det imidlertid sies at mulighetene for å få til en enhetlig kamp mellom de forskjellige klubbene i AG var liten, noe erfaringene fra Nyland-kampen viste.

«Lykken er å komme ut av AG»-linja fikk derfor større konsekvenser for den enkelte klubbs takling av situasjonene.

Fordi klubbformennene gikk med på omstillinga utifra ideen om at bedriftene ville klare seg bedre utafor AG, førte det til at det blei ei overordna oppgave for klubbene å stå last og brast med de enkelte bedriftsledelsene i jakten på nye eiere. Det sier seg sjøl at med ei slik innstilling så blir det absurd å stå på ei kamplinje. Hvilken kapitalist, eller kapitalist-gruppering vil kjøpe en bedrift hvor arbeiderne aksjonerer for å beholde jobben? Pga. av den linja blei det overordna målet for tillitsmennene å utvikle en allianse med bedriftsledelsen for å markedsføre bedriften best mulig, og ikke utvikle enheten og forståelsen blant medlemmene i klubben om nødvendigheten av å reise en helt nødvendig forsvarskamp for arbeidsplassene. De mest ekstreme utslaga av denne linja var «1 time gratis-jobbing», til klubben på TMV, og «Hjemkjøp»-aksjonen og aksjekjøpet til klubben på BMV.

5. Det paradoksale i denne saken er at samtidig som Klubbformennene utvikla ei linje som i praksis betydde klasse-samarbeid, og knefall for Fred Olsen og AG, så var det mye og ekte kampvilje blant arbeiderne i AG.

Historia om omstillinga av AG er derfor også historia om en endeløs rekke av «taktiske tilbaketog», som hver gang blei begrunna med at «nye momenter» hadde dukka opp. På flere av de bedriftene som blei «omstilt», dvs. de bedriftene som AG kvitta seg med, oppsto det i løpet av omstillingsprosessen gunstige taktiske muligheter for kamp. En rekke ganger var også klubbene innstilt på kamp, men hver gang

KAPITALENS KRISESTRATEGI

blei det avverga ved at AG eller den lokale bedriftsledelsen la maksimalt press på klubbledelsen og klubben. Det eneste unntaket fra denne regelen var klubben ved Stålkonstruksjoner i Trondheim. I et siste desperat forsøk på å reise kampen for arbeidsplassene og legge press på AG, vedtok de å holde tilbake skiftene til en oljeplattform som blei bygd av Aker Verdal. Denne aksjonen falt sammen bl.a. fordi sosialdemokratene i Trondheim Kommune klarte å hindre at arbeiderne i Trikkeselskapet stilte seg solidarisk med Stålkonstruksjonsklubben. For å få ut skiftene fra bedriften måtte kjøreledningene til trikken heves, og det arbeidet utføres av Trikkeselskapet.

Nå i ettertid ville det være nyttig å undersøke hvor gjennomført og bevisst denne «lynaveleder-taktikken» egentlig var. Blei klubbstyrene lurt, eller var de med på spillet? Hadde McKinsey og AG-ledelsen ei linje for denne taktikken helt fra begynnelsen, eller utvikla den seg underveis?

6. Mens monopolborgerne som nå eier AG har fått et rasjonelt konsern med store muligheter til profitt, hvis vi skal tro på hva de sjøl sier, så sitter arbeiderklassen i dette landet igjen med 700 uten arbeid, og stor sannsynlighet for at ytterligere 1000 følger etter i løpet av kort tid. Det er disse nakne fakta som må være vesentlige for oss. Det er disse fakta som viser det virkelige klasseinnholdet i omstillinga av Aker-Gruppen. At dette har vært mulig å gjennomføre uten at kamp har vært reist viser også den nesten utrolige styrken klassesamarbeidsideologien har i dette landet, og også dyktigheten og fleksibiliteten til monopolborgerskapet når det gjelder å spille på denne ideologien.

LÆRDOMMER

Nå vil noen av leserne kanskje hevde: Men omstillinga førte ihvertfall til at de resterende 5000 arbeidsplassene i AG nå synes sikra.

Ja, det er rett nok? Men til hvilken pris? Og er ikke nettopp denne tankegangen kjerna i all sosialdemokratisk faglig politikk. Vi ser det i lønnspolitikken som i kampen mot arbeidsploshet. Sosialdemokratiets «solidaritet» er at noen må ofres for at de resterende skal

klare seg. Og noen, det er arbeidskameratene, det såkalte «høytlønte» som må gi til de lavtlønte, det er de siste ansatte som må stille seg i køen av arbeidsløse sånn at de som blir igjen kan få «sikre» arbeidsplasser.

Utgangspunktet er hele tida at det er arbeiderklassen som må vise moderasjon, borgerskapet råkes ikke. Dette fungerte for sosialdemokratene i oppgangsperioden fra 1945 til 1974-75, men det vil ikke fungere i krisetider. Mange vil stille spørsmålsteget ved denne omvendte «solidariteten» og det vil få konsekvenser for arbeiderklassen og fagbevegelsen:

- Noen vil lettere avsløre klassekarakteren til borgerskapet i DNA og LO-ledelsen.

- Noen vil bli desillusjonerte og passive.

- Mange vil ta opp medlemskapet sitt i fagbevegelsen til vurdering. Hvorfor betale 1500-2500 kroner i kontingent i året til en fagbevegelse som ikke legger to pinner i kors i kampen for arbeidsplassene? Men ville det gått noe bedre om klubbene i AG hadde reist kamp for arbeidsplassene, streika, aksjonert stilt krav til AG?

Hvis vi ser dette som et spørsmål om å bevare så og så mange arbeidsplasser, så er det umulig å gi et tilfredsstillende svar på det. Det som er kjennsegner er at omlag 1700 ansatte allerede er, eller vil bli uten arbeid.

Vi må se på de politiske konsekvensene av at borgerskapet i samarbeid med fagbevegelsen kan gjennomføre omstillinger som fører til at hundrevis av arbeidere blir uten jobb. Det eneste virkelige effektive våpenet arbeiderklassen har i kampen mot krisa er å slutte seg sammen og reise kampen.

Denslags enhet er det eneste som borgerskapet virkelig frykter, derfor ser vi også gang på gang at de meget effektivt klarer å splitte opp arbeidsfolk. Og nettopp linja med at «lykken er å komme ut av Aker» la grunnlaget for splittelse mellom de forskjellige klubbene, og hindra muligheta til å bygge opp enhet som grunnlag for aksjoner mot omstillinga.

Sjølsgatt fra et revolusjonært, men faktisk også fra et snevert fagforenings-synspunkt ville det vært mye

mer å hente om klubbene hadde gått imot omstillinga og reist kampen for arbeidsplassene. Det er et faktum at hovedaksjonæren i AG, Fred Olsen, var stinn av penger da omstillinga blei satt igang. Dersom f.eks. klubben ved Stålkonstruksjoner i Trondheim hadde gått til aksjon og krevd investeringer og garantier for fortsatt drift f.eks. i 3 år er det etter min mening slett ikke umulig at de ville oppnådd resultater. En må ikke være revolusjonær for å stå på et sånt standpunkt. En taktisk vurdering av situasjonen i august ifjor ville vist at AG var i en desperat situasjon, og at noe måtte gjøres raskt. Nettopp i såne taktiske situasjoner er det gunstig å stille krav. AG hadde også et desperat behov for fred og ro for at det skulle være politisk mulig å gjennomføre den enorme omstillinga. Underveis har vi også sett hvor hardt ledelsen i AG har slått tilbake når det var antydninger om aksjoner. Eksempelvis da Stålkonstruksjoner våren -83 stilte krav om garantier svarte AG-ledelsen med å true med øyeblikkelig konkurs. På TMV trua direktøren med å gå av dersom det ble aksjoner. AGs desperate behov for fred og ro kan direkte overføres til det borgerlige norske mjuke diktaturets behov for en fredelig og samarbeidsvillig arbeiderklasse. Ved at arbeiderklassen holder seg i ro blir det enda vanskeligere å oppdage den skjulte utbyttinga, og ideen om at vi alle er i samme båt får blomstre og styrke seg. Å holde arbeiderklassen i ro, å unngå at klassekampen blusser opp, det er en politisk nødvendighet for den norske monopolborgerskapet. Revolusjonære og klassebevisste arbeidere har det stikk motsatte behov, for oss er det en politisk nødvendighet å gå i spissen for å reise kampen.

Det må være utgangspunktet, det er her vi må starte både for å forsvare arbeiderklassens rett til arbeid og lønn, men også det lange løpet mot et samfunn fritt for utbytting. Det er dette som må bli svaret på om det hadde gått noe bedre om klubbene i AG hadde reist kamp for arbeidsplassene, eller for å si det med Karl Marx: «Hvis arbeiderklassen feigt avholder seg fra dagskampen, åssen skal det da bli revolusjon?»

NYLAND VAR PRØVESTEINEN

Intervju med klubbformann Geir Mostad

Geir Mostad er klubbformann på Stålkonstruksjoner A/S, avd. Lade. Stålkonstruksjoner ble kjøpt opp av Akergruppen for 2 år siden og hadde på det meste 300 ansatte. Nå er alle oppsagt og de første har allerede gått ut oppsigelsestiden. Røde Fane har spurt Geir Mostad om hvordan kampen mot nedleggelsen har vært ført.

Av Bjørgulv Braanen og Rune Ottosen

Røde Fane: — Hva er bakgrunnen for nedleggelsen?

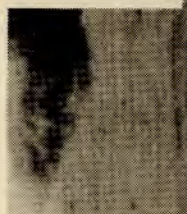
Geir Mostad: — Siden McKinsey-rapporten ble lagt fram sommeren 1982 gikk utviklinga fort. Et av tiltakene rapporten gikk inn for var å skille ut Aker Verdal fra de to de ville kvitte seg med i Trøndelag.

R. F.: — Hvordan virket denne stemplingen av TMV og Stålkonstruksjoner som «minusbedrifter» på samholdet mellom klubbene?

G. M.: — Jeg har en følelse av at TMV og Stålkonstruksjoner ble oppfattet som en klamp om foten for de ansatte på Aker Verdal. Det var i virkeligheten blitt en splittelse mellom arbeiderne på Aker Verdal og de ansatte på de nedlagede bedriftene.

R. F.: — Hvordan reiste klubben på Stålkonstruksjoner kampen mot nedleggingstruslene?

G. M.: — Det var en utbredt holdning på bedriften at det ville være idiotisk å gå til streik i en slik situasjon. Vi valgte derfor å utføre det arbeidet vi hadde, men holde tilbake de verdiene som var

Geir Mostad: «Hadde vi oppsummert nederlaget på Nyland, kunne vi ha unngått nederlaget det siste året.»

skaft for å legge et press på Akergruppen og staten. Stålkonstruksjoner produserte søyleseksjoner til en plattform i Nordsjøen. Da det var klart at bedriften skulle nedlegges, vedtok klubben ved påsketider i år å holde tilbake de fire siste seksjonene.

R. F.: — Du nevnte at det var oppstått en splittelse mellom dere og de ansatte på Aker Verdal. Hvordan fungerte deres vedtak om å holde tilbake skafte-

G. M.: — Søyleseksjonene skulle videre til Aker Verdal etter at de var ferdige hos oss. Da vi hadde gjort vedtaket om å holde tilbake seksjonene, gikk klubbsekretæren på Aker Verdal ut i Trønder-Avisa og sa at det var fullt ut mulig å produsere seksjonene i Verdal. Dette var en klar trussel mot vår aksjon. Samtidig vedtok Verdal-klubben at de støttet våre «bestrebelsel på å opprettholde arbeidsplassene», men at de

likevel gikk imot aksjoner. Dette siste vedtaket om å gå imot aksjoner ble senere myket noe opp. Men det er klart at solidariteten mellom bedriftene ikke var så god som nødvendig.

R. F.: — Men vedtaket om å holde tilbake skafte ble senere omgjort?

G. M.: — Dagen etter påske mente medlemmene i klubben at de hadde fått tilstrekkelige garantier for at bedriften ikke skulle nedlegges, og vedtaket om å holde tilbake søyleseksjonene ble opphevet. Det som gjorde utslaget var en redegjørelse fra hovedtillitsmannen i Akergruppen, Sveinung Huglen (SV). Han hadde hatt samtaler med Akergruppens ledelse og sa at han bl.a. hadde fått muntlige garantier om at Stålkonstruksjoner skulle få oppdrag. Klubbstyret mente at søyleseksjonene var det siste kortet vi hadde. Lot vi skafte gå fra bedriften, hadde vi ingen pressmidler igjen. Men til tross for

KAPITALENS KRISESTRATEGI

at klubbstyret gikk imot, valgte flertallet i klubben å feste lit til Huglens forsikringer.

R. F.: — *Men Huglen må tydeligvis ha bløffet klubben?*

G. M.: — Bare en måned seinere vedtok Akergruppen at Stålkonstruksjoner skulle slås konkurs eller nedlegges. Det viste seg altså at klubbstyrets advarsler snarere var for svake enn for sterke. Stemningen på bedriften var amper. Mange gikk rundt med holdningen: «Faen, vi skulle tatt konfrontasjonen da!» Klubben vedtok en meget hard kritikk av fellestillitsmannen, men da var det jo for seint.

R. F.: — *Hva hadde vært oppnådd hvis klubben hadde gjennomskuet Huglens innholdsløse forsikringer. Hadde dere unngått nedleggelse?*

G. M.: — Virkningene hadde i første rekke vært politiske. Hvis vi hadde iverksatt aksjonen, ville det vært første gangen noen hadde tatt til motmæle mot McKinsey-rapportens strategi for nedbyggingen av Akergruppen. En slik kamp kunne ha gitt viktige impulser til andre klubber som stod i samme situasjon. For det er jo innlysende at hvis kampviljen hadde spredd seg til alle bedriftene i konsernet, ville vi ha kunnet presse Akergruppen og staten til å endre politikk.

R. F.: — *Det virker som om fellestil-*

litsmannsutvalget i Akergruppen ikke har spilt noen rolle i kampen mot nedbyggingen. Hvilken betydning har dette hatt?

G. M.: — Fellestillitsmannsutvalget har ikke lagt opp til noen felles kamp mot nedbyggingen. De klubbene som har reist kampen har gjort det på egenhånd. Huglens oppførsel i forhold til kampen på vår bedrift karakteriserer jo seg selv. Hadde det vært ført en kamp etter linja «en for alle, alle for en», ville vi kanskje ha tvunget gjennom helt andre subsidievilkår for verkstedindustrien enn i dag. Årsaken til at andre lands verftsindustri produserer med bedre betingelser enn Norges, er jo bl.a. at kampen som har vært ført i Norge ikke har vært omfattende nok. Det er tull å tro at utfallet av den kampen som nå pågår er gitt på forhånd. Den politiske linja og omfanget av kampen vil bestemme resultatene.

R. F.: — *Til tross for at Akergruppen er en sterk motstander, var vel også betingelsene for å reise kampen bedre her enn på mange andre verft?*

G. M.: — Ja, helt opplagt! I Akergruppen var det mange sterke klubber som hadde felles interesse av å slå tilbake angrepet. Men jeg tror vi må gå helt tilbake til nedleggelsen av Nylands Verksted for å forklare årsakene til det nederlaget vi har blitt påført i forbindelse

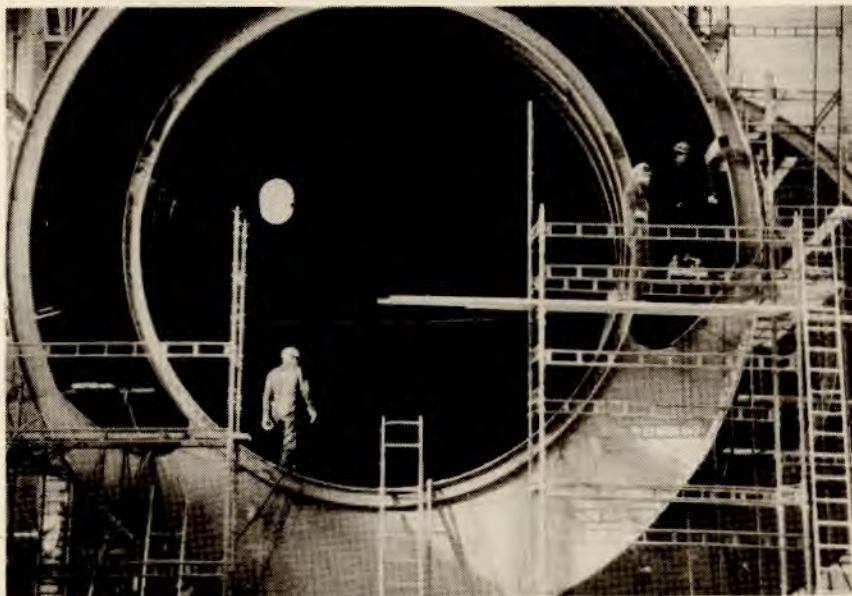
med nedbyggingen. Her høstet Akergruppen verdifulle erfaringer i hvordan en gjennomfører en nedlegging uten for kostbare protester. De klarte å skape et inntrykk av at Nyland var en klamp om foten for de andre bedriftene i konsernet. Her må også progressive kamerater på Nyland og ansvarlige innenfor AKP(m-l) påta seg sin del av skylden. Akergruppens ledelse fikk verdifulle erfaringer, men vi har ikke hørt et pip om erfaringer sett fra den andre siden. Nyland var prøvesteinen både for Akergruppens ledelse og for de ansatte. Vi besto ikke den prøven. Men vi burde i alle fall oppsummert nederlaget, slik at vi kunne hindret nye nederlag i framtida. Seinere har vi heller ikke greid å samordne kampen innenfor Akergruppen. Vi har blitt overlatt til oss selv på våre egne isolerte øyer. Nå må vi snart lære!

R. F.: — *Det går en diskusjon i ml-bevegelsen om det har vært fulgt en riktig linje i kampen mot nedbyggingen i Akergruppen. Hva er din mening?*

G. M.: — Den beste opptakten til å samordne kampen mot nedleggelsene i jern- og metallindustrien var Jern og Metall-landsmøtet i fjor. Klubben ved Bergens Mekaniske Verksted stod i spissen for kampen mot forbundsledelsens forsiktige linje. BMV og avd. 5 i Bergen greide faktisk å vippe Skytøen av pinnen. Hovedkravene var endringer av konsesjonsvilkårene i Nordsjøen og bedre subsidievilkår for skipsbyggingsindustrien. Det ble slått fast at innfrielse av disse kravene var det eneste som kunne sikre arbeidsplassene i verftsindustrien i Norge. Men da BMV begynte å slåss for at Bergens-kapitalen skulle kjøpe opp bedriften, sluttet de i virkeligheten å slåss for konsesjonsvilkår og subsidiepolitikken.

R. F.: — *Men kan en ikke si at BMV forsøkte å reise denne kampen i Jern og Metall og i Akergruppen, men at de måtte forandre linje da de så at det ikke var mulig å reise en slik omfattende kamp der alle klubbene deltok?*

G. M.: — Nei, det er jeg ikke enig i. Disse kravene var jo vedtatt av Norsk Jern- og Metallarbeiderforbunds landsmøte. Da de store klubbene ga opp kampen innenfor Akergruppen var i virkeligheten slaget tapt.

Alle oppsagt på A/S Stålkonstruksjoner. Kunne det vært unngått? (Foto: Odd Iglebæk)

Akergruppa

En studie i kapitalismens omstillingstaktikk

Av Sverre Olav Aarlott

Våren 1981 avslørte Klassekampen et notat av den nyutnevnte generaldirektøren i Akergruppen, Karl Glad, som inneholdt ei dødsliste over bedrifter i konsernet som de ville kvitte seg med. Dette oppslaget førte til få reaksjoner. De klarte å hindre videre debatt om dette bl.a. gjennom å hive seg på NAF og Statens produktivitetskampanje, som dreide de ansatte i AG inn på ei «bli flinkere-hvis-vi-skal-overleve-kampanje». Ei kampanje som styrket enheten mellom bedriftsledelsene og arbeidende og som AG kalte IDE-82.

Ingen av klubbene tok i praksis Klassekampens avsløring alvorlig, og begynte å forberede seg på hvordan vi skulle slåss mot nedlegginger. Dette var før Tyssedal, etter Nyland og Jøtul. Så for den våkne klassebevisste arbeider burde omstendighetene ført til at dette var en advarsel om framtid. Hvis vi også tar med at det 5 år tidligere i Ulveseth-utvalget ble gått inn for å trappe ned antall skipsindustriarbeidsplasser til det halve, burde det være tilstrekkelig til å dra de nødvendige konklusjoner og forberede seg på kamp.

Hvordan tenkte den norske offentligheten, fagbevegelsen, de politiske partiene og de mest kritiske til utviklinga i kapitalismen om krisa? Hva var linja til den delen av borgerskapet som har den reelle makta i Norge: «Eksportborgerskapet»? I denne kategorien vil jeg også plassere staten, om ikke så entydig, så er i alle fall teoretisk staten et redskap for den delen av borgerskapet som er mektigst. De tenkte omtrent sånn: Det som er godt for eksportindustrien er godt for Norge. Den norske markedsandelen i utlandet fikk større konkurranse, delvis pga. mindre

etterspørsel i utlandet. Overfor slike fakta var det naturlig for dem å si at vi må konsentrere alt om det som kan gi oss nye markedsandeler — og den konklusjonen er jo helt naturlig for en kapitalist, som bare er opptatt av sin egen kapital og ikke totalkapitalen i nasjonen Norge. Her kan nevnes et eksempel på hvordan kapitalistenes «fornuft» er, og hvor likegyldig de er overfor arbeidsplasser: Akergruppen utvikla for kort tid siden et datasystem, som besto av flere deler. Et DAK(data assistert konstruksjonssystem) og DAP (data assistert produksjonssystem.) Systemet er enestående i teknologisk nyvinning innen produksjon av stålkonstruksjoner og skip. Systemet fører til en rasjonalisering av folk på tegne- og konstruksjonssiden fordi datamaskina lagrer all erfaring og alle opplysninger om den ideelle konstruksjon og arbeidsmetoder. En konstruktør kan mate inn hvor lang en båt skal være, hvor brei, kapasitet osv. og ferdige tegninger kommer ut. I stedet for å investere dette systemet på sine egne skipsbyggerier, selges systemet til bl.a. Sør-Koreanske verft. Hva hjelper det med IDE-82 og produktivitetskampanjer når AG selger teknologi til «konkurrentene» som virkelig monner for økt produktivitet! Hva kan vi så si om kritikerne til alt dette? Hva mente AKP'erne? Vi hadde nok av motforestillinger mot denne kampanja, men sloss vi mot den? Neppel! Partikamerater landet rundt var med i kampanja, eller overså den. Forberedte partiet seg på å slåss mot kampanja? Ja, kanskje, men deler av partiet var innretta på å forklare at denne kampanja også hadde positive sider, som at den dannet det matrielle grunnlaget for kortere ar-

Generaldirektør Karl Glad maner de ansatte til å bedre lønnsomheten i AG. Takken? — Sparken for mange.

beidstid, bort med mye av dritarbeidet. Vi så ikke denne kampanja som først og fremst borgerskapet sin måte å møte ei djup krise på, for å redde profitten! Mange i partiet så på krisa som en sektorkrise, og ikke en verdensomspennende djup krise. Sjøl trudde jeg det var en sektorkrise. Dette avspeiler kanskje at vi sjøl ser på den norske kapitalismen som krisefri og uinntakelig.

Hva mente SV som parti? Var ikke de mest opptatt av at noen i arbeiderklassen tjente for mye og makte til mætehold. Stor diskusjon om lønnstakerfond — alt dette som forslag til kriseløsninger på kapitalismens premisser, komme over krisa, opprettholde kapitalismen og videreutvikle den «til alles beste».

Hva mente Arbeiderpartiet og LO? Det kan vel sies at det er de som i mange år har vært arkitekten bak linja med økt konkurranseevne, i allefall for å presentere den på en sånn måte at arbeiderklassen kan godta den. De oppfører seg omtrent sånn: Det er bedre å styre nedlegginger enn at det skjer spontant. Men resultatet blir det samme — arbeidsledighet, og i tillegg oppnår de å holde arbeiderklassen i ro.

KAPITALENS KRISESTRATEGI

Fram til 1976/77 var det høykonjunktur innen skipsbygging. Etterspørselen etter skip var større enn verftene kunne produsere. Verftene kunne ta de prisene de ville ha. Rederne betalte hva som helst for å få så stor flåte som mulig, så raskt som mulig og ta så stor andel av markedet som mulig. Motsigelser mellom verftene eksisterte knapt, heller ikke mellom arbeiderne på verftene. Det var mer enn nok arbeid, mens det var kamp mellom rederne om å skaffe seg mest tonnasje. Etter 78/79 ble alt dette snudd på hodet. Det ble overproduksjon. Verftene underbydde hverandre for å få arbeid og solidariteten blant arbeiderne ble satt på en hard prøve. Redninga var å stå bak hver sin kapitalist. Hva gjorde vi for å støtte kampen mot nedlegging av Nyland? En times streik — og det var alt! Hva gjorde verftene med ekstraprofiten som ble skapt på verftene før krakket? De kunne velge mellom 2 ting: Det ene var å bruke den til å investere i ny teknologi og forberede seg på nedgang. Det andre de kunne gjøre var å tyne mest mulig ut av maskinene og arbeiderne og akkumulere så mye profitt som mulig for å investere i andre sektorer. Verft i Sør-Korea, Japan og Brasil valgte det første, verftene i Norge valgte det andre. Verftene i Akergruppa var melkekyr for holdningsselskapet Akers Mekaniske Verksted for akkumulering av kapital. Det ble stopp i investeringene på TMV, Nyland (som jeg vet sikkert om), mens det meste av investeringene kom Aker Verdal og Stord til gode. Resten av ekstraprofiten gikk rett i lomma til Fred Olsen og AMV som bl.a. satset stort på riggmarkedet. Kjøpte opp rigger for utleie, og tjener den dag i dag store penger på det.

MASSES�AKTEN BEGYNNER

Som sagt slo AG an tonen for 2 år siden, gjennom notatet til Karl Glad, som ble avslørt i KK. For at denne storstilte masseslakten kunne gjennomføres var en av forutsetningene at de klarte å skaffe den nødvendige ekspertise for å få faglig tyngde bak raseringa. Industriefondet påla AG (og betalte 1,6 mill.) å engasjere det amerikanske rasjonaliseringsfirmaet McKinsey, med 20.000 ansatte verden over, AG var ille ute

økonomisk, da de hadde små kapitalreserver og sto i gjeld til staten (industriefondet) fordi AG hadde pådratt seg gjeld på 130 mill. etter garantier på 2 Reksten-skip som aldri ble ferdig.

Industriefondet sa de ville ettergi gjelda og gi 30 mill. i etableringslån til AG, om de var villige til å følge de råd McKinsey gav. Det var AG villig til. Før styremøtet i AG den 24.8.82 skulle behandle McKinsey rapporten, samla klubbformennene i AG seg til møte. Der var det bare 1 klubbformann som var mot hele rasjonaliseringsplanen. Det var Ove Larsen, klubbformann på Nyland, noe hadde vel han lært! Resten så på raseringsplanen som umulig å slåss i mot i sin helhet, og valgte derfor en taktikk som gikk ut på å stille betingelser for at planen skulle settes ut i livet. Betingelsene var at AG skulle ta et «samfunnsmessig ansvar» i rasjonaliseringsprosessen og at verft som klarte å hale i land «forretningsmessige sunne kontrakter» skulle få dispensasjon til å fortsette innen gruppen. Disse betingelsene valgte AG å gå med på. For klubben på TMV var dette uten tvil en taktisk gunstig situasjon i og med at vi var dødsdømt på forhånd, og klarte dermed en utsettelse. Klubben kjørte aktivt lokalt på disse formuleringene for å vinne opinionen på vår side. TMV gikk med overskudd og vi hadde flere kontraktsforhandlinger på gang. Men kompromisset hadde flere skumle konsekvenser. For det første førte det til at klubbene på de bedriftene som var «sikra» stort sett ga faan i å støtte de utsatte klubbene. For det andre førte det til at produktivitetskampanjene på de mest utsatte bedriftene fikk vind i seila. Hver klubb tenkte på hvordan de sjøl best skulle komme seg over den «røde» streken. Kort sagt. Kompromisset hadde det hovedinnholdet at det ikke oppmuntret til kamp, men klassesamarbeid. Alt dreide seg om å overbevise Aker-ledelsen om at alle verftene var drivverdige og hadde «livets rett». Klubben på TMV begynte å jobbe sammen med bedriftsledelsen om å få kontrakter, og starta en kampanje for å vinne opinionen for bevaring av TMV. Samme dagen som vedtaket i AG ble gjort, gjennomførte klubben en times gratisarbeide for å understreke kravet

om at TMV var levedyktig og at arbeiderne med dette ville vise at de var interessert i å bevare bedriften. Det var store motsigelser i klubben på denne timesaksjonen. På det tidspunktet var kampviljen blant gutta på topp. Noen mente det var prinsippielt forkastelig å jobbe frivillig gratis. Men etter en lang debatt ble gratistimen allikevel vedtatt med stort flertall. I dette flertallet var det selvfølgelig folk som kunne tenke seg å jobbe enda mer gratis, men de utgjorde en forsvinnende liten del, de aller fleste så på dette som et taktisk trekk for å rette oppmerksomheten mot AG og TMV, og for å vinne opinionen på vår side. Og pressedekning fikk vi. Sjøl støtta jeg timesaksjonen. Kommunistenes linje på dette tidspunktet var helt klar. Strategien var å tvinge fram løsninger som garanterte fortsatt drift på TMV, uten reduksjoner av ansatte. Dette måtte betinge en kraftig massemobilisering til støtte for kravet om bevaring, samt streik eller okkupasjoner av hurtigruta og supplybåten. Vi studerte eksempler fra LIP i Frankrike og Upper-Clyde i Skottland. Derfor så vi på timesaksjonen bare som en kortsiktig «aksjon» som ville gi oss et godt forsprang i å vinne støtte. Vedtaket om timesaksjonen fikk endel konsekvenser vi undervurderte. «Adresseavisa» slo noen dager etterpå opp et oppslag om gratisarbeid på Lade Metall, og fikk dermed fram at dette var linja folk på utsatte bedrifter måtte legge seg på. Det klubben ikke gjorde, men burde ha gjort, var å protestere mot et gratisarbeid som hadde til hensikt å bedre «bedriftens konkurranseevne».

På dette tidspunkt pågikk det forhandlinger mellom TMV og skipsreder Rolv Berg om bygging av 2 dykkerskip. Avtalen var at kontrakter skulle skrives før 1. desember. Dette ble gang på gang utsatt. Jeg har hele tida vært av den oppfatning at AG helt siden 77/78 begynte å planlegge nedbygging av skipsbygging. Nyland var prøvesteinen. Og de lyktes der, men de fikk en streik som de for enhver pris måtte unngå i de pågående nedlegginger.

I september var det nødvendig for klubben å diskutere hvilken strategi vi skulle velge for å slåss mot denne styrte nedlegginga. Klubben vedtok 3 ting:

KAPITALENS KRISESTRATEGI

1) Vi skulle gjøre alt vi kunne for å mobilisere opinionen bak kravet om bevaring av TMV 2) bruke alle legale og diplomatiske veier for å få garantier, 3) hvis ikke dette førte fram skulle vi vurdere kampformer som streik og/eller okkupasjon for å tvinge fram garantier for fortsatt drift.

Dette vedtaket ble enstemmig vedtatt, men oppriktigheten i støtten for det var nokså tvilsom. Det var lite diskusjon omkring det og classesamarbeidsfolka holdt kjæft. I takt med dette vedtaket, ble løftene og forsikringene fra bedriftsledelsen, AG, fellestillitsmannen i AG — Huglen og forbundsstyret intensivert. Dette kjøret hadde såpass virkning at hurtigruta ble levert til rett tid uten at noen faktisk reiste forslag om å holde den igjen. Da den ble levert hadde vi mista vårt beste kort, og AG hadde vunnet en seier. Mange kampvillige folk ble resignerte og mista trua på at det i det hele tatt ville bli reist noen kamp på TMV. På det tidspunktet var alle i arbeid. Da hurtigruta ble levert, satte permitteringene gang, og på nyåret ble 40 mann permittert og flere kom i ukene etterpå. Permitteringene detroniserte klubben og oppløsninga var i full gang. Vi hadde enda supplybåten på utrustningskaia så mulighetene for en aksjon på den var selvfølgelig tilstede.

Rolv Berg er en kapitalist som AG alltid har sett på som upålitelig. Jeg trur at AG heile denne perioden brukte Rolv Berg i sitt spill for å gi TMV-arbeiderne håp i porsjoner, samtidig som linja deres i hele vinter var å legge ned TMV uten at det ble noen aksjon. Dette hadde også en annen viktig side for AG. De kunne si: Vi har prøvd alt, Rolv Berg er en kjeltring — han må ta skylda. Samtidig med at R. B. — prosjektet sakte men sikkert forsvant hen, intensiverte AG og direktøren på TMV løftene og propagandaen for bygging av 2 ferger for et venezuelansk rederi. Sjø om dette prosjektet virket håpløst, fordi den venezuelanske valutaen var suspendert fra verdensbanken og et tysk og et italiensk verft lå langt under i pris, håpet folk på en løsning og det undergravde kampviljen blant folk.

Etter at hurtigruta var levert, og det gikk opp for folk at vi hadde mista vårt

beste kort, at permitteringsvarslene kom, og at Akergruppa hadde avvist å gi økonomiske garantier for bygginga av Venezuela-fergene, ble igjen kampviljen mobilisert. Klubben vedtok ei uttalelse lillejulaften som forlangte økonomiske garantier fra det styremøtet i AG som skulle avholdes i mellomjula. Hvis ikke trua vi med at supplybåten skulle bli en dyr affære for AG. Presset gav garantier fra Aker-ledelsen.

Linja med «riset bak speilet» fungerte bra. Vi hadde på tross av at hurtigruta var levert, oppnådd en god del. Massemobilisering, press på politikerne og ledelsen i AG. Fylkestinget i Sør-Trøndelag vedtok mot 13 Høyre-stemmer på forslag fra klubben (reist gjennom Kjell Hammer — RV) ubetinga støtte til TMV mot AG og staten. Trondheim kommune garanterte 10 mill., klubber og foreninger støtta opp og var innstilt på å slåss sammen med oss. Bl.a. uttalte faglig utvalg i Arbeiderpartiet i Trondheim at de ville støtte enhver aksjon vi måtte finne nødvendig. Et utmerka utgangspunkt som kunne ha pressa fram garantier og kontrakter. I det hele tatt: hadde vi gjort noe ut av trusselen om okkupasjon ville vi ha vunnet den kampen. Noe av denne «enhetsfronten» ville helt sikkert ha skallet av, men de hører vi også lite fra i dag.

Hvem var venn og hvem var fiende? Et helt sentralt spørsmål. Feilen som ble gjort her var ikke å ta utgangspunkt i forskjellige klasser og gruppers objektive interesser, men kun på subjektive utsagn og antydninger. Resultatet av denne analysen var at klubben i praksis mente at både forbundsledelsen (de ønsket ikke å miste medlemmer i Jern & Metall), kommunestyret (skatteinntektene) og ledelsen på TMV (de fikk seg ikke annen jobb) var allierte i kampen for TMV. Jeg vil påstå at ingen av disse er allierte i denne kampen. Objektivt er forbundsledelsen ei drivkraft i nedlegging av skipsbygging. De støtter Ulveseth-utvalget og Skytøyenkomiteen (selvfølgelig). De tenker som så: Det er bedre å være med å styre nedlegginger enn at det skjer spontant og planløst. Kommunestyret er ei «underavdeling» av staten og har følgelig først og fremst lojalitet til den. Bedrifts-

ledelsen er pålagt å følge direktiv fra ledelsen i AG, noe direktør Frey Larsen måtte innrømme på et åpent møte. Når dette er sagt må det sies at vi selvfølgelig skal drive diplomatisk arbeid kombinert med press, for å presse dem til å ta riktige standpunkter. Og riktige standpunkter har de også tatt. Men de er ikke noen strategisk allierte, de vil svikte bare de finner en åpning, noe som situasjonen i dag beviser. Hvor er alle bekymringene fra forbundsledelsen, Frey Larsen og kommunen i dag? Det vi glemte i denne klasseanalysen, var spørsmålet om den strategiske allierte. Hvem var det? Jo, arbeiderklassen i Trondheim først og fremst og der nest våre arbeidskamerater i Akergruppa og arbeiderklassen for øvrig. Og arbeiderklassen venta på å støtte oss. Men hva skulle de støtte? Hva kunne de gjøre? Faktisk ingen ting før den dagen vi sjøl hadde gått ut i åpen kamp. Arbeiderklassens styrke ligger i kampenheten. Om denne enheten hadde ført til at vi kunne vunnet en streik/okkupasjon vet vi ikke, men da hadde vi i alle fall visst hvor stor enheten kan være, som andre i kamp kunne dra nytte av, men nå vet vi omtrent ingen ting. Det eneste vi vet er at Stålkonstruksjoner er nedlagt og TMV vil bli nedlagt.

EI OPPSUMMERING

Hvorfor smuldra kampviljen bort?

Linja fra AG om å gi håp i porsjoner og stadige forsikringer om kontrakter, gav håp. De brukte Tor Frey Larsen som TMVs «sønn og beskytter», og han klarte å fremstille seg som det, og fikk tillit. På et orienteringsmøte sa han at han ville gå av hvis vi aksjonerte. Klubben var i hele vinter en defensiv klubb. Møtene var av orienterende karakter, med sjeldne initiativ fra klubbstyret på offensive tiltak. Sjelden ble det gode diskusjoner om hva vi skulle gjøre.

Enheten i en klubb er avgjørende, men hvilken enhet? For enhetens skyld eller for kampens skyld? For å nå enhet på ei kamplinje kreves det store diskusjoner på alle nivå i klubben, flest mulig må få oppgaver, ingen ting må holdes skjult. Blir arbeiderklassen presentert sannheten fra sine ledere, vil de uten å nøle skjønne at å slåss er eneste løsning.

Erfaringer fra Tyssedal: KVINNENE ER DE IVRIGSTE

Av Sigrunn Instefjord og Solveig Våde

Vi vil gjerne si litt om hvor viktig det er å ha kvinnene med i kampen for distrikts-Norge og erfaringene vi har fra Tyssedal.

Kampen for å bevare de ensidige industristedene blir viktigere i åra som kommer. Dette gjelder også for kvinnene.

Allerede nå — før kampen er kommet skikkelig i gang — viser erfaringene, både fra Tyssedal og Sulis, at hvis vi skal komme noen vei, må **hele** lokalsamfunnet organiseres for kamp. Det kan gjøres gjennom fagforeningene der det er mulig, slik de har gjort det i Sulis. Eller det må organiseres på sida av fagforeningene der det er eneste utveien, slik vi i Tyssedal gjorde det, ved å danne «Leve Tyssedal». Det som særmerker svært mange ensidige industrisamfunn, er store arbeidsplasser, hovedsakelig for menn. Fagbevegelsen på disse stedene, som har stor innflytelse, er også dominert av menn. Kort sagt, så vil ensidige industrisamfunn som Tyssedal, Odda, Sauda, Ålvik, Høyanger, Årdal, Svelgen osv., osv. være svært mannsdominert. Kvinnene følger med som koner og døtre, og mangler en organisasjon som kan øve innflytelse.

LO sin linje har hele tiden vært at Tyssedals framtid er ene og alene fagbevegelsens sak. For Tyssedal betydde dette at fagforeningene på DNN Aluminium hadde monopol på å kjempe for Tyssedal, alle vi andre skulle være passive tilskuere. Når fagforeningen i tillegg har stått for ei klassesamarbeidslinje som nå har spilt fallitt, og som ekskluderer kvinnene fra kampen, så har vi faktisk fått et praktisk bevis for at dette er ei dødslinje.

Min påstand er derfor at vi kommer ingen vei i denne striden uten at det blir reist kamp på hver eneste trua plass, at kampen må omfatte hele lokalsamfunnet slik at kvinnene også kan bli en kraft i denne kampen.

Det er to viktige hinder for kvinnene si deltaking. Det første med organi-

seringa er nevnt. Det andre og ikke mindre viktige, er det generelle synet på kvinnene som mindre dyktige, mindre modige, mindre viktige. Ja, kort sagt mindreverdige. Dette må vi aktivt kjempe imot. AKP og RV i Odda og Tyssedal har alltid ment at det er helt nødvendig å organisere hele lokalsamfunnet til kamp — uten at vi med det har forstått, eller påpekt kvinnene sitt behov for organisering spesielt.

Alt i 1974 — altså for 9 år siden — var en brei sammensatt komite på trapene. Denne blei knust etter ordre fra den sittende Arbeiderpartiregjeringa, satt ut i livet av lokalavisa, ordføreren i Odda og ledelsen i fagforeningene ved DNN Aluminium. I fellesskap la disse breisida til for å beholde kontrollen. Dermed var passiviteten et faktum. Tyssedals framtid var i henda på de høye herrer.

Kvinnene var sjølsagt de mest passiviserte. Slik gikk mange år.

Høsten 1981 — mens det enda skulle bygges aluminiumsfabrikk i Tyssedal — kom de første permisjonstruslene som et bombenedslag. 6 kvinner gikk sammen for å starte ei underskriftsliste mot permitteringene med krav til staten. De så faren for at Tyssedal kunne bli et pendlersamfunn der kvinnene satt igjen med eneansvaret for både familie og kulturliv. Stort sett alle kvinner lista nådde, skreiv under. De så det som en kjærkommen mulighet til å få uttrykt hva de mente akkurat i øyeblikket. De visste at i de «ansvarlige organ» hadde de ingen innflytelse. Utover våren 1982 blei et par møter i fagforeningen ved DNN, som behandla Tyssedalssaka, åpna for ektefeller. I slutten av mai -82 kom streiken som i stor grad også blei vår streik. For første gang fikk kvinnene anledning til å delta. Alt fra andre streikemøte var det åpna for ektefeller. I løpet av kort tid omfatta streiken alle i lokalsamfunnet. Den første Oslo-turen omfatta et tverrsnitt av Tyssedal, der nesten alle kategorier innbyggere var representert, og

så kvinnene. Alle blei en ressurs i kampen, og det blei faktisk et folkekrav at slik måtte vi organiseres i framtida. En organisasjon for alle i lokalsamfunnet. Allikevel fikk Velforeningen «Leve Tyssedal» en trang fødsel. Fra klassesamarbeidspolitikkerne kom argumenter som: «det er fagforeningen sin oppgave å føre kampen videre», «vi må tilbake til normale forhold», «dette blir en AKP-organisasjon», «oppgava blir for vanskelig, vi klarer aldri å holde koken». Opp mot disse argumentene stod det vanlige folk, folk i Tyssedal skjønte, at vi er nødt til å organisere for å holde Tyssedal samla. Alle de som har sverta blod for Tyssedal under streiken, ville ha en organisasjon de kunne slåss videre i. Kvinnene var faktisk de ivrigste, mest rasende, mest pågående tilhengere av en slik organisasjon. De redda «Leve Tyssedal». Velforeningen «Leve Tyssedal» åpna opp for kvinner på en helt ny måte. Vi var med. Vi kunne gå på møtene. Det var viktig at vi var der. Vi hadde stemmerett. Endelig kunne vi gjøre noe.

Kvinnene kom med i styret og var de drivende i Tyssedalsrevyen. På siste Oslo-tur var minst halvparten kvinner. Kvinnene deltok på stand, samla inn penger, fikk folk til å melde seg på turen og påfallende mange kvinner reiste alene eller sammen med barn i juni 1983.

Ikke gløøm oss, det er så lett. Organiser kampen for de mange Tyssedaler rundt om slik at kvinnene kan bli en aktiv kraft. Vi er en alt for stor og god ressurs til bare å ha som tilskuere. Og hvordan skal kvinnene bli en kraft i kampen for sosialismen hvis vi ikke trekkes med i kampen her og nå.

Arbeid gjerne mer målbevisst for å få fram kvinnelige ledere, enn det som er gjort i Tyssedal. For sjøl om kvinnene er organisert, kan det lett bli som en av de mest aktive uttrykte det: «Vi gjør jobben, men det er gubbene som sørger for pratinga».

Boligen under sosialismen

• Dette er del to av en serie på to om boligen.
Del en «Boligen som vare», sto i nr. 4/83.

Av Johan Ditlef Martens

Noe lettvtint har AKP(m-l) hevdet at boligproblemet bare kan løses under sosialismen. Jeg håper at de forhold jeg har beskrevet om boligen som vare under kapitalismen kanskje kan være med på å forklare *hvorfor* det må være slik.

Jeg har pekt på hvordan husleia og lønninger henger nøye sammen og hvordan boligsektoren utgjør en del av hele byggebransjen. Selv med statlig kontroll over deler av boligsektoren, ser vi hvordan *andre* forhold enn behov dikterer for eksempel hvor mange boliger som blir produsert. Ideelle målsettinger har i liten (om noen) grad latt seg realisere. Forholdet mellom boligen og arbeidsplassen er av største betydning. Det er ikke stor hjelp i en god og billig bolig dersom du må flytte fra den for å fortsatt ha et arbeid.

Dersom boligproblemet skal løses er det nødvendig med en sosialistisk planøkonomi. Problemet retter søkelyset mot revisjonistisk politikk, som i stor grad har gått ut på troen på å løse *enkeltsektorer* innen det kapitalistiske samfunn.

Vi ser nå hvordan reformer som boligkooperasjonen og Husbanken vinge-stekkes når den øvrige økonomi «krever» det. Det som for mange kunne fortone seg som *ett* skritt i retning av sosialismen, kastes nå over bord. Troen på boligkooperasjonen, og for den saks skyld også SVs forslag om arbeiderstyrte bedrifter er slike eksempler på manglende forståelse for kapitalismen, og statens klassekarakter. Under sosialismen må folks behov og en økonomisk *plan* erstatte markedet. Boligens varekarakter må gradvis begrenses for til slutt å opphøre. Boligen blir ikke lenger noen *vare*, men et produkt.

Vi vet likevel at en slik planøkonomi lett kan bli tungrodd og byråkratisk. Dersom demokratiet og de demokratiske organer ikke er godt nok utbygget, vil lett en slik planøkonomi kunne bli diktatorisk. Det beste eksemplet på det er Østeuropa. Det er vanskelig å vite hvilke krav folk stiller til boligen og hvordan de vil prioritere boligforbruket opp mot annet forbruk.

Kapitalistenes kronargument er at

markedet regulerer slike forhold og problemer. Med en viss rett kan de også hevde det.

Det er derfor grunn til å tro at boligen fortsatt vil måtte fungere som vare en stund inn i sosialismen. Dog bør vi presisere at de verste forhold mht. både standard og boutgifter umiddelbart bør kunne rettes opp ved en overgang til et sosialistisk samfunn. Helt siden Engels sin tid er det blitt pekt på at de europeiske byene rent statistisk ikke har for få boligrom, — de er bare skjevt fordelt.

De forhold som etter hvert må klargjøres og planlegges er boligens plass i samfunnsøkonomien og det boligbehov som skal dekkes. Jeg skal her ta for meg en del viktige punkter:

— Vi må ta stilling til hvor stor del av de verdier som skapes skal gå til boligforbruk. Et høyt boligkonsum må settes opp mot investeringer i produksjonsmidler, jordbruk, forsvar, utdanning etc. Også innenfor boligsektoren selv må investeringer veies mot forbruk. Skal det investeres i fabrikker

BOLIGPOLITIKK

for prefabrikerings av boliger, eller skal vi satse på et lavere teknologisk nivå og en raskere dekning av det umiddelbare behov.

— Graden av industrialisering innen boligsektoren vil også få innvirkning på vår «distriktspolitikk» og næringsstruktur. Dersom vi satser på stor grad av prefabrikasjon og ferdigstillelse i fabrikk, vil arbeidsplasser måtte sentraliseres. Dette er en aktuell debatt også i dag der ferdighusfirmaene utkonkurrerer lokale byggmestre og håndverkere. (De problemer som her så vidt er antydnet er fyldig beskrevet i «Om de ti viktigste forholda» av Mao (Bind 5, side 295-318 i samlede verker, Oktober forlag). Her drøftes blant annet forhold mellom tungindustri/lettindustri, forbruk/investeringer m.m. i den sosialistiske økonomi.)

— Vår boligstandard må defineres i forhold til romnorm (person/rom), boligtype (blokk/småhus) sanitærstandard, utemiljø osv.

Definisjon av standard vil si noe om hvordan boligforbruket ses i forhold til annet forbruk, (mat, bil, reiser etc). Så lenge vi fortsatt står over for problemet med å dekke et primærbehov vil mulighetsmotsigelsene mht. prioritering ikke bli stilt så skarpt, men dersom forskjellig «luksus»-forbruk skal settes opp mot hverandre, vil lett sentralisert planlegging bli meningsløst.

Våre tradisjonelle begreper om boligstandard vil også måtte revideres. I 30-åra ble det bygget en god del bokollektiver i Russland og Sverige. I dag diskuteres igjen nødvendigheten av å oppløse kjernefamilien som økonomisk enhet og heller satse på forskjellige former for bokollektiver. Det er grunn til å tro at andre «boformer» vil bli vanligere i et eventuelt sosialistisk samfunn og at våre tradisjonelle rom- og bolig-normer vil bli vanskelige å bruke.

— Antall boliger må settes opp mot standarden på hver enkelt boligenhet. Dette var ett av de viktigste strids-spørsmål ved gjenreisninga etter krigen. Antall boliger ble eksplisitt prioritert framfor høy standard. «Vi må først skaffe folk tak over hodet» før vi kan stille «luksuskrav» var parolen fra blant annet Arbeiderpartiet og boligkooperasjonen.

Når vi nå ser resultatet blant annet i hele Grorud-dalen i Oslo, må man vel kunne slå fast at dette var en vel kortsynt politikk.

Sverige er i dag i full gang med å rehabilitere sine drabantbyer både fysisk og sosialt. Forbedring av eksisterende boligmasse vil bli satt opp mot nyproduksjon.

— For ytterligere å konkretisere problemet med en langsiktig/kortsiktig investering i boligsektoren, vil jeg trekke fram en aktuell debatt: Idag arbeides det på flere hold med å få tilpasset nye *vanlige* boliger til funksjonshemmede. Det er klart at dette i første omgang vil virke fordyrende (heis), men på lengre sikt klart «lønne seg» samfunnsøkonomisk. Eldre og uføre vil kunne bli boende i sine boliger framfor å måtte bli plassert i dyre institusjoner. En sosialistisk planøkonomi vil gjøre en slik langsiktig prioritering mulig. I dag ser vi heller en tendens til å redusere på allerede oppnådd boligstandard.

— Boligplanlegging er et viktig element i en mere omfattende kommunal eller regional planlegging der forhold til arbeidsplasser, offentlig service, rekreasjonsarealer osv. må klargjøres. I dag ser vi en sterk kritikk mot de sterile sovebyene. Det vil være et ønske for framtiden i langt større grad forsøke å *integre* de forskjellige funksjonene. Boligen bør ikke adskilles fra arbeidsplassene, der maksimal profitt styrer lokaliseringen. Nedlegging av industriarbeidsplassene i Oslo er et godt eksempel på det.

«Middelalderbyen» med sine verksteder i bakgården og boligene mot gaten bør likevel ikke romantiseres. Transport, støy, forurensing osv. vil bli et stort planleggingsproblem når en integrert by skal skapes, men jeg er overbevist om at forutsetning for at en slik planlegging i det hele tatt skal føre til et godt resultat, er at vi har en sosialistisk planøkonomi. Viktige krav som i dag har direkte betydning for vårt boligmiljø, så som skoler, barnehager og kollektivtransport vil kunne ses som et hele.

— Vi må ta stilling til hvem som skal produsere boligene, og hvordan de skal fordeles og forvaltes. Skal stat eller

kommune produsere dem, slik blant annet Oslo kommune gjorde i 30-åra, eller skal fortsatt boligkooperasjonen være myndighetenes byggende organ? I hvor stor grad skal vi tillate privat bygging? Vil arbeidskollektiver organisere deler av boligreisningen?

I Østeuropa eksisterer alle disse former side om side. Uten særlig godt kildemateriale tror jeg det er riktig å hevde at det skjer en forskyvning fra offentlig mot privat boligproduksjon, og at det offentlige i dag bare står for ca. 1/3 av den totale produksjon i flere av de Østeuropeiske land. Arbeidskollektivene står for 1/3 av og forskjellige former for kooperativ eller privat bygging for 1/3.

— Jeg kan ikke se at det er så viktig å ta stilling til *hvem* som skal produsere boligene. Det som vil være avgjørende er hvordan de skal distribueres og til hvilken pris.

Som jeg tidligere har pekt på tror jeg det bør skje en gradvis overgang fra et mere markedsregulert boligmarked mot en stadig sterkere *styrt* tildeling der *behov* erstatter økonomisk evne.

Det vil bli både mulig og nødvendig å ta stilling til hvor store boutgiftene skal være, men det vil ha lite for seg å forsøke å tallfeste noe nå. Boligen kan tildeles gratis og betales av det samfunnsmessige overskudd, eller man kan velge en viss % av lønna. I siste tilfelle vil den enkeltes lønn måtte justeres opp på bekostning av «fellesusholdningen». Etter hvert som boligens varekarakter reduseres vil den også måtte utgjøre en stadig mindre del av den enkeltes private økonomi.

Jeg har i første del (nr. 4/83) pekt på en del forhold som dikterer boligen som vare under kapitalismen.

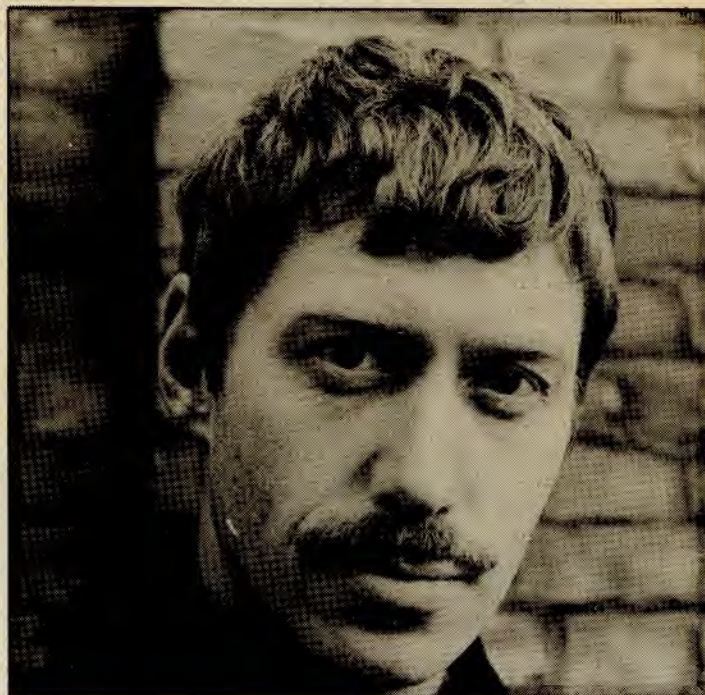
I andre del har jeg kort beskrevet en del forhold som må utredes dersom overgangen fra marked til planøkonomi skal bli mulig. De fleste av disse forhold griper dypt inn i hele vårt økonomiske og politiske system. Jeg tror en ytterligere utdyping av temaet vil bekrefte at boligproblemet bare kan løses under sosialismen.

HVA ER SOSIALREALISME?

«Det må da alle forstå, det er den typen litteratur som sovjetforfatterne våre skriver»

Av Klaus Hagerup

I den siste tida, i alle fall når dette skrives (30/8) har diskusjonen omkring AKP(m-l)s kunstpolitiske manifest i stor grad dreiet seg om «Den sosialistiske realismen» skal forsvares spesielt som en kommunistisk retning innenfor kunsten. Når dette skrives (stadig 30/8) har diskusjonen i liten grad klargjort de historiske forutsetningene for at denne retningen oppsto og sammenliknet dem med våre egne forutsetninger. Noen presis definisjon på hva sosialistisk realisme egentlig er har vi heller ikke sett ennå, og det er fylt av mistanke om at en sånn definisjon ikke finnes at vi har intervjuet Knut Johansen fra AKP(m-l)s kulturvalg.

Røde Fane: — Kan du være så snill å fortelle oss hva «Sosialistisk realisme» er for noe?

Knut Johansen: — Jeg skal redegjøre for mitt syn. Sosialistisk realisme er en retning innafor litteraturen, malerkunst og billedkunst og teater. Men det er neppe en retning innafor alle kunstarter. Jeg kan ikke i farta komme på noe som kan kalles et sosialrealistisk musikkverk, ikke et dikt heller, tror jeg.

R. F.: — **Neivelnei.**

K. J.: — Det er en tradisjon vi kan følge fra Gorkijs «Moren» og framover. Hoveduttrykket er den sovjetiske og den kinesiske og albanske sosialrealismen med representanter for en del andre land. Den var opprinnelig knytta til forfattere og kunstnere i Komintern. Men du kan også regne med at tidligere eksempler på sosialrealisme som f.eks. Per Sivles «Streik». Likevel vil jeg si at sosialrealisme er en politisk og kunstnerisk kategori som representerer Kominterns politiske retning uttrykt som kunst. Det er en kunstretning i den

delen av den sosialistiske bevegelsen som ikke har tatt avstand fra Stalin.

Det finnes andre definisjoner. F.eks. at den er sosialistisk i innhold og realistisk i form. Men dette er jo honnørord retningen gir seg selv og kan defineres i hytt og vær alt etter din egen posisjon.

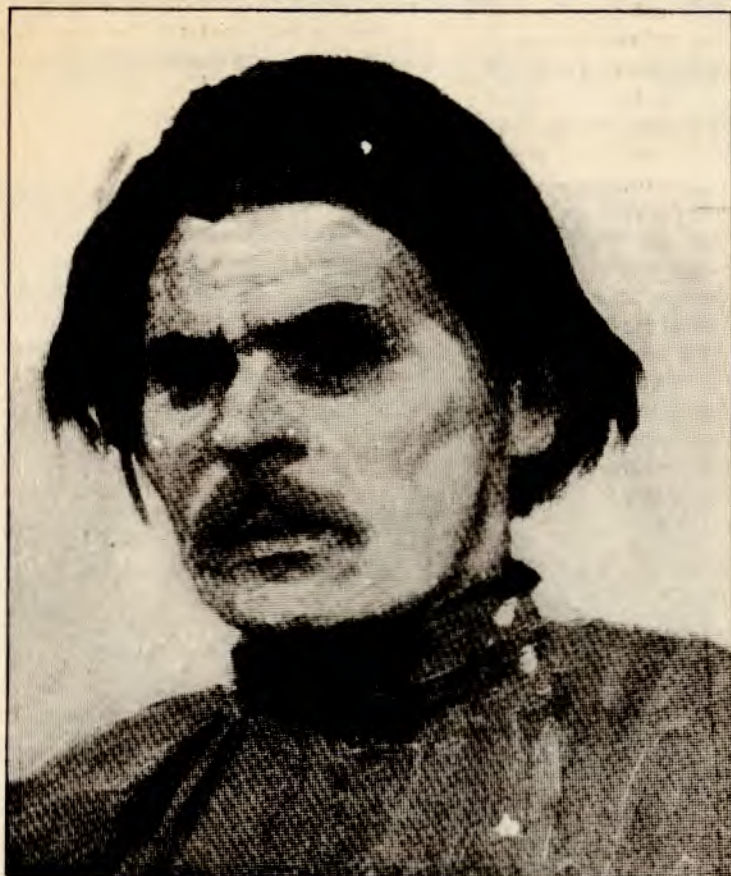
Det finnes også en definisjon som går ut på at sosialrealisme er den kunstretningen som uttrykker proletariatets verdensanskuelse, går inn for revolusjon og sosialisme osv. Det er en svært brei definisjon som åpner for at f.eks. «Jernhelen» av Jack London kan kalles for sosialistisk realisme. Den blir nokså vag og altomfattende og lite brukbar.

R. F.: — Da den sosialistiske realismen ble propagandert på den sovjetiske forfatterkongressen i 1934, ble det sagt av bl.a. Zhdanov og Gorkij noe sånt som at dette var en kunstretning som var oppstått samtidig med et nytt menneske: Den sosialistiske proletaren i et sosialistisk land. Den sosialistiske realismen skulle gjenspeile livet til dette

mennesket og bli med i bevegelsen for å bygge det sosialistiske samfunnet videre. Det var også en tendens til å se på både mennesket og sosialismen som mer ferdige og mindre problematiske enn de var i virkeligheten. Hvordan kan en norsk kunstretning knytte an til en sånn tradisjon?

K. J.: — Marx har sagt at du ikke kan forstå et samfunn ut fra hva det sier om seg sjøl. Å si at den sosialistiske realismen stammer fra et sosialistisk land betyr at du overser en del spørsmål som kommer før det. Jeg kan ikke si at jeg noe sted i den marxistiske litteraturen har sett noen overbevisende *argumentasjon* for at det ypperste uttrykket for sosialisme ved makta er en realistisk form. Realiteten er at de som skreiv i en realistisk form av en eller annen grunn blei de mest populære i Sovjet både blant leserne og i partiapparatet. Det var en skole som vant, og som så fikk understøttelse. Teorien kom etter praksisen. Forresten ble ikke teorien særlig klart formulert i 1934 heller.

KULTUR

Sosialistisk realisme er en tradisjon vi kan følge fra Gorkijs «Moren» og fremover.

På slutten av kongressen var det en som spurte: «Er det ingen som kan fortelle meg hva den sosialistiske realismen egentlig er for noe?» Jeg tror det var Radek som svarte noe sånt som at: «Det må da alle forstå. Det er den typen litteratur som sovjetforfatterne våre skriver.» Det kongressen tjente til var å samle en del forfattere som blei karakterisert som «Fellow Travellers», samle dem rundt en del kommunistiske forfattere. En usaklig norsk oversettelse kaller «fellow travellers» for «medløpere». Dette var ikke-kommunistiske forfattere som anerkjente sosialismen. I virkeligheten representerte kongressen en samling på nær sagt borgerlig grunn. Den tradisjonelle realismen fikk nytt navn, vant på walk over og blei anerkjent. De som blei skjævet ut representerte de politisk indifferente som Mandelstan, og ultra venstre som Tretyakov. Han gikk så langt at han mente at Fadejev og Ostrovskij var borgerlige

forfattere og at litterære elementer i litteraturen var fremmed for proletariatet. Kongressen, som vanligvis blir oppfattet som et skritt mot venstre, var i virkeligheten en sperre mot venstre. Den gjorde det lett for «medløperne» å skrive som før og kalle det sosialistisk litteratur.

R. F.: — Likevel blei kravet om skildringen av et nytt og ferdig menneske reist, og representerte et kunstnerisk program som skulle komme til å få uheldige følger, blant annet fordi det undervurderte motsigelsene i et sosialistisk land. Da Brecht kom tilbake til Øst-Tyskland etter krigen, brøt han med en del av sine gamle teaterteorier, bl.a. den å tydeliggjøre samfunnsmessige motsigelser på scenen. Hans premiss var at publikum allerede hadde gjennomskuet disse motsigelsene. Teatrets oppgave var ikke lenger å lete etter dem og tydeliggjøre dem, men å organisere gleden ved å løse dem. At

Brechts egen nysgjerrighet fikk ham til å oppdage nye motsigelser er en annen sak.

K. J.: — Når du skal definere sosialistisk realisme så er det vanskelig å skille den kunstneriske retningen fra den politiske. Jeg tviler på at det er mulig å diskutere den bare som en kunstnerisk retning. Kominterntradisjonen har et sterkt krav til lojalitet overfor partiets politiske linjer. Partiets linjer blir definert som proletariatets verdensanskuelse. For noen år siden sa en kinesisk professor på Norges-besøk: «Kunsten er fri i Kina. Kunstnerne kan gjøre hva de vil så lenge de ikke går mot partiet. Dette er alminnelig godtatt innfor tradisjonen. Derfor vil denne kunsten også bli behefta med styrkene og feila til dem som bærer den oppe, den vil knytte an til den politiske ledelsen, i spesielle perioder se på sosialismen og mennesket som uproblematisk, henge ved forbud mot å kritisere sosia-

KULTUR

listiske land og broderpartier og bli be-kreftende i stedet for undersøkende når det er tonen. Men dette blir sam-tidig egentlig en umulig posisjon for kunstnerne for de greier ikke å holde seg til partilinja. Det er jo et faktum at *hele* oversikten over partiets politikk til enhver tid er forbeholdt et fåtall per-soner i ledelsen. Dessuten ligger det store problemer i en teoretisk premiss som sier at en spesiell kunstnerisk form er knytta til proletariatet.

Jeg har ikke sett noen tilfredsstil-lende argumentasjonsrekke for det. Tvert imot, den sosialistiske kunstne-ren Heartfield blei i sin tid skutt ut i mørket av partiet og måtte seinere for-svares av bl.a. Stefan Heym ute i 50-åra, som da skreiv at det burde opp-rettes et Heartfield-museum i Øst-Tyskland. Når Lukacs sier at Kafka re-presenterer en blindgate i litteraturen, er det pinlig. Det finnes ingen begrun-nelse for at partiet kan være dommer for god og *riktig* kunst. For det er jo *rik-tig* kunst det gjelder. *Dårlig* sosialrealis-me er også overlegen andre retningers *gode* kunstverker, ikke sant. Det er det som er meninga?

R. F.: — Du sa at kongressen i 1934 virket samlende og var en sperre mot venstre. Er det ikke et problem at det som kanskje var samlende da kan virke isolerende i dag?

K. J.: — Jo, og det er det største pro-blemet. Det er en umulig situasjon. Hvis du ser på Europa, så har opprørs-ke kunstnere som føler seg hjemme i en annen tradisjon tradisjonelt blitt sett på som i høyden *allierte*. Til tider er de blitt fraternisert med, men i bunn og grunn holdt utafor, mens realistene er blitt oppfatta som kjernetroppen.

Et kommunistparti burde heller sam-le alle opprørske kunstnere rundt seg og anerkjenne dem på lik linje. I stedet har de blitt betrakta som første rangs som skriver realistisk og har med so-sialismen, arbeiderklassen og partiet. Mens de som skriver jævlige kompliser-te dikt om kommunismen blir sett på som tredje rangs. Når de er blitt frater-nisert med, så har det i virkeligheten vært en form for frastøting, for ingen fraterniserer med sine virkelige venner. Ingen har f.eks. fraternisert med Nexø. Jeg skjønner ikke hvorfor det skal være

mer hederlig å skrive realistisk. Hvis en f.eks. programforplikter seg til å se på ekspresjonismen som annen rangs, så kan en ikke forvente at det vil bli skapt sann kunst og at det vil utvikle seg nye retninger og stiler. Jeg mener dessuten at sosialrealismen som retning egentlig betydde lite for norske skapende kunstnere i syttiåra. Jeg tror ikke det var noen som sa: «Nå har jeg bestemt meg for å slutte meg til sosialrealis-men». Jeg tviler på at Hoem og Obre-stad hadde studert sosialrealistiske teorier og verker for å kunne slutte seg til denne retningen. Derimot tror jeg det var viktig for partiteoretikerne å si at det de skreiv var sosialrealisme fordi denne litteraturen tok opp en tråd som

Hadde E. Hoem og T. Obrestad studert so-sialrealistiske teorier for å kunne slutte seg til den sosialistiske retninga.

knytta seg til komintertradisjonen. Jeg tror vi må oppfatte den kommu-nistiske syttitallsliteraturen i Norge først og fremst som et oppgjør med kulturradikalismen fra Georg Johanne-sen, Paal Brekke, Mykle og Sandemo-se, se den i den sammenheng.

R. F.: — Uansett hva du mener nå så har du vært med på å forme et utkast til kunstmanifest som lovpriser spesielt den sosialistiske realismen. Samtidig sier du at du ikke kan se at det finnes sosialrealistisk musikk eller lyrikk, be-tyr dette at AKP virkelig er et litterært parti?

K. J.: — Det har vært nok av oppfat-ninger i den kommunistiske tradisjonen om hva som har vært riktig lyrikk og musikk. Det har ikke vært manglende linjer på de områdene heller. F.eks. har jo Sovjet og Øst-Europa gått mot rock-en. Når jeg nevnte lyrikken og musik-ken var det for å legge enda en bombe under arken. Jeg har deltatt i disku-sjonene i kulturutvalget på lik linje med alle de andre. Når det gjelder den so-sialistiske realismen har jeg stått på mitt syn hele tida. Sjølmotsigelsene i manifestet er et uttrykk for reelle mot-sigelser i partiet, de får komme fram, jeg er ingen tilhenger av at alt skal være reint og ryddig. For øvrig har jeg lagt fram dette synet allerede i Profil. I 1980 var det vel, i en artikkel om for-fatterkongressen i Sovjet i 1934.

R. F.: — Hva mener du bør stå i mani-festet?

K. J.: — Jeg mener det bør stå at vi an-erkjenner tradisjonen som svært viktig, som en kunstnerisk retning som har ut-retta mye. Jeg mener vi ikke må bøye av for dem som vil ha det til at det er en borgerlig tradisjon eller dårlig kunst el-ler hva det nå er. Da tenker jeg på det kunstneriske uttrykket og ikke på det politiske underlaget. Det skal stå at vi støtter den tradisjonen fordi det er skapt store sosialistiske kunstverker innafor den.

R. F.: — Er det noen som vil at det skal stå at sosialrealistisk kunst er dårlig kunst som vi er imot?

K. J.: — Ja, veldig mange utafor par-tiet f.eks. Men jeg vil heller ikke at det skal stå at den sosialistiske realismen er vår kunst, at den skal favoriseres. Det mener jeg er gærnt.

Anmeldelsen min «Tron Øgrims kladdebok om maoisme og partiteori» i Røde Fane nr. 4/82 har fått et interessant svar fra forfatteren i RF nr. 1-2/83. Jeg vil kalle svaret en slags internrekord i hårsårhet og utenomstakk, sjøl i AKP(m-l).

Tron Øgrim vil simpelthen ikke ha noen debatt med meg på grunnlag av anmeldelsen. Grunnen er at jeg i følge ham tar mannen og ikke ballen. Nå innrømmer han at jeg både har lest boka og har fått en del ut av den, men jeg sauser det hele til med så mye gørr og grums om personen Tron Øgrim at han avstår — for ikke å være med på å lage uinteressant støy for leserne og arbeiderklassen (!)

Det sier Tron Øgrim, som i ikke ubetydelig grad har støyet både lesere, arbeiderklassen og medlemmene i AKP(m-l) i alle de ti 1970-åra og enda litt til.

Hva er ballen, Tron Øgrim?

Av Bjørn Nilsen

Det går ikke Tron, det blir for komisk.

Jeg er enig i at persondiskusjoner oftest er ulidelige, men her skulle det være mer enn nok av sak-stoff å hogge tak i på de områdene vi er faktisk og politisk uenige. *Skygg ikke unna den diskusjonen!* Dessuten var mine henvisninger til forfatteren som person ikke først og fremst

Debatt:

ment som avsporing av debatten. De var mer ment som eksempler på en stil og en metode boka bærer sterkt preg av, en stil som jeg (og jeg tror mange andre) for lengst er grundig lei av: En overfladisk, spirituell og morsom, men egentlig svært arrogant måte å behandle både problemer, fakta og annerledes tenkende på. Kort sagt, en bedreviter-stil som over tid

har utviklet seg til å bli et tvilsomt varemerke for ledere og pamper, ikke minst i AKP(m-l).

Sånn sett hadde det jeg også skrev om den politiske personen og kladdebokforfatteren Tron Øgrim mye både med boka og dermed saken å gjøre.

Viktigere er det at jeg oppfatter det som TØ i sin forvokste personlige sårhet har funnet en god unnskyldning for ikke å gå inn i en duell om kjernen i artikkelen: Hvor mye av ansvaret for partikrisene i AKP(m-l) og andre tilsvarende kommunistiske partier skyldes svakheter ved den leninistiske partimodellen og derav manglende sikringer mot ledelser som lovmessig skifter karakter ved å ha uinnskrenket makt gjennom monopol på viten og oversikt?

Dette har jeg prøvd å reise debatt om et par års tid, uten særlig hell. Menige medlemmer i AKP og folk utenfor partiet har tidvis deltatt, men fra de sentrale gu-

ruer har det bare kommet økseskaft og understrekninger av hvor mye viktigere andre debatter til enhver tid har vært. Jeg har langsomt begynt å begripe at det vel iallfall delvis ikke skyldes vond vilje og sirkling rundt grauten, men at de antakelig ikke ser roblemene omkring disse nøkkelbegrepene som avgjørende viktige, nettopp fordi de utgjør ledelsen. Når det en sjelden gang har hendt at noen av dem har sneiet innom på vei andre steder i argumentasjonene sin, har de lagt autoritet bak å si at disse problemstillingene ikke hører med til kjernen av kriseårsaker. *Men de har alltid bare hevdet og påstått aldri gått i dybden og argumentert for sine syn.* Det er forstemmende — og typisk. Dessverre kommer heller ikke den nå pågående sosialisme-diskusjonen avgjørende videre uten å stikke skikkelig hull på disse verkebyllene. Derfor prøver jeg igjen. Men først kommentarer til andre viktige sider ved Trons bok og svaret hans til meg.

PARTIDEBATT

OM METODE OG KILDEBRUK

Tron mener jeg maser for mye med hans slurv når det gjelder henvisninger og kildebruk. *Jeg mener derimot dette er dødsens viktig, særlig for en mann som vil kalle seg vitenskapelig marxist og kommunist.* Pedantisk nøyaktighet og etterrettelighet på slike områder skiller det impulsive og subjektive snakk fra slutninger bygd på dokumentasjon, argumentasjon og omfattende undersøkelser av fakta og virkeligheten etter m-l-m, prinsippene for tilnærmet vitenskapelighet skapt av de store gutta Marx, Lenin og Mao!

Sjuskes det her, legger vi oss ned på nivå med alle andre løspratere i verden, og har ikke større krav på å bli tatt alvorlig enn dem. Men viktigere: *Da har vi ingen rett til å kalle oss marxist-leninister og tilhengere av Mao Tse Tungs tenkning, fordi vi ikke holder oss strengt til den metoden klassikerne har meislet ut, og som er et overlegent redskap til å analysere og beskrive verden og virkeligheten.* For å forstå den, og for å handle riktig når vi skal få i stand forandring!

I brutal klartekst mener jeg altså at Tron Øgrim gjennom den boka jeg anmeldte avslører seg som forfatter og politiker. Han blir en intellektuell lettvekt og en dårlig marxist-leninist ved å slomse med kilder og slurve med metode. Dette var det viktig å få fram, og for å få det til måtte jeg si så mye om forfatteren som person og fenomen. Men ikke som *privat* person og individ, derimot som politisk person og fantom! Har jeg ikke klart å skille skikkelig her, beklager jeg det, men ny gjennomlesning av anmeldelsen min har ikke overbevist meg om at så er tilfellet. Det håper jeg TØ også innser, når han ser igjennom den personlig-sårede blodtåka og leser først og fremst *på linjene* i anmeldelsen, *ikke mellom*. Da vil han også oppdage hva som er viktigst for meg i anmeldelsen, ikke å henge ut ham som person, men å tvinge fram debatt om livsviktige politiske problemer og dilemmaer. På et nivå seriøse folk må godta. Kom ut på den banen, kjære Tron, så skal vi gå både en og flere tøffe runder, fordi vi begge er opptatt av å rydde grunnen for en troverdig sosialisme her hjemme i steinrøysa!

MANGELN PÅ KOMMUNISTISKE HISTORIEDOKUMENTER

Jeg etterlyste i anmeldelsen min kilder når det gjelder påstander og raske slutninger om den internasjonale kommunistiske bevegelsen, fra KOMINTERN-tida til dagen i går og i dag. Tron Øgrim svarer at *«tilgjengelige og pålitelige verker, særlig om den nyere tida, kjenner jeg ikke til.* Dette er en historie som ennå ikke er skrivi i bokform. Jeg bygger følgende på møter, rapporter, avisartikler.»

Greit nok for så vidt, men altså umulig å vurdere og kontrollere. Det skal ikke TØ lastes for. Men: Hva er grunnen til at slike vesentlige kilder mangler?

Blant annet det pinlige faktum at kommunistiske og «kommunistiske» ledelser verden over har låst ned eller brent fakta og har skrevet om historia etter behov og linjeskifter/detroniseringer/utrenskninger av nøkkelpersoner som etter hvert har havnet i mindretall eller opposisjon. Dermed har historiske begivenheter blitt «retusjert» til det ukjennelige, og politiske motstandere er støtt ut i kulda med skjellsordmerkelapper som «revisjonister», «svikere» og «forrædere av saken». I stedet for å få sine syn skikkelig referert, og så bli felt i åpen og redelig politisk strid.

Dette er en skam, og gjør at ettertida famler i blinde når vi skal bruke m-l-m som metode for å undersøke fakta og lære av historia og de feil som er begått.

Indirekte mener jeg Tron Øgrim egentlig viderefører slike forkastelige metoder når han slumser og slurver og skriver ukontrollerbare subjektive hurtigbøker *mens han egentlig skriver andre bøker som er de viktige bøkene*, som han sjølsier. Det er pinlig at vi ikke kan stole på kommunistiske kilder, og det er dårlige marxist-leninister som har satt oss i den forlegenheten. Ja, faktisk har de sterkt redusert våre muligheter for å meisle ut riktig politikk for framtida ved å under slå viktige deler av det puslespillet som heter udiskutable historiske kjensgjerninger. Mye av dette kan vi ikke gjøre noe med. *Men vi kan ta avstand fra det som forkastelig, og vi må avsky det som metode framover!*

Og ingen skal komme og unnskyldte det med sikkerhetsrisikoer og nødvendig beskyttelse mot provokatører og klasse-

fiender. Det er ikke detaljerte oversikter over navn og tall som er viktig, men skikkelige, intellektuelt redelige presentasjoner av de viktige motsigelsene og argumentene og fakta til enhver tid. Alt annet er umarxistisk sjarlataneri og historieforfalskning. La andre enn kommunistene drive med slikt!

MAOISMENS MANGLENDE INNFLYTELSE I ØST-EUROPA

Så til det som fins av saksdiskusjon i Trons svar:

Når det gjelder maoismens manglende innflytelse i Øst-Europa, mener jeg TØ og andre tar alt for lett på hvor mye det har betydd i negativ retning at Mao og KKP rehabiliterte stalinismen uten å ta klart avstand fra stalinismens forbrytelser og *avvik fra marxismens-leninismen* ved å kjøre byråkratisk-sentralistisk og gjennomføre rene hekseprosesser (Unnlattelsen av å mobilisere massene og særlig sersjantsjiktets utglidninger under Moskva-prosessene). I svaret sitt påpeker TØ at han i boka si har tatt opp dette. Riktig nok, men han har ikke gitt det den vekt det må få i en helhetsvurdering av maoismens grunnleggende svakheter. Slik jeg vurderer det, som fortsatt troende Maoist, har Mao gjort dårligst innsats for videreutviklinga av m-l-m nettopp i mangelen på dybdeboring og presisjon av hva stalinperioden har betydd negativt for utviklinga av marxismen-leninismen senere, andre steder i verden. Jeg er langt på vei enig med Egil Fossum her, når han spissformulerer i retning av at Stalin reddet Sovjet-staten på kort sikt, men forrådde sosialismen ved metodene han brukte og lot være å bruke.

Dette er en vesentlig svakhet ved Maos analyser og dermed ved maoismen, og det burde TØ ha gått langt dypere inn i og vært langt mer opptatt av. Vi slipper ikke unna fullt oppgjør med denne pinlige fortida. For ikke å snakke om marxismen-leninismens og maoismens manglende troverdighet i forhold til sentrale problemer som demokratiets vilkår og sikringer innenfor den demokratiske sentralismen, reell organisasjonsfrihet og individenes personlige rettssikkerhet i en stat med lovfestet særstilling for det statsbærende kommunistpartiet.

Tron Øgrim er innoen dette i boka si, men han gir det altfor liten vekt og plass.

PARTIDEBATT

Og han diskuterer det ikke konstruktivt i dybden for å komme videre og finne bedre løsninger.

ANALYSEN AV MAOISMEN I LATIN-AMERIKA

Maoismen i Latin-Amerika kjenner jeg altfor dårlig til, det sa jeg åpent i anmeldelsen min. Men jeg mente å vite en del om forholdene i Peru, og det stemte dårlig med TØs konklusjoner i boka hans. Jeg henviste til min kilde, peruvianeren, antiimperialisten og trotskisten José Aguilar, og stilte spørsmålsteget med TØs og min egen kilde hvem tok feil visste for lite når beskrivelsene ikke stemte overens?

Senere har jeg hatt anledning til å sjekke mine egne oppfatninger med José, og det viser seg at jeg nok har misforstått ham en del. Han sier ikke at m-l-partiet PCdelp er trotskistisk, men han peker på at etter hans og andres skjønn har trotskistpartiet der borte større innflytelse og m-l-partiet mindre enn TØ vl ha det til. (Jeg viser til en egen redegjørelse fra Jose Aguilar, der han korrigerer en del av TØs opplysninger og slutninger).

Men først og fremst sier han at forholdene på venstresida i Peru er mye mer innfløkt enn TØ gir inntrykk av. Og der er jeg igjen ved hovedpoenget mitt i kritikken av boka og metodene til Tron Øgrim: Han er for lettvin, og han er overfladisk.

Hvor mye han visste om forholdene i Peru da han elegant henviste blant annet dit i boka si, vet jeg ikke. Men selv med

utgangspunkt i det han sier og påstår i svaret sitt til meg, og NB: på grunnlag av viten/opplysninger han har skaffet seg gjennom sitt besøk der *etter at han skrev boka*, blir han ukorrekt og tar delvis feil i beskrivelsen av faktiske forhold — i følge José Aguilar, som er peruvianer og har omfattende kunnskaper på området. Det betyr at TØ igjen har fulgt sin egen forkastelige metode med å løpe på isflak og operere som subjektiv jorunalistisk hurtigekspert! Han har vært i Peru, og han har lest den peruvianske m-l-avisa og annen presse (på spansk?). Dessuten har han sjølsagt snakka med m-l-ere der borte. *Men han burde i tillegg ha oppsøkt andre kilder og kryss-sjekket alt han fikk vite fra annet hold for å være noenlunde trygg på at det han sa og konklusjonene han trakk holdt intellektuelt vann.* Har han gjort det? Ikke i følge José Aguilar, ihvertfall.

HVA ER DET VIKTIG Å DISKUTERE VIDERE FRAMOVER?

Sosialismediskusjonen skal og må gå bredt og dypt videre i tida som kommer. Det er avgjørende for om AKP skal bestå og igjen kommer på offensiven i det politiske landskapet i Norge. I den forbindelse gjentar jeg: Da må vi også på fritt, kommunistisk grunnlag gå i dybden når det gjelder de uløste problemene rundt partimodellen, ledelsens maktmonopol og først og fremst grunnplan- og demokrati-sikringene innenfor den demokratiske sentralismen. Her må vi være villige til å slakte hele bølinger av hellige kuer og

okser, og i siste instans være beredt til å hive på skraphaugen det vi ikke kan forbedre slik at det kan brukes i Norge i 1983!

Jeg skal ikke trøtte leserne med å gjenta hva jeg sjøl mener om disse problemene, men viser til tidligere artikler, både i Røde Fane, Klassekampen og andre organer.

Jeg påstår ikke at jeg har funnet de vises steiner, heller ikke at de problemstillingene jeg har reist er de eneste viktige. Men jeg står på at de er sentrale, og at de er mer grunnleggende for mange progressive både i og utenfor AKP(m-l) enn særlig AKP-ledelsen ser ut til å begripe.

Håpet mitt er at den vedvarende partikrise og den derav følgende truslen mot de parti-interne verna arbeidsplassene fordi kontingentinngangen ikke øker i takt med inflasjonen og behovene, skal tvinge fram en enda større grad av åpenhet og realitetsdiskusjon.

Den er på gang i enkelte sammenhenger, f.eks. i Pål Steigangs «28 teser om sosialisme». Det ser jeg på som et vårtegn og et livstegn, men vi må mye lengre om vi skal makte å bygge opp et troverdig politisk alternativ for tenkende og sosialismehungrende arbeidere og andre progressive i kongeriket Norge.

Det haster, kamerater!

La oss hive krykkene og narresmokkene og komme av gårde!

Det er ikke noe mindre enn en mental lang marsj vi må ut på!

Tron Øgrim i Peru — snakket han med andre enn m-l-ere? (Foto: Jon Michelet)

Izquierda Unida eller Rød Valgallianse

Av José Aguilar

Trotskisten Aguilar imøtegår Øgrims bilde av venstresida i Peru.

I begynnelsen av mars returnerte jeg fra Peru, etter et opphold på knapt 3 mndr. Denne turen satte meg i stand til personlig å kunne konstatere den grufulle og umenneskelige realitet i Peru og den politiske situasjon landet gjennomgår. Selv om jeg nå følger den politiske utvikling i Peru så nøye som mulig fra Norge — gjennom personlige kontakter, abonnementer på forskjellige peruanske aviser og tidsskrift og europeiske publikasjoner spesialisert på latin-amerikanske forhold

Debatt:

— er det ikke det samme som personlig å være tilstede. Det er ikke kun et spørsmål om å se sulten, elendigheten, undertrykkelsen, eller ett eller annet valgresultat, men at vi i utgangspunktet må forholde denne realiteten, analysere den for å kunne ha et sammenhengende program som gjenspeiler klassens behov. I begynnelsen av januar d.å. fikk jeg tilsendt en kopi av en artikkel i KLASSEKAMPEN, datert 24.12.82, «Det er her fronten går». Ettersom jeg oppholdt meg på (å)stedet, kunne jeg ta direkte kontakt med folk innen forskjellige politiske partier, og har kommet til den konklusjon at Tron Øgrims (TØ) artikkel viser alt for overfladisk inntrykk av hva en burde kunne vente av en politiker av hans kaliber, alt for impresionistisk av en marxist. La oss gå rett på sak.

1) TØ påstår: «Maoistene i Peru fikk noe over 4% ved valget til parlament sist og blei største parti på venstresiden».

(«Ta ballen — ikke mannen, Bjørn Nilssen», Røde Fane). UNIR, TØ, er ikke et maoistisk parti, men en valgfront, sammensatt av forskjellige partier — og ikke alle påstår å være maoister — som FLN (Frente de Liberación Nacional), MIR (Movimiento de Izquierda Revolucionaria), VR-PC (Vanguardia Revolucionaria — Proletario Comunista, en av mange VR-grupper) og PC del P (Partido Comunista del Peru — Patria Roja). UNIR kan absolutt ikke kalles et «maoistisk parti» og er dessuten langt mer heterogen enn RV!

2. Trotskistene alene, på liste med PRT (Partido Revolucionario de los Trabajadores — IV Internacional) fikk 160.000 stemmer, 4%, og derved 5 representanter i Parlamentet. (Senatorene Hipolito Enrique og Ricardo Napuri; Representanter Hugo Blanco, Enrique Fernández Chacon og Emeterio Tacuri) mot UNIRs 4 representanter. (Se «Resultados Oficiales de las Elecciones de mayo de 1980, Cuadro XXXI»). Som valgresultat var dette tilfredsstillende, og hva politisk innflytelse og organisasjon angår, tyder det på at trotskistene ikke «berre besto av laust organiserte smågrupper, medan ml-partiet var det sterkaste partiet på venstresida». I Peru er det flere «ml-»-partier enn «trotskistiske» partier. Dette er et resultat av splittelse innen ml-erne og en samlingsprosess innen trotskistene! (1930: PCP, 1964: PCP-Bandera Roja, 1968: PV del P-Patria Roja, 1974: PCR, 1977: PSR-ml; se «Esquema de la Historia del Movimiento Obrero Peruano, Cuadro XXX».)

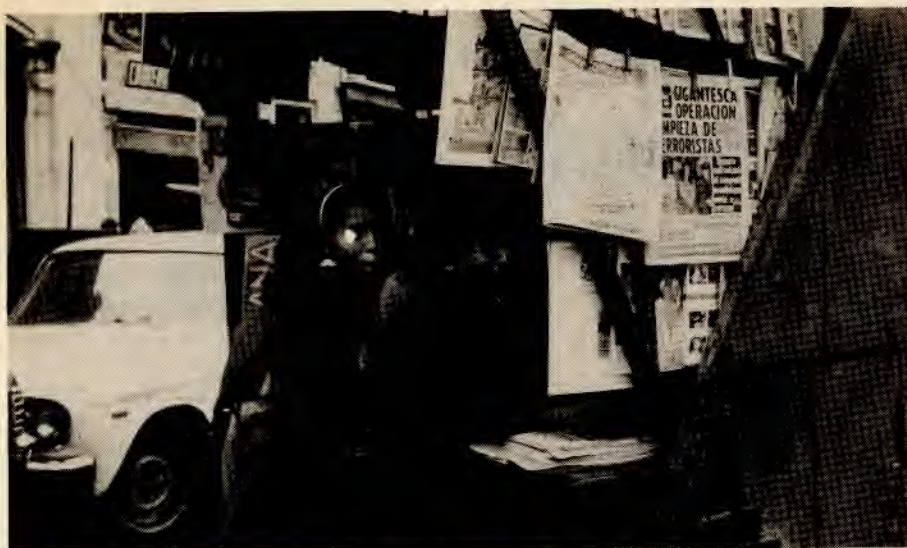
3. I forbindelse med kommunevalget i november 1980 sier TØ: «Ved kommunevalget var de sterkeste part i en bred valgfront som fikk grovt rekna 25% av stem-

mene». Og: «Samtidig deltok partiet som dominerande kraft i ein breiare valgfront med mellom andre revisjonistane ved kommunevalet senare samme år». Denne brede valfronten er «Izquierda Unida» (IU) (Forenede Venstre). Hva TØ ikke sier, er at IU representerer den peruanske versjonen av det chilenske Unidad Popular, med andre ord, den parlamentariske veien til sosialismen!

I CARETAS aprilnummer -82 (nr. 693) erklærer ml-lederne av PCR (Partido Comunista Revolucionario) og medlem av IU, Manuel Dammert: Fremfor alt ønsker vi å forsterke IU som et alternativ til regjeringen, men vi ønsker også å forme en opposisjons-blokk, hvor vi mener APRA (fra gammelt av et radikalt anti-imperialistisk parti, senere forvandlet til et borgerlig parti, med en ekstrem antikommunistisk fløy) bør delta». I praksis betyr dette «regjeringsalternativet» at IU egentlig spiller rollen som brannkorps for borgerskapets brann! Alfonso Barrantes, IUs øverste leder, erklærte i OIGA: «Det chilenske nederlaget kan unngås dersom massene kan overbevise den sosialdemokratiske fløyen i APRA til å gå sammen med IU». (?) (Oiga, 5. årg., nr. 11). Det er viktig å merke seg det faktum at UNIR representerer den moderate fløyen innen IU, i motsetning til det sovjet-vennlige partiet, PCPs nye linje. (siksak!)

4. I Peru er det mange partier som hevder å være marxist-leninist-maoistiske. PC del P — Patria Roja er bare ett av dem. I juni-82 ble det gjort et forsøk på å bygge ett felles maoistisk parti, ved en fusjon av PCR (Partido Comunista Revolucionario), VR (Vanguardia Revolucionaria), PC del P — Patria Roja, og VR-PC (Vanguardia Revolucionaria —

PARTIDEBATT

Jenter ved aviskiosk i Lima — et bilde fra en «turisttur»? (Foto: Jon Michelet)

Proletario Comunista). Disse maoistiske partiene som ikke har klart å opptre samlet i en felles front, vil derfor ha enda større vanskeligheter med å inngå i ett parti.

Det er verdt å merke seg at IUs formann, Alfonso Barranter ved å bestemme seg for ikke å stille som ordførerkandidat i Lime, har skapt et stort problem for fronten. Alle frontens partier ønsker «sin mann» som kandidat! Det sovjet-vennlige kommunistpartiet, PCP (Partido Comusta Peruano) ønsker sin Alberto Ruiz Eldredge. UDP (Union Democrática del Pueblo) ønsker Javier Diez-Canseco, et medlem av ett av VR-partiene. MIR (Movimiento de Izquierda Revolucionaria) foretrekker Baltazar Caravedo. UNIR vil enten ha universitetslektor Wilfredo Kapsoli eller Ezequiel Ramirez. FOCEP (Frente Obrero Campesino Estudiantil y Popular) har ikke nominert noen kandidat... enda. Dette er situasjonen i Lima og situasjonen i provinsene er ikke bedre.

5. PC del P (Partido Comunista del Peru — Sendero Luminoso) representerer for tiden ett av de viktigste politiske fenomener i Peru. TØ berører dessverre ikke dette emne, og har sikkert sine grunner for det. Da bruddet mellom Sovjet og Kina kom, resulterte det i splittelse av det daværende «monolittiske» PCP, og fra da av fikk vi, i alle fall for en kortere periode, 2 kommunistiske partier ett pro-sovjet og ett pro-Kina. Det pro-kinesiske

ble etter en stund ytterligere delt i to (1968), som etter hvert ble kjent under navnet på hver sine aviser, nemlig Patria Roja og Bandera Roja. Senere ble det flere brudd innenn den peruanske ml-bevegelsen. (1974, 1975, 1977) og «Sendero Luminoso» er resultat av ett av disse. Det ville vært både interessant og dessuten pedagogisk riktig om TØ hadde kommet inn på S.L.-s ideologi — og vi ville kanskje støtt på svært mange terminologiske fellestrekk — skjønt, tidene forandrer seg. Men la oss nå se:

S.L. proklamerer å være en del av verdensrevolusjonens fortropp, på grunn av sin korrekte fortolkning av marxist-leninist-maoismen og med det teoretiske bidrag av «Camarada Gonzalo». I følge Victor León Huamán, en fengslet leder av SL, viser Camarada Gonzalos bidrag seg både i økonomien, filosofien og politikken. «I økonomien: ved at den kapitalistiske utvikling i Peru følger en ensrettet byråkratisk kurs. I filosofien, ved oppdagelsen av at alle dialektiske lover kan sammenfattes i en eneste, nemlig loven om motsigelsene. Og politikken, hans verdifulle bidrag til maoismens teori om bevæpnet kamp, tilpasset peruanske forhold».

La oss fortsette: «I internasjonal sammenheng er USSR sosialimperialismens bastion. Kina har vært utsatt for et høyrekupp som leder til gjenninnførelse av kapitalismen. Og Albania? Enhver Hoxa spiller en skitten rolle. Nå kommer han

med slue angrep mot President Mao, som han roste mens han levde. Men etter Maos død ønsket han å overta hans plass. «Angående Kulturrevolusjonen i Kina hevder SL: «Kulturrevolusjonen var en videreutvikling av marxismen.

Den var ikke bare kulturell, men brøt ned hele den kinesiske superstrukturen. Den var en genial og burde vært permanent». (skjønt, det er tvilsomt om begrepet «permanent» her har samme innhold som det ville hatt for Trotsky). «Den bevæpnede revolusjon er sjelden, selve marxismens ryggrad. Vårt land har mange særegenheter i forhold til Kina, men teorien om den forlengede folkekriegen og omsirklingen av byene fra landsbygda er begge universelle lover. I de neste 50 år til 100 år vil verden, som president Mao har sagt, bli totalt forvandlet. År 2050 vil bli et nøkkelår for menneskeheden (...) vi vil lære av hva som hendte i Sovjet og Kina for derved å unngå gjenninnførelsen av kapitalismen, som nå skjer i Peru». (?) «Vi må forkaste de prosovjjetiske gruppene for deres revisjonisme og betingelsesløse støtte til sosialimperialismen. Verken UDP eller UNIR er revolusjonære partier. Tidligere snakket de om revolusjoner, men gjorde ingenting. Idag ofrer de seg for å opprettholde systemet, å forsvare den gamle staten.» (Caretas, apr.-82, nr. 695).

Mange vil sikkert spørre *hvorfor* det skulle være interessant å trekke SL inn i denne diskusjonen; nettopp for det at SL illustrerer et typisk eksempel på den peruanske ml-bevegelsens ideologiske krise, som også har sine internasjonale paralleller. Det inntrykk våre berømte turister prøver å gi oss av ml-bevegelsen i Peru er — selv om det ikke konkret fremgår av teksten — en samlet bevegelse med stor oppslutning blant massene, dominerende i valgfronter og at de arbeider godt. Det skal ikke fornektes at den peruanske ml-bevegelsen spiller en viktig rolle i klassekampen. Men det er hevet over enhver tvil at de absolutt ikke har den dominerende posisjon som det hevdes, ei heller at trotskistene er så dårlig organisert og ubetydelige som de presenteres.

Intervjuet med TØ, KK. 24.12.82, og «Ta ballen — ikke mannen Bjørn Nilssen», Røde Fane, inneholder mange unøyaktigheter, tydelig mangel på kunnskaper og ukritiske bruk av informasjon.

Gjenstand for uenighet

Sluttreplikk til Egil Fossum

Av Christopher Bratt

Debatt/:

I Røde Fane nr. 3/83 leverer Egil Fossum et svar på min kritikk av hans artikkel om Stalin. Det er et skuffende svar. Jeg var så freidig å påvise at Fossum underslo en rekke fakta og mulige forklaringsmåter som er nødvendige for en samlet vurdering av Stalin. Fossums overlegne kommentar er at han sier seg uenig i mine innvendinger. Altså:

— Jeg sier at Bukharin holdt fast ved at kollektiviseringen skulle være frivillig, slik den 15. partikongressen i 1927 hadde vedtatt. Stalin derimot gikk inn for et tempo som forutsatte tvangsbruk overfor bøndene. Hva sier Fossum? Jo, han erklærer seg uenig.

— Jeg påpeker at Stalin drev et dobbelspill i sin kamp mot «høyrefaren». Fossums kommentar: Uenig.

— Jeg stiller følgende spørsmål: Hvis Stalin så mordet på Kirov som en «indikasjon på hvor skjerpet klassekampen var på den tida», hvordan kunne han da mindre enn to år seinere hevde at det ikke lenger eksisterte antagonistiske klasser i Sovjet? Fossum er uenig. I spørsmålsstillingen?

— Jeg viser til at Fossums beskrivelse av den samfunnsmessige situasjonen før Moskvaprosessene var feilaktig. Den var ikke preget av store motsetninger, men av relativ stabilitet. Fossum er — selvfølgelig — uenig.

Fossum har et kort og greit svar på disse og andre innvendinger: Han er uenig. Det er godt gjort. Det er også en revolusjonerende historieskrivning — både i form og innhold.

Svare på mine bemerkninger gjør Fossum ikke. Han snakker for det meste ved siden av det jeg skrev. Derimot kommer han med erklæringer om hva jeg ikke forstår og ikke interesserer meg for. Jeg vil bare gjenta at jeg ønsket å trekke fram momenter som manglet i hans framstilling.

Fossum hørte til dem som for noen år siden forsvarte Stalin langt sterkere (i kraft av overbevisning, ikke argumenter) enn han gjør i dag. I så måte er hans artikkel gledelig lesning. Men jeg tror han fortsatt gjør en fundamental feil: Han bruker historien på en ensidig måte. Historien skal støtte opp om et på forhånd fastlagt ideologisk grunnsyn. På tross av hans til dels sterke kritikk av perioden: Han ligger en-

na under for trangen til å forsvare Stalin. Han er på den måten fortsatt i stand til å hevde det meningsløse standpunkt at det var arbeiderklassen som hadde makten i Stalins Sovjet. La meg ta med et eksempel på Fossums forsvar av Stalin, som ikke er nevnt tidligere:

Fossum skriver: «Arbeidernes realinntekt økte i perioden som helhet, men det

som virkelig økte var de kollektive gode- ne, helse, utdanning, samfunnets ansvar for barna, ernæring osv. Det kan ikke være tvil om at arbeiderklassens materielle stilling ble drastisk forbedret i disse åra.» Jeg har ikke maktet å finne noe grunnlag for en slik kategorisk påstand. Alec Nove skriver entydig at reallønna gikk ned (1). Når det gjelder arbeiderklassens materielle kår sett under ett, sier Stephen F. Cohen følgende: «Vilken exakt slutbedømmning man gjør, så levde de sovjetiske arbeiderna och bönderna bättre under NEPs sista år, strax före Stalins revolution, än vad de hade gjort före 1917 och skulle komma att göra under många år framåt.» (2)

Etter å ha blitt kritisert for sin bruk av tall og sitater sier Fossum at han ikke ønsker å diskutere hvor mange døds ofre den statlige terroren krevde. I min kritikk hadde jeg vist at Fossum feilsiterte en kilde, etter min mening en temmelig alvorlig sak. Det synes ikke å gjøre noe inntrykk på Fossum. Poenget er imidlertid følgende: Fossum finner i en bok tallet 500.000 (Noack: Den stalinistiske revolution), som han feilaktig tar for å gjelde samlet antall døds ofre. Samtidig vet han at andre historikere bruker tall opp til godt over 10 millioner. Og i motsetning til Noack har de som nevner svært høye tall en eller annen form for argumentasjon eller dokumentasjon for beregningen.

Hvorfor nevner Fossum bare tallet 500.000? Hvilke holdninger ligger — bevisst eller ubevisst — til grunn for et slikt valg?

NOTER

1. Alec Nove: *An economic history of the U.S.S.R.*, Pelikan Books 1972, s. 247-250.

2. Stephen F. Cohen: *Bukharin and the bolshevik revolution*. Boka kom ut i 1971. Her etter den svenske utgaven: *Bukharin och den ryska revolutionen*, Malmö 1981, s. 311.

Egil Bergan hevder i dette debattinnlegget at Erik Rossen står for ei linje som ensidig ser verden ut fra nord-sør-perspektiv. Rossen setter arbeiderklassen og borgerskapet i nord i samme båt, som utbyttere av 3. verden.

En slik linje vil stadig underordne motsigelser som fører til verdenskrig fordi analysen ikke tar utgangspunkt i klassekampen.

Følgen blir at den nasjonale kampen i 3. verden settes opp mot den samme kampen i 2. verden. Dette fremmer ettergivenhet fra arbeiderklassens side overfor supermaktene.

Debatt!:

Se motsigelsene hos fienden, Rossen

Av Egil Bergan

Jeg får takke for svaret, sjøl om du vel egentlig sier at redaksjonen ikke burde tatt inn mitt innlegg. Ja, ja du ble sint over min språkbruk, og jeg må innrømme at jeg skjønner det. Sjøl om vi er uenige om en del, etter min mening, viktige politiske spørsmål, var det galt av meg å bruke skjellsord. Jeg vil gjerne ta sjølkritikk for det og beklage det. Det fremmer ikke diskusjonen og kan lett sperre for å gå inn på den andres *tankegang*.

Deler av ditt innlegg synes jeg bærer preg av det. La meg svare deg på 3 ting først.

1. ALL KAMP MOT IMPERIALISMEN LIKEVERDIG?

Jeg skriver i mitt forrige innlegg: «I forhold til motsigelsen mellom imperialismen og undertrykte nasjoner og land er *all* kamp mot imperialismen likeverdig, og det sjølsagt er en plikt for enhver kommunist og revolusjonær å støtte den.»

Du tar til motmæle ut i fra at jeg bruker ordet «likeverdig» og peker på *for-*

skjellen mellom EF-striden i Norge og frigjøringskampen i Sør-Øst Asia i 70-åra. Ærlig talt, Rossen, så er ikke dette noen polemikk mot meg, hvis du leser hele avsnittet. Mitt *poeng* er at forskjellige kamper mot imperialismen har forskjellig innvirkning på motsigelsen mellom imperialistmaktene og dermed også på spørsmålet om verdenskrig.

Samtidig ville jeg understreke nødvendigheten av å støtte all kamp mot imperialismen. Ordet «likeverdig» er *feil* — innrømmet — jeg kunne skrevet: Alle kamper mot imperialismen er progressive fordi de har det *til felles* at de bekjemper det utbyttersystem som behersker jorda. Er vi enige da? Jeg tror det. Derfor er det heller ikke grunnlag for å trekke så vidtgående konklusjoner som du gjør.

2. KAMP MOT USA — TJENER DET SOVJET?

«Bergans syn som går ut på at den ene supermakta automatisk tjener på all kamp mot den andre supermakta, er nokså utbredt. *En ting er at de prøver å gjøre det.*

Noe annet er hva de får til i praksis.» (min uth.)

Her har du et godt poeng — og jeg vil derfor klargjøre mitt syn. Jeg *skreiv* «styrker» Sovjet. Det blir feil. Sovjet er tjent med kamp mot USA, akkurat som USA er tjent med kamp mot Sovjet, i den forstand at alt som svekker USA endrer *styrkeforholdet* i Sovjets favør.

Det er dette forhold som gjør at Sovjet legger vekt på å støtte kampen mot imperialismen, så fremt det dreier seg om frigjøring fra USA. Jeg tror vi er enige om det også. *Ditt* poeng slik jeg oppfatter det, er at sjøl om frigjøringskrig mot USA endrer *styrkeforholdet* så er det *ikke* sikkert det vil føre til noen ytterligere styrking av Sovjet gjennom innflytelse i de land som frigjør seg. Dette må analyseres konkret ut fra hvert enkelt tilfelle.

Dette er jeg umiddelbart helt enig i. Jeg er også enig med deg når du legger avgjørende vekt på at det er de politiske forhold i de enkelte land som vil være avgjørende for om Sovjet vinner innflytelse. Om Nicaragua f.eks. utvikler seg til å

3. VERDEN-DEBATT

Afghanistan — fredsskapende frigjøringskamp?

bli et nytt Cuba, vil i første rekke avgjøres av de politiske kampene i Nicaragua. Støtte utenfra i form av handel eller solidaritetsarbeid vil bare ha en indirekte virkning.

Mitt poeng i forrige artikkel var å få fram *hvorfor* solidaritetsarbeid også kan kalles fredsarbeid, uten at det er en konsesjon til eurosjåvinismen. Det er ut fra forskjellig virkning på styrkeforholdet og dermed motsigelsen mellom imperialistmaktene. Nå var mitt inntrykk av din første artikkel, at du ikke syntes dette var noe viktig spørsmål. Dette bekrefter du for så vidt i ditt svar:

«I den grad anti-imperialistisk kamp, som for eksempel i Afghanistan, også har en fredsskapende eller krigsutsettende virkning så er dette underordnet. Det det gjelder er å styrte imperialismen, ikke leve i fred med den.»

Er ikke dette ganske demagogisk, Rossen?

Det er ikke «underordnet» men helt likegyldig for oss om en frigjøringskrig er krigsutsettende eller ikke, hvis spørsmålet rett og slett er om vi skal støtte den. Vi er for all kamp mot imperialismen uansett hvem den retter seg mot. Faktum er imidlertid at AKP og Rød Ungdom i flere år har *prioritert* støttearbeid til de som kjemper mot Sovjet, sist nå ved å prioritere 21. aug. og koble det sammen med Polen og Afghanistan. Er du enig i denne prioritering, Rossen? Hvis du er det så må det da være ut fra at du *legger vekt* på at frigjøringskrigen i Afghanistan og motstanden i Polen og Tjekkosllovakia har en krigsutsettende virkning. Det kan da ikke være noe underordnet spørsmål i denne sammenheng.

3. MED ELLER MOT USA?

Rossen forventer at jeg skal gi et tilfredsstillende svar og det skal jeg gjøre ganske kort. Ut ifra den norske arbeiderklassens interesse av å forsvare den nasjonale sjølråderett vil vi i noen saker ha sammenfallende syn med USA, som er ute for å tjene *sine* interesser. Eks. kornboycott, Teknologiboycott, sanksjoner mot Polen, verbal eller materiell støtte til frigjøringskrigen i Afghanistan, OL-boycott osv.

I de *aller fleste* saker vil jeg gå *imot* USA, alt fra undertrykkelse og utbytting i USA til deres utsuging av 3. verden, til deres bruk av NATO-alliansen til å fremme sin egen kontroll over Europa, inkludert Norge. Setningen Rossen tar tak i kan leses som: «med USA - mot USA» — og det er jo ikke så logisk.

3. VERDEN-DEBATT

Mitt poeng var følgende:

— at AKP må gjøre to ting på en gang
— støtte oppbygging av en enhetsfront mot begge supermaktene og mot krigen.

— at USA vil spille en dobbeltrolle i forhold til dette. De vil sammen med Sovjet være hovedfienden til verdens folk, samtidig som de ut fra sine imperialistiske interesser kommer i motsetning til Sovjet.

— at spørsmålet om med eller mot USA idag derfor ikke er et enten/eller. Vi må støtte deler av deres politikk som er krigsutsettende, og gå imot resten, sjøl om alle deres tiltak er tatt ut fra deres imperialistiske interesse.

Det er ikke jeg, Rossen, men USA, som er i et dilemma, fordi de er i en pressa situasjon både fra folkene i verden og fra sine imperialistiske konkurrenter.

Jeg kunne tilføyd at det samme gjelder Sovjet. Vi støtta Argentina mot England.

Sovjet støtta Argentina mot England. Vi kom altså i allianse med Sovjet i dette spørsmålet. Hva så? Betyr det at vi er *for* Sovjet? Nei, sjølsagt ikke. Jeg tror du gjør alliansepolitikk for mye til et moralsk spørsmål.

Dette synes jeg det er viktig å få fram overfor mange folk i fredsbevegelsen fordi den politiske hensikten med arbeidet er å forsvare den nasjonale sjølråderett og muligens hindre krigen.

SÅ OVER TIL DE VESENTLIGSTE MOTSIGELSENE

Du avslutter ditt svar med å si at det bekymrer deg at jeg ikke vil ta massearbeidet blant de som er opptatt av fredsarbeid alvorlig.

Jeg tror ikke det er problemet, men snarere *hvilket* svar vi gir fredsbevegelsen.

Jo mer jeg tenker over det, tror jeg at det er dette spørsmålet som danner utgangspunkt for uenighetene om tre verderteorien og imperialismen. Jeg skal bruke resten av innlegget til å ta opp noe av dette. Kanskje vi kan finne et spor å fortsette debatten i uten å ta opp alle spørsmål på en gang.

HVA ER FEIL MED FREDSBEVEGELSEN?

Min hovedkritikk av fredsbevegelsen, NTA, er ikke at den er eurosjåvenistisk. Problemet er ikke at de tar opp Europa og kampen for fred her, men at deres politiske linje fremmer krig. De fremmer ettergivenhet gjennom krav om ensidig nedrustning. De bygger opp under dette med teorier, om at bare en får fjerna atomvåpnene, eller det militærindustrielle kompleks, så blir imperialismen fredelig. De har ikke en politisk linje for for-

NTA — krigsfremmende krav om ensidig nedrustning?

3. VERDEN-DEBATT

svar av den nasjonale sjølråderett i (Europa) Norge.

HVORFOR MANGLER SOLIDARITETEN?

Jeg tror, at nettopp fordi de har gitt opp, eller ikke tar alvorlig på, forsvaret av den nasjonale sjølråderetten i Europa, blir det logisk å ikke være så opptatt av å støtte andre som slåss. For noen slår det helt over; slik at de går *imot* frigjøringsbevegelsene, slik som Eva Nordland om Afghanistan, eller Hellebusts manglende støtte til Solidaritet i Polen fordi det kunne ødelegge freden. Dette vil jeg kalle sjåvenisme.

Ditt standpunkt oppfatter jeg i korte trekk slik:

Fredsbevegelsen er opptatt av freden i Europa. I en imperialistisk verden der folkene i den 3. verden er hardest undertrykt er dette eurosjåvenisme. Vi må ut fra klassestandpunktet ta parti for 3. verden. Istedet for alment fredsarbeid er støtten til visse kriger viktigere idag.

Problemet med den måten å se det på er etter mitt syn at du stiller kampen for nasjonal sjølråderett i 3. verden opp mot kampen for nasjonal sjølråderett i Europa. Klarest uttrykker du det kanskje i setningen: «Solidaritetsarbeid er *viktigere* og mer grunnleggende enn fredsarbeid.» (RF nr. 6/82) og «Bevegelser som konsentrerer seg om å sette freden i høysetet er i beste fall en underordnet del av den anti-imperialistiske kampen.» (RF nr. 3/83)

Jeg vil heller legge vekt på *enheten* mellom det å kjempe mot imperialismen i sitt eget land og støtten til andre som gjør det samme.

Din understrekning av hva som var den største faren for menneskeheten, sammen med tendensen i første innlegg til å sette støtte til 3. verdens kamp opp mot fredsarbeidet i Europa, var bakgrunnen for min overilte reaksjon.

FORSKJELLIG OPPFATNING AV IMPERIALISMEN?

Går ikke din vurdering: «Solidaritetsarbeid er *viktigere* og mer grunnleggende enn fredsarbeid» igjen i din vurdering av forholdet mellom arbeiderklassen i 2. verden og folkene i 3. verden?

«En annen ting som preger arbeiderklassen i den andre verden er at den er

delvis oppkjøpt, den har en viss grad av *objektiv interesse i å holde den 3. verden nede.*» (min uth.) (RF nr. 6/82)

Jeg kjenner argumentet godt, ikke minst fra Damman — bevegelsen, men er det egentlig sant? Foreløpig stiller jeg meg skeptisk og tvilende til dette, har du dokumentasjon? Dette synet på stillinga til arbeiderklassen i 2. verden passer også inn i din fortolkning av 3 verdenerteorien:

«Tre verdener-teorien peker på at landa i verden står i et forhold til hverandre som gjenspeiler klassestrukturen i kapitalistiske land. På toppen er supermaktene som angir tonen samtidig som de konkurrerer seg imellom. Så kommer det lavere borgerskapet — de imperialistiske landa i den andre verden — som har sine interesser å forsvare mot den første og tredje verden. På bunn kommer de som bærer de andre - den tredje verden.» (RF nr. 6/82)

Denne forståelsen av 3 verdenerteorien er umiddelbart forlokkende men jeg synes den roter til problemene. Den minner meg mye om en imperialismeteori som ser på imperialismen som et sentrum — peri-

Arbeiderklassen i den 2. verden — objektivt interessert i å holde den 3. verden nede?

feri — forhold. D.v.s. at *grunnlaget* for imperialismen er et ulikt bytte mellom sentrum (supermaktene) og periferien (3. verden).

Er du ikke inne på en slik tankegang, Rossen, når du behandler «Det grunnleggende skillet»?

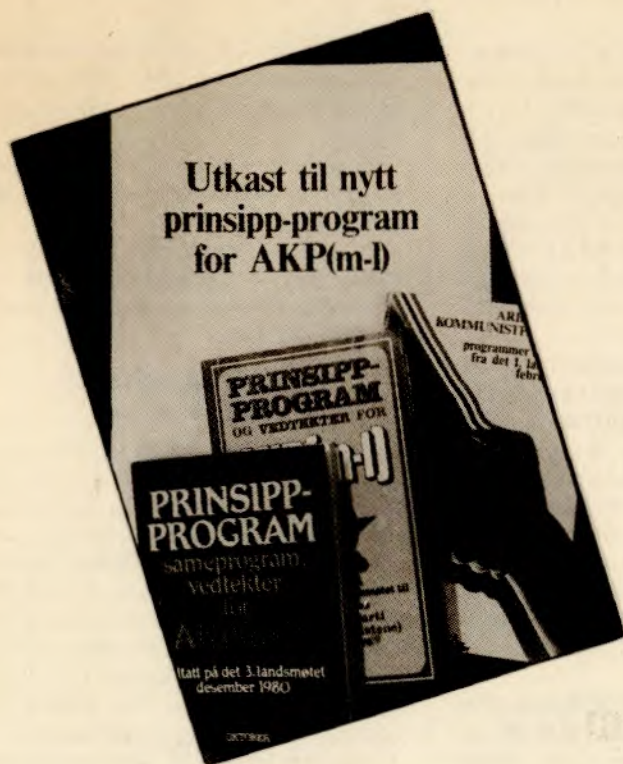
Mine innvendinger mot en slik framstilling av 3 verdenerteorien legger jeg fram på en hel side uten at du kommenterer det i ditt svar.

UNDERVURDERER DU KRIGSFAREN?

Du kjører hardt ut her og slår fast at det gjør du *ikke*, og at jeg heller ikke kan vise det. Jeg skal være enig i at du *sier* ikke rett ut «krigsfaren er underordnet», men sett fra en teoretisk synsvinkel gjør du noe som er verre. Du ekskluderer *muligheten* for at motsigelsen mellom imperialistmaktene *kan* være hovedmotsigelsen i verden. Din sammenblanding av motsigelsen «imperialismen mot undertrykte nasjoner og land» og «supermaktene — 3. verden» legger det teoretiske fundamentet for å redusere hele 3 verdenerteorien til *en* motsigelse — «nord-sør». For så vidt er det bare logisk at du følger opp med «skillet øst — vest er ikke så viktig» og behandler dette skillet ut fra «type av land» og «regime» Denne måten å behandle spørsmåla på umuliggjør en fornuftig behandling av faren for krig. Sjøl om du to ganger *sier* at 3 verdenerteorien bygger på 4 grunnleggende motsigelser så viser dine resonnementer at du ikke gjennomfører dette. Tvert imot. Motsigelsen mellom imperialistmaktene er like grunnleggende som motsigelsen mellom imperialismen og undertrykte nasjoner og land. *Begge* rommes innafor 3 verdenerteorien. Hvis man ikke resonnerer ut fra det vil en få et ensidig og ikke dialektisk syn på forholda i verden.

Opp mot dette vil jeg fortsatt holde fast ved at 3 verdenerteorien er en syntese av alle 4 grunnleggende motsigelser. En forståelse av tre verdenerteoriens stilling idag, må baseres på en analyse av disses utvikling. Jeg kunne tilføyd — og klassekampen som danner grunnlaget for dem.

Det ble langt. Jeg vil foreslå at vi fortsetter med ett av to områder: Konkret fredspolitikk for Norge/Europa, eller imperialismeteori/3 verdenerteori. Hvis du da vil fortsette.

Tron Øgrim har hovedansvaret for det nye forslaget til prinsippprogram for AKP(m-l). I Klassekampen i sommer skreiv Ellen Pedersen at forslaget er moderne-revisjonistisk og at det derfor må trekkes tilbake. Øgrim svarer her på noe av kritikken. Første del kommer her, del nummer to i neste nummer.

I denne artikkelen tar Øgrim opp saker som:

- Hva er kritikk av revisjonismen i dag?
- Kommunismens plass i programmet.
- Sosialistisk demokrati.
- Hva skiller arbeiderklassens stat fra borgerskapets stat?
- Hvem skal undertrykke borgerskapet?

Artikkelen bør leses i sammenheng med en artikkel av Øgrim i diskusjonsbulletin nr. 1 om prinsippprogrammet.

Svar på kritikken av programforslaget

Av Tron Øgrim

I Det første store spørsmålet i programdebatten: Bygge på eller forkaste programforslaget?

Jeg har hovedansvaret for det nye forslaget til prinsipp-program for AKP(m-l) som blei lagt fram i mai -83. (Heretter PF-83). Nå har diskusjonen starta med et knall. Det er bra!

Hensikten med denne artikkelserien

er å svare på noe av kritikken som kom fra kamerat Ellen Pedersen i Klassekampen i juni.

Ellen Pedersen går inn for å *forkaste* hele programforslaget. Men først, kort om noe av den andre kritikken.

KRITIKK JEG ER ENIG I

På flere viktige punkter er det kommet kritikk jeg er enig i. Svakheter i PF-83s behandling av *kvinnespørsmål* er påvist. Det må gjøres endringer.

Mange har kritisert kap. 3 (Kampen mot imperialismen i dag). Jeg mener mye av kritikken er riktig. Kapitlet inneholder klare indre motsigelser og feil, bl.a. feilaktige formuleringer om Sovjet og fredsbevegelsen. Da vi laga PF-83 var vår hensikt å ta vare på det politiske innholdet i militærprogrammet fra 1979 og det internasjonale avsnittet i programmet fra 1980. Kritikken har vist at vi ikke oppfylte denne målsettinga. Altså må endringer gjøres. (Nå kommer det endringsforslag laga av

PROGRAMDEBATT

kamerater som har retta kritikk. Når de blir offentliggjort, blir det tydeligere om det fins større meningsforskjeller.)

(PF-83 er uferdig. Flere endringer er nødvendig.)

ELLEN PEDERSEN REISER HOVEDSPØRSMÅLET

Det som er *viktigst* å diskutere nå, er kritikk som den kamerat Ellen Pedersen kommer med. Er hele forslaget revisjonistisk? Vil AKP(m-l) bli ødelagt som kommunistparti dersom det blir vedtatt? Hvis dette er riktig, så har det ingen hensikt å lappe på PF-83 her og der. Da bør hele greia hives i søpla, og det bør lages helt nye forslag.

At kamerat Ellen Pedersen kommer med denne kritikken i starten av debatten er utmerka!

(Ellen avslutter akkurat 8 år i Oslo bystyre, der hu har gjort en jobb som tvinger toppene i H og AP til å nevne henne med respekt. Hva det koster når du samtidig er industriarbeider trur jeg at jeg skjønner.

Ellen Pedersens styrke er at hu roper et klart og kraftig varsku. Hu mener

Debatt:

forslaget er revisjonistisk. Da holder hu det ikke for seg sjøl, men setter saka på spissen.)

Motsigelser og politisk kamp i partiet er ei bra sak. Sjølsagt kan motsigelser ødelegge for oss. Men det gjelder framfor alt slike motsigelser som ikke kommer opp, som folk surt brenner inne med til det er for seint. Til med skarpe motsigelser kan i beste fall bli løst hvis de kommer åpent fram, og i alle fall blir kampen om dem reinslig. (Her er Ellen Pedersen et forbilde, fordi hu ikke er noen forsiktig og sleip opportunist.)

Det er åsså nyttig at spørsmålet om å forkaste hele PF-83 blir stilt av en kjent kamerat som har gjort mye nyttig arbeid. Det bør vekke folk. Diskusjonen er ikke «juks for galleriet», der utfallet er bestemt på forhånd. Dette er en kamp på alvor, der partimedlemmene

må delta hvis de bryr seg om hva slags politikk partiet skal føre. Dette er en kamp om linjer. Så la oss utvikle kampen mellom linjene i partiet, og ikke glatte over den!

EI BEGRENSNING I ELLEN PEDERSENS KRITIKK

Samtidig har kritikken fra Ellen Pedersen til nå ei svært tydelig *begrensning*. Ellen Pedersen nøyer seg med å *kritisere* og *si seg uenig* med programmet allment og på flere ulike punkter. Dette er revisjonistisk, dette er feil. Men hva Ellen Pedersen sjøl, i motsetning til dette, mener *riktig*, går oftest ikke fram.

(Jeg sier ikke at dette er en gæren form for kritikk. Det er helt OK å starte en debatt sånn. Tid og plass er begrensa. Det er viktig å få markert kraftig uenighet. Da kritiserer man skarpt, uten å gå inn på sitt eget alternativ.

Men for meg, som skal svare og forsvare meg, er det en vanske.)

Ellen Pedersen kritiserer forslaget (f.eks. når det gjelder demokratiske rettigheter). Når jeg skulle svare, hadde det vært lettere om jeg visste hva hu sjøl mener *erriktig* (f.eks. om demokratiske rettigheter). Dette er en vanske jeg støter på gang på gang i svaret på denne kritikken. Og framfor alt er det sjølsagt en vanske for de som *leser* debatten, og som vil ønske å ta stilling både til forslaget og Ellen Pedersens syn.

(Videre framover i debatten mener jeg derfor at kamerat Ellen Pedersen ikke bør nøye seg med å legge fram skarp kritikk, men i tillegg presisere sitt eget syn.)

KRITIKK AV KAMERAT ELLEN PEDERSENS KRITIKK

Det er også visse sider ved kamerat Ellen Pedersens kritikk der jeg mener utgangspunktet hennes er klart og tydelig feil, utenom våre *politiske* uenigheter.

Her vil jeg nevne to saker:

Det første er påstanden om at Tron Øgrim/forslaget bryter med den klassiske marxistiske teorien om proletariatets diktatur. Her anbefaler Ellen Pedersen forskjellige bøker som jeg faktisk også har lest og brukt. Men i det materialet Ellen Pedersen sjøl henviser

til fins det slett ikke «en klar teori», men flere forskjellige og svært motstridende teorier.

Det andre er påstanden om at PF-83 bryter med programmene fra 1976 og 1980. Dette er riktig på noen punkter. Men det gjelder slett ikke flere av de sakene Ellen Pedersen gjør til hovedpunkter. Ellen Pedersen har en tendens til å overdrive forskjellene mellom PF-83 og disse tidligere programmene, og til å tolke dem til fordel for seg sjøl der de er uklare og like godt kan tolkes som støtte for mitt syn.

Kamerat Ellen Pedersen havner på et forslag (riktignok som nødløsning) om å stille opp igjen programmet fra 1980 på neste landsmøte. Dette forslaget mener jeg er *dårlig*, fordi det er egna til å glatte over de svært viktige motsigelsene hu sjøl nå hjelper til å få opp til debatt. Et program som folk med forskjellig syn kan oppfatte på ulik måte og «forene seg om», er det noen utvei? I så fall har ikke partiet lært noen ting, motsigelsene ligger uløst, og medlemmene har ikke fått nytte sin demokratiske rett til å velge mellom de ulike politiske linjene. Jeg håper derfor at kamerat Ellen Pedersen og andre som deler hennes kritikk vil ta konsekvensen av det, og stiller motforslag til PF-83. Dette kommer jeg tilbake til.

EN TUNGVINT TVILLINGFØDSEL

Siden jeg mener Ellen Pedersens kritikk er den viktigste, prioriterte jeg å svare på den *raskt*. Men det gikk dårlig.

Jeg skreiv et meget langt svar der jeg forsøkte å ta opp kritikken i sin fulle bredde. Klassekampens redaktør pekte på at det var for langt (som han måtte gjøre). Vi blei enige om å velge ut noen viktige avsnitt. Så kom juli-august som blei svært bratte måneder og bearbeidinga gikk trått. Beklager, Ellen og andre.

II

Inneholder det nye programforslaget ingen kritikk av den moderne revisjonismen?

Påstanden om at det nye programforslaget (PF-83) er «revisjonistisk» er et hovedpunkt i kamerat Ellen Pedersens

PROGRAMDEBATT

kritikk. Jeg starter derfor med denne påstanden.

DEN KOMMUNISTISKE BEVEGELSEN OG DEN MODERNE REVISJONISMEN

Er det kanskje sånn at vi som står bak det nye programforslaget mener revisjonismen er et uvesentlig spørsmål?

Min oppfatning av dette spørsmålet er sånn:

- Jeg regner meg som revolusjonær kommunist, tilhenger av teoriene til Marx, Engels, Lenin, Stalin, Mao.
- Aldri tidligere i livet mitt har det stått tydeligere for meg, at veien ut av de katastrofer verden nå driver inn i er de arbeidende massenes revolusjon over hele verden, fulgt av proletariats diktatur, sosialismen, og denne krisas endelige løsning i den høyt utvikla kommunismen.
- Vårt lille bidrag til dette i vårt land er å bygge et revolusjonært kommunistparti her.
- Aldri før i historia har det vært så klart at revolusjonen *ingen steder* kan seire ved hjelp av reformer, uten arbeiderklassens væpna opprør. I Filippinene, i Azania, her.
- Den alvorligste faren for en bevegelse av vår type i vår tid er, (som Mao sa rundt 1960) den moderne revisjonismen i høyreform, som vil forkaste marxismen og revolusjonen. Sånn er det *absolutt* i Norge.

Jeg merker meg kamerat Ellen Pedersens påstand om at den revisjonistiske faren i AKP(m-l) er større nå enn den var i 1980. Dette er et *beretnings-spørsmål*, utfra de reglene vi har vedtatt skal det altså diskuteres *internt i partiet*.

Men jeg mener at den moderne revisjonistiske faren allment *alltid* vil være stor i et parti i et land som vårt. Hvor er det blitt av de europeiske maoistpartiene? Revisjonismen har ødelagt omtrent alle sammen.

HVA ER KRITIKK AV DEN MODERNE REVISJONISMEN I 1983?

Følgelig mener jeg også, at det blir av avgjørende betydning for et program for vårt parti, at det trekker opp klare skillelinjer mot den moderne revisjonismen.

Kamerat Ellen Pedersen klarer ikke å se noen sånne skillelinjer. (Kamerat

«Morten» i et innlegg trykt i tillegg til programforslaget, hevder at det «visker ut» skillelinjene mot den moderne revisjonismen».)

(*Nåvel. Så hva er innholdet i kritikk av den moderne revisjonismen?*)

Jeg mener det er klart, at en sånn kritikk kan ikke være allmenn og heva over historia. Den må være konkret, rette seg mot de alvorligste teoretiske og politiske utslaga av revisjonismen sånn som den kommunistiske bevegelsen faktisk møter dem.

Les Lenins kritikk av revisjonistene under 1. verdenskrig. Den retta seg mot de forskjellige «sosialistiske» partiene som deltok på sitt borgerskaps side i den imperialistiske røverkrigen. Kritikk av falske «marxister» under den 2. verdenskrigen derimot, ramma trotskister og andre som med Lenins ord i kjeften forsøkte å hindre kampen mot *fascismen*. Kritikk av revisjonismen er ikke det samme i 1916 og 1942 og 1961 og 1985.

Så hva er det sentrale i kritikk av revisjonismen i 1983? Jeg har forsøkt å sammenfatte det i fire punkter:

1. Forsvar for teorien om nødvendigheten av væpna revolusjon for å skape sosialismen, avvisning av alle teorier om en vei framover som bygger på klassesamarbeid, gradvis reformering av samfunnet, det borgerlige parlamentet osv.
2. Forsvar for at de grunnleggende teoriene til Marx, Lenin og Mao har vist seg korrekte og fortsatt må være grunnlaget for den kommunistiske bevegelsen.
3. Stå fast på at Sovjet er en sosial-imperialistisk stat og den farligste av supermaktene.
4. Utviklinga i Sovjet/Øst-Europa er en følge av at sosialismen har lidd nederlag og kapitalismen er gjenreist der. Dette kunne skje fordi det fins klasser og klassekamp under sosialismen, «det er fullt av motsigelser» (Mao), altså forsvar for Maos tese om at sosialistiske land i vår epoke kan degenerere til kapitalistiske land.

Disse punktene kan være gærne. Men hva er i så fall kamerat Ellen Pedersens syn på *innholdet i kritikk av revisjonismen nå?*

FORSLAGET ER GJENNOMSYRA AV KRITIKK AV DEN MODERNE REVISJONISMEN!

Disse fire punktene er i hvert fall *lagt til grunn* for skrivinga av det nye forslaget, og det vil være lett å finne igjen *innholdet* i dem i forslaget. Det gjelder bl.a. kritikken av ideer om at Sovjet/Øst-Europa er noe slags «mellomstadium» mellom kapitalisme og sosialisme, såkalt «virkelig eksisterende sosialisme». (En teori utvikla av Walter Ulbricht, tatt over av «de grønnes» tyske ideolog Rudolf Bahro og nå populær bl.a. i SKP og KAP). Det gjelder ideen om at Sovjet bare er en «hegemonisk» makt (og altså ikke en kapitalistisk, imperialistisk makt). Det gjelder ideer om slutt på klassekampen under sosialismen som har liggi under mye av propagandaen fra Kina i de siste åra. Dette er aktuelle revisjonistiske ideer, svært farlige for et parti av vår type. Trekker ikke programmet skillelinjer her?

Så, kamerat Ellen Pedersen og andre: **HVA ER DEN KRITIKKEN AV REVISJONISMEN SOM MANGLER?**

I programmet fra 1980 står det et kapittel med historisk oppramsing av kampen mellom marxisme og anarkisme, mot gammel revisjonisme, trotskisme, med leksikondefinisjoner av terrorisme osv. I dette avsnittet (der forslaget til landsmøtet også blei skrivi av meg!) finner jeg ved gjennomlesning ingenting jeg er uenig i, men vi har altså kuttet det ut, fordi vi mener det ikke kritiserer den revisjonismen vi *nå* står overfor *skarpt nok*.

Er det *dette* du er misfornøyd med, kamerat Ellen Pedersen? Eller er du fornøyd om omtrent det jeg sier i de 4 punktene kommer inn *eksplisitt* i programmet (f.eks. i kapittel 7) og ikke bare implisitt? Eller har du helt anna kritikk?

Til jeg har sett hva du har å fare med, står jeg fast på min påstand om at dette programmet inneholder ei *skarpere* avgrensning mot viktige deler av den moderne revisjonismen enn den vi har hatt i noe program før.

PROGRAMDEBATT

III

Behandlinga av *kommunismen* i AKP(m-l)s programmer — før og nå

En viktig del av det nye programforslaget behandler *kommunismen*. Min mening er at dette er et viktig framskritt, og en korrigering av våre tidligere programmers framstilling av hva som er AKP(m-l)s endelige mål.

I disse programmene (1973, 76, 80) blei kommunismen behandla ytterst kort og overflatisk som ei videreutvikling fra sosialismen. Den naturlige reaksjonen hos en som leser disse programmene, er at *sosialismen* er vårt egentlige mål, mens *kommunismen* har karakter av en fjern (og kanskje umulig?) framtidsdrøm.

Å IKKE FORSTÅ KOMMUNISMEN ER Å IKKE FORSTÅ MARXISMEN!

Jeg mener denne måten å framstille våre målsettinger på er *umarxistisk*, og, hvis vi skal legge en sånn målestokk på det, «trekker til høyre». Fordi:

— Hele verdensutviklinga nå klart peker i retning av at for å oppheve nøden og elendigheten, de voldsomme krisene, de stadig blodigere krigene, er det nødvendig å avskaffe produksjon styrt av profitt, altså produksjon av (bytte)verdi, avskaffe fordeling via markedet, erstatte det med produksjon av bruksverdi og fordeling etter menneskelige behov, produksjon styrt av *plan*. Det er nødvendig å avskaffe klasseskillene, den nåværende samfunnsmessige arbeidsdelinga og staten, og erstatte det med samfunnsmedlemmenes felles organisering av alle samfunnets felles oppgaver. Den nye teknologiske revolusjonen holder på å skape de *materielle* forutsetningene for et sånt samfunn. Arbeiderklassens og de arbeidende massenes *politiske* revolusjon må skape de andre samfunnsmessige forutsetningene for et sånt samfunn.

Men et sånt samfunn er ikke det marxismen kaller *sosialisme*. Derimot er det det som Marx, Lenin og Mao kaller *kommunisme*. Når kommunismen blir stadig mer nødvendig og mulig, så skal vårt program si det.

GRUNNLEGGENDE USIKKERHET I AKP(m-l) NÅR DET GJELDER KOMMUNISMEN

— Hos våre medlemmer og sympatisører derimot er det ei utbredt oppfatning at kommunismen til Marx er «en utopi», kanskje i beste fall «et vakkert ideal som vi skal strebe etter, men aldri oppnå». Jeg veit hva jeg snakker om, for i de siste åra har jeg vært med på flere titalls diskusjoner av *kommunismen*, og kan ut fra det slå fast at det hersker *stor usikkerhet* om hva dette begrepet i det hele tatt betyr.

Men skal ikke vi være et *kommunis-*

tisk parti? Ligger ikke det i navnet? På den andre sida: Hvis våre tilhengere oppfatter *kommunismen* som et munnsvær, mens *sosialismen* er det realistiske målet, blir vi ikke da et småskåret *sosialistisk* parti (på samme subjektive nivå som de hederlige *sosialistiske* medlemmene som fins i partier som SV og DNA?) Men vi kan vel knapt klandre våre *tilhengere* for å være usikre på hva kommunismen er, når våre *programmer* til nå har skyvi dette i bakgrunnen? Enten får vi kutte kommunismen fra partinavnet, eller vi får vedta et program som slår fast at målet vårt er kommunismen.

Ellen Pedersen (bildet) har utfordret Tron Øgrim i prinsippprogramdebatten.

PROGRAMDEBATT

KAMPEN MOT OPPORTUNISMEN OG DEN MARXISTISKE TEORIEN OM KOMMUNISMEN

— Vi slåss mot tendenser (i og utofor vår bevegelse) som oppfatter den historiske utviklinga slik: Kapitalen stabiliserer seg. Den blir stadig rikere og sterkere. Sosialismen lider nederlag overalt. Kapitalismen og imperialismen kommer til å vare meget lenge. Ja, kanskje for alltid.

Blir dette bekrefta av ei marxistisk analyse av historia? Nei! Hele det 20. århundres historie, de siste åras internasjonale politiske og økonomiske krise, den nye teknologiske revolusjonen, alt dette bekrefter det riktige i Marx' påstand at kapitalismen ubønnhørlig utvikler seg mot sin undergang, og Lenins påstand fra 1917 om at verden nå går inn i den proletariske verdensrevolusjonens epoke. Dette forslaget tar mer enn de tidligere programmer utgangspunkt i akkurat dette, og peker på at utviklinga av krisa i imperialismen *sjøl* bringer kommunismen stadig nærmere.

— Vi slåss også mot tendenser som vil framstille sosialismen som et «stabilit, langvarig samfunnssystem», som i teorien vil viske ut skillene mellom sosialismen og kapitalisme av østeuropeisk type, og som vil hevde at kapitalisme, merverdiproduksjon, klassekiller og klassekamp ikke fins i Øst-Europa. Vi slåss mot tendenser som hevder at det ikke fins klasser og klassekamp under sosialismen og når kapitalismen en gang er styrta, så kan den ikke gjenopprettes.

FORSLAGET ER MER MARXISTISK ENN AKP(m-l)s TIDLIGERE PROGRAM- MER!

Dette gjør *definisjonen av sosialismen* viktigere enn noen gang før. Min påstand er at vi kan ikke utvikle en teoretisk kamp mot disse ideene på et riktig, marxistisk grunnlag, uten å gå ut fra at *sosialismen er ei overgangsform på vei til kommunismen* og ikkeno' anna. (Kommunismens første eller lavere stadium, som Marx og Lenin sa.) Dette betyr at sosialismen er prega av motsigelsene mellom kapitalisme og kommunisme, av klasser og klassekamp, det er «fullt av motsigelser» (Mao).

Dette forslaget tar på denne måten et anna og mer marxistisk *utgangspunkt* i definisjonen av sosialismen — ved å gå ut fra *kommunismen* — enn våre tidligere programmer.

Jeg mener derfor at den framskutte behandlinga av *kommunismen* i det nye programforslaget representerer *et stort skritt til venstre i forhold til AKP(m-l)s tidligere programmer*.

(Spørsmål til kamerat Ellen Pedersen: Ser du noen svakheter i våre tidligere programmer når det gjelder behandlinga av kommunismen? Ser du ingen framskritt i behandlinga av disse spørsmåla i dette programforslagets kapittel 1 og 2?)

IV

Borgerlig-demokratiske friheter — og proletarisk-demokratiske

Svært mye av kamerat Ellen Pedersens kritikk retter seg mot kapittel 5. For de som ikke har lest programforslaget: Her er *sosialismen i Norge* behandla.

Kritikk av kapittel 5 er bra. Fordi:

— Det er *svakt*. Det vi har sagt om sosialismen i Norge før har vært prega av å kopiere andre eller av allment snakk. Når vi begynner å lage noe sjøl, så blir det *svakt*. Først.

— Dessuten er det her de største politiske motsigelsene i og rundt partiet er samla. Blei det ikke kraftig diskusjon her, så fungerte ikke demokratiet i partiet.

Ellen Pedersens kritikk av at PF-83 bryter med tidligere programmer og med klassikerne svarer jeg på i diskusjonsbulletinen. Det samme gjelder en kritikk for upresis bruk av begreper som «folket», som jeg mener er riktig.

«FRIHET» — STYGT ORD?

Her først til spørsmålet om «friheter». Kapittel 5 tar for seg hvilke friheter sosialismen vil bety for det arbeidende folket i Norge.

Kamerat Ellen Pedersen blir skarp og sint når hu skriver om det. Hu syns PF-83 er «raust med å dele ut 'friheter' . . . ». Det må vel forstås som at hu mener *de er for mange?* I den nye diskusjonsbulletinen påviser jeg, at PF-83 inneholder bare *en* frihet som *ikke* står i AKPs program fra 1980: Retten til å

stifte flere partier. Ellen Pedersen skriver gang på gang «friheter» i gåseøyne.

Hvorfor det? Er frihet et skittent ord? Er det antimarxistisk og borgerlig? Hu snakker om de «borgerlig-demokratiske spillereglene». Er det kanskje sånn at de frihetene dette forslaget tar med (og som for det meste fantes i programmene i 1980 — og i 1976) av *natur* egentlig er *borgerlige* og følgelig hører til den *borgerlige* epoken, ikke til sosialismen og proletariatets diktatur?

Jeg har møtt mange kamerater som spontant sier at f.eks. *ytringsfrihet*, *stemmerett* osv. under sosialismen er «borgerlig-demokratiske friheter». Det gjelder både folk som er sterkt for sånne rettigheter og folk som er mot dem. *Jeg mener dette synspunktet er feil og umarxistisk.*

FOR ET MARXISTISK SYN PÅ BEGREPET DEMOKRATI!

«Demokrati» er navnet på ulike systemer, med ulike klasseinnhold etter som det tjener ulike klasser. Derfor kan marxistene aldri snakke om «reint demokrati». Vi snakker om «slaveeierens demokrati» i det gamle Hellas (demokrati for et lite mindretall, ikke for slaver og kvinner, som ikke var mennesker). I Polen i middelalderen herska et «føydalherrenes demokrati» i den berømte polske riksdag, der alle føydalherrer hadde veto-rett. Under borger-skapets demokrati er borgerlig diktatur statsmaktas *innhold*, borgerlig demokrati dens ytre form.

Under sosialismen er det demokrati for det arbeidende folket, diktatur over utbytterne. Denne statsmaktas *innhold og form* er *proletarisk demokrati*.

DET FINS BORGERLIG DEMOKRATISK FRIHET OG PROLE- TARISK DEMOKRATISK FRIHET

Når arbeiderne og andre arbeidsfolk *virkelig* velger ledelsen i bedriftene, i fagforeningene sine, i staten osv. under proletariatets diktatur, er det derfor fullstendig umarxistisk å kalle stemmeretten deres en «borgerlig demokratisk frihet». Den er en *proletarisk demokratisk frihet!* Når arbeiderne under Pariskommunen — eller under Oktoberrevolusjonen — fritt diskuterte si-

PROGRAMDEBATT

Hva skal man mene om Stalins feil og fortjenester? Dette er blant diskusjonstemaene i debatten om prinsippprogrammet. (Tegning av P. Vasiljov).

ne politiske interesser og fatta vedtak — eller når de gjør det i en demokratisk og kampvillig fagforening i dag — så er det et uttrykk for *proletarisk demokratisk ytringsfrihet*, ikke «en borgerlig demokratisk rett».

Å påstå at streikeretten er en «borgerlig demokratisk rett» mener jeg *allment* er tvilsomt. Arbeiderklassen *tilkjempa* seg streikeretten i ulovlige kamper mot borgerskapets diktatur. Streikeretten har for lengst opphørt å være et reint redskap for lønnskamp, den har over hele verden ofte blitt brukt som et redskap for å demonstrere arbeidernes *politiske* syn. Mao fikk den *innført* i Kina igjen. *Svekka* han dermed «proletariatets diktatur» ved å innføre «en borgerlig demokratisk rett»?

Borgerlig ytringsfrihet, det er at de samme fem politikerne, eller journalistikjendisene, eller noen direktører i staten og NAF blir intervjuet 90 av 100 ganger i Dagsrevyen. Det er at kapitalistene eier avisene og at arbeidere, bønder og fiskere i *praksis* nesten aldri slipper til.

Proletarisk ytringsfrihet, det er derimot at massemedia blir rettet mot det

arbeidende flertallet, sånn at *dets* ulike stemmer blir hørt. Veggavsfriheten i Kina blei innført av Mao. Hva slags ytringsfrihet var det? Proletarisk ytringsfrihet.

SKILLELINJER MÅ TREKKES MOT ET ANTI-MARXISTISK OG ANTI-PROLETARISK SYN PÅ DEMOKRATISKE FRIHETER!

Et problem for oss er at det har kommet inn i mange kameraters oppfatning den ideen, at demokrati, ytringsfrihet osv. *allment* er noe «borgerlig» og tvilsomt, som står i *motsetning* til proletariatets diktatur. Denne oppfatninga utvikla seg i Sovjet under Stalin. Jeg mener den er feil, og at Stalin *på dette punktet var revisjonist*.

Jeg skal ikke henge merkelapper på kamerat Ellen Pedersen og påstå at hun *nødvendigvis* står for sånne synspunkter. Derimot går hu hardt ut imot framstillinga av slike friheter i PF-83 *uten å gjøre det klart hva hu sjøl mener*. Derfor er det et svært rimelig krav at du nå, kamerat Ellen Pedersen, i neste omgang *gjør ditt eget syn klart*.

Spørsmål:

— Når det gjelder de demokratiske fri-

heter som er slått fast på side 20 i forslaget; hva mener du om hver enkelt av dem? Er du *for eller mot* disse rettighetene under sosialismen:

- Fagforeningsfrihet og streikerett?
- Personlig individuelt rettsvern?
- Frihet til politisk diskusjon og kritikk, inklusive av statsleiinga?
- Mener du eller mener du ikke at regjeringa skal stå ansvarlig overfor ei folkevalgt forsamling?
- Mener du eller mener du ikke at alle medlemmer av samfunnet med vanlige demokratiske rettigheter skal ha rett til å stille til valg, uansett politisk syn?
- Mener du eller mener du ikke at det skal være lov til å organisere andre politiske partier enn kommunistpartiet, så lenge de ikke er kontrarevolusjonære?

V

Proletariatets demokrati og proletariatets diktatur

Den forvirringa som knytter seg til begrepet om borgerlig-demokratiske friheter fører med seg et like forvirra og feilaktig syn på hele spørsmålet om demokrati under sosialismen. Vi skal se nærmere på det.

Kamerat Ellen Pedersen sier: «Proletariatets diktatur blir gjort til et spørsmål om 'demokrati'...». Denne måten å stille spørsmålet på egger til motspørsmål. Ja, kamerat Ellen Pedersen, *men er det ikke det?*

Proletariatets diktatur er en stat som sikrer demokrati for det arbeidende folket, som skal undertrykke kapitalister og utbyttere. Så langt er vi enig. I *begge* ledd. Eller er vi ikke det?

Dette er nemlig noe helt anna enn å hevde f.eks. at under proletariatets diktatur er demokrati et spørsmål om *taktikk*. Demokrati blir en avgjørende del av sjølve proletariatets diktatur. Demokrati blir nødvendig for at sosialismen skal utvikle seg videre og ikke degenerere.

HVA SKILLER ARBEIDERKLASSENS STAT FRA BORGERSKAPETS STAT?

Proletariatets diktatur er arbeiderklassens statsmakt. Men hva skiller denne statsmakta fra de tidligere statsmakter i historia, fra borgerskapets stats-

PROGRAMDEBATT

makt, føydalstenes, slaveeierens osv.?

Ifølge Marx og Lenin er det, at denne statsmakta bygger på de arbeidende massene sjøl, at den blir *demokratiske* bygget opp som en følge av deres revolusjonære massebevegelse og står under deres *demokratiske kontroll*. Den er altså ikke et byråkratisk apparat skilt fra de arbeidende massene og høyt heva over deres kontroll. Er dette et taktisk spørsmål? Nei, det hører til kjerna i hele definisjonen av den proletariske statsmakta, det er en nødvendig del av definisjonen av et virkelig sosialistisk samfunn.

Du, kamerat Ellen Pedersen, henviser til *Lenins* Staten og Revolusjonen, som igjen bygger på Marx: Pariskommunen. Men er ikke nettopp den *demokratiske* mobiliseringa av de arbeidende massene nettopp et *hovedpoeng* i begge disse marxistiske verkene?

HVEM SKAL UNDERTRYKKE BORGERSKAPET?

Ei hovedoppgave for proletariatets diktatur er å undertrykke borgerskapet. Under sosialismen fins både gammalt borgerskap som er hevnjerrig, og nytt borgerskap vokser fram av lovlig og ulovlig handel, av byråkratiet i statsapparatet osv. Hvem er alle steder og kan oppdage og bekjempe sånne tendenser? Arbeiderklassen og det arbeidende folket. Dersom derimot denne kampen skal overlates til statsapparatet, partiets medlemmer og det hemmelige politiet, så viser historia at det blir lett for en masse borgerlige folk å lure seg unna. For ikke å snakke om hvis de klarer å komme inn blant det fåtallet av helter, som skal forsvare proletariatets diktatur. Da kan de — i første omgang lokalt — bruke maktorganene til å slå seg opp, gjøre seg til herrer, undertrykke arbeidere og tilmed virkelige kommunister.

Se på «Pariskommunen» og «Staten og Revolusjonen»!

Hvem skal undertrykke borgerskapet ifølge disse to verkene? Er ikke det nettopp de *demokratiske maktorganene*, som de arbeidende massene sjøl oppretter? Har de ikke, ifølge disse verkene, full frihet til å diskutere, stille kandidater og velge representanter til

disse proletariske maktorganene, og har ikke disse maktorganene så demokratisk rett til å gjennomføre det arbeidende folkets beslutninger?

Hvis vi altså skal krangle om *demokrati*: Er ikke nettopp *proletarisk demokrati*, ifølge Marx sjøl, en helt nødvendig forutsetning for å utøve proletariatets diktatur?

Hva er hovedmetoden for å undertrykke utbytterne? Er ikke det nettopp å mobilisere de arbeidende massene til å gjøre det gjennom politisk kamp? Til og med våre tidligere programmer sier faktisk det.

Undergraves det proletariske demokratiet, så ødelegges det proletariske diktaturet. Se på Sovjet etter Stalins død, da de åpne revisjonistene med Krustsjov foran kom til makta. Det fantes stor motstand, men massene var passivisert. Partimedlemmene var uenige, men de våga ikke åpne kjeften. Folket og kommunistene var redd politiet. Ytringsfriheten og den personlige rettssikkerheten for de menige kommunistene var i praksis ødelagt på forhånd. Under sånne vilkår blei det også svært vanskelig å sette i gang en åpen kamp mot Krustsjov.

Jeg mener følgelig, at de historiske erfaringene *slett ikke viser* at det er spesielt «*radikalt*» å gå mot slike friheter og demokratiske rettigheter for det arbeidende folket. Tvert imot styrker det borgerskapet, og undergraver proletariatets diktatur.

PROLETARISK DEMOKRATI SOM NØDVENDIG MIDDEL I KAMPEN FOR KOMMUNISMEN

Det proletariske demokratiet er også helt nødvendig, for at det sosialistiske samfunnet skal kunne utvikle seg videre fram i retning kommunismen.

Ifølge marxismen kan dette *bare* skje ved at de arbeidende massene *mer og mer* tar kontrollen *over alle sider* av samfunnslivet og erstatter det tradisjonelle byråkratiet med sin egen, frivillige organisering. Her er både Marx, Lenin og Mao helt klare når det gjelder målsettinga. Om de gjorde noen feil, så mener jeg det var overoptimisme: De trudde det var mulig å gå svært fort fram. Men historia har vist at det tar lengre tid, både fordi økonomien må få tid til å utvikle seg (ja da, Pål Steigan!)

og fordi menneskenes ideer må endres gjennom kamp.

Men denne utviklinga er noe de arbeidende massene ikke kan *tvinges* til å gjennomføre. Den krever frivillighet, altså politisk diskusjon, åpen kamp, overbevisning. Dersom massene i motsetning til dette er redd for å åpne kjeften, frykter for sin egen rettssikkerhet og veit at slavisk lydighet og opportunistisk snikeri er det som er fordelaktig, så kvæles åsså den politiske massebevegelsen i arbeiderklassen og blir et tomt skall. Dermed begynner også sjølve sosialismen å råtne opp.

MARXISME, PROLETARIATETS DIKTATUR OG PROLETARISK DEMOKRATI

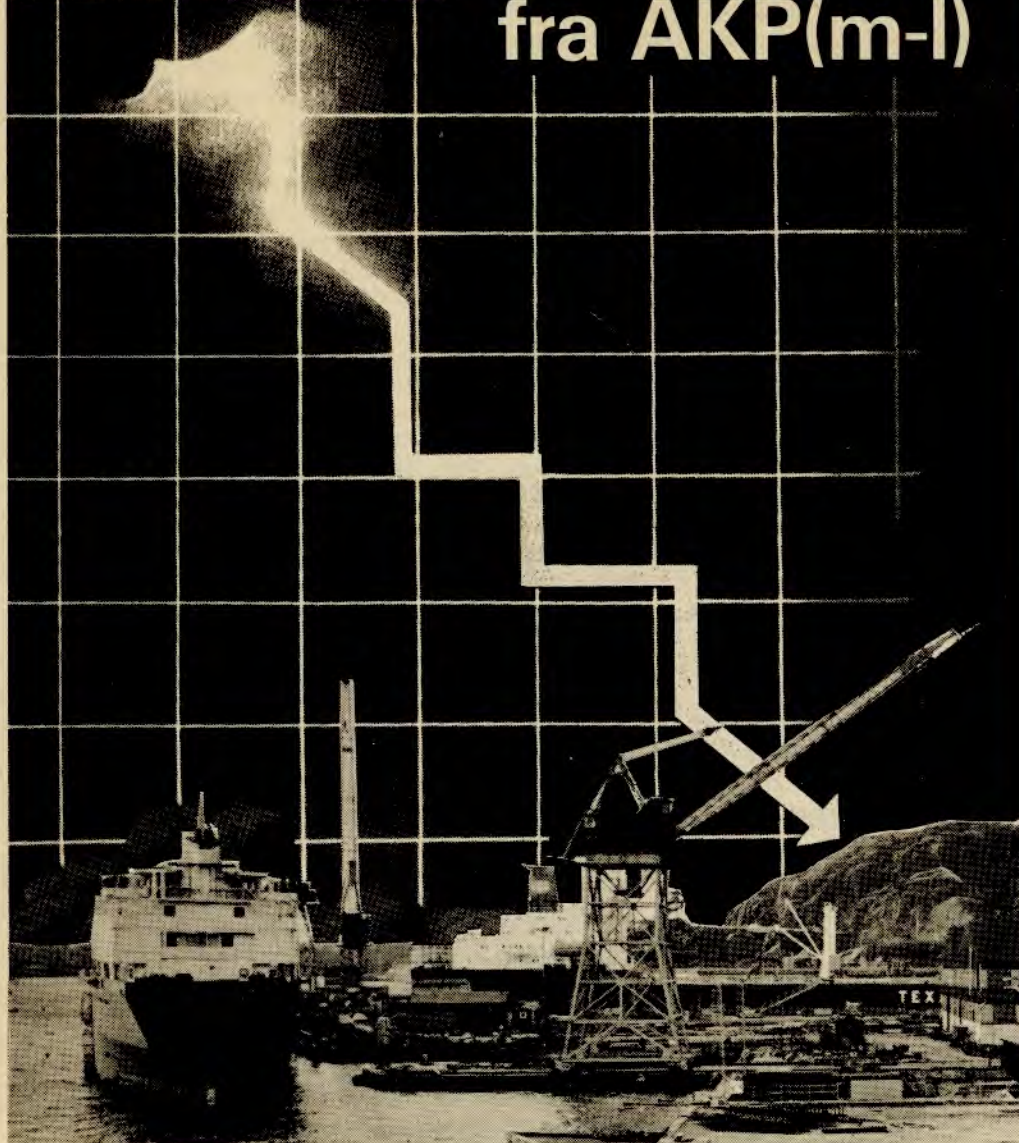
Proletariatets diktatur er altså *nettopp* et spørsmål om *demokrati*: demokratiske friheter for de arbeidende massene, virkelige demokratiske massebevegelser som kontrollerer staten, bekjemper borgerskapet og utvikler økonomien. Å hevde dette er i *samsvar* med de marxistiske teoriene til Marx, Lenin og Mao. Pariskommunen. Staten og Revolusjonen. Ei lang rekke sentrale verker hos Mao.

Ei anna sak er hva som er blitt *praktisert*, bl.a. i Sovjet og Kina. Min kritikk av det går ikke på at borgere og reaksjonære har blitt undertrykt. Min kritikk går på at vanlige arbeidsfolk, ja kommunister og revolusjonære bevislig har blitt undertrykt, og jeg mener det har vært gjort store feil, som kunne vært unngått. Og som vi absolutt bør søke å unngå.

SPØRSMÅL TIL ELLEN PEDERSEN:

— Jeg mener at det fins en dårlig og feilaktig tendens som oppsto i den internasjonale kommunistiske bevegelsen under Stalin, som går ut på å sette likhetstegn mellom demokrati og demokratiske rettigheter *for det arbeidende folket og borgerlig demokrati, og karakterisere demokratiet for folket som noe negativt. Er du enig i at det fins en sånne tendens? Er du enig med meg i at vi trenger et programmatisk oppgjør med den? Hvis du er enig i dette, men mener at jeg går for langt (er uklar, gjør andre feil), har du i så fall forslag til åssen vi skal formulere et sånt oppgjør bedre?*

Nytt krisehefte fra AKP(m-l)

Av Harald Minken

AKP(m-l) har nylig gitt ut et hefte om økonomiske kriser og marxistisk kriseteori, redigert av Carl Erik Schultz. Dette heftet kommer fem år etter studieboka om økonomiske kriser fra 1978. Har det skjedd noe nytt siden da, som gjør et nytt hefte nødvendig? Ja, det har det. Dengang had-

de vi en teori om årsaka til krisene som var enkel og grei å forstå. Etterspørselen etter varer vil ha en tendens til å slepe etter produksjonskapasiteten, mente vi. Med jevne mellomrom vil dette vise seg som overproduksjonskriser. Årsaka til at etterspørselen sleper etter, er at

kapitalistene holder arbeiderlønningene nede. Dermed holder de også markedet for forbruksvarer nede. Men også etterspørselen etter produksjonsmidler blir begrenset av arbeidernes kjøpekraft, fordi produksjonsmidler ikke produseres for sin egen skyld, men fordi forbruksvareindu-

strien har bruk for mer produksjonsmidler.

Dette er teorien om kriser som alle i AKP har lært seg, og mange andre også. Vi brukte den til å agitere mot kapitalismen: Kriser er uunngåelige under kapitalismen, sa vi, fordi det er sjølve den kapitalistiske utbyttinga som begrenser arbeiderlønningene. Vi brukte den også til å slåss for lønnskrav og mot nedskjæringer. Sånn sett var det en god teori. Og vi kjørte den hardt: «Kom gjerne med andre teorier, men kall dem bare ikke marxistiske, for de har ingenting med Marx å gjøre.» Siden 1978 har man prøvd å supplere den gamle teorien med en teori om langvarige nedgangsperioder i økonomien. (Se f.eks. Røde Fane nr. 3 1981). Og Per Lund har fremma teorien om at profittrentens fallende tendens er årsaka til krisene, som en konkurrent til den gamle teorien. (Røde Fane nr. 5 1982). Det samme synet har studieutvalget forfektet i Klassekampens studiespalte.

Det nye heftet inneholder et par av artiklene fra studieutvalget, mens de øvrige artikkelforfatterne står på den gamle teorien i kombinasjon med 2-3 andre teorier. Kombinasjonen er ikke vellykket, som jeg skal prøve å vise. Forøvrig inneholder heftet en kort faktadel og et par avsluttende kapitler om borgerskapets og vår krisepolitikk. Kapitlet om vår krisepolitikk er interessant, men av hensyn til plassen skal jeg konsentrere meg om svakhetene i kriseteoriene til hovedtyngden av artikkelforfatterne.

DEN INDUSTRIELLE SYKLUSEN

Den industrielle syklusen er den regelmessige vekslings mellom krise og oppgangsti-

BØKER

der. I heftet er dette illustrert med en tegning som viser noen dvaske dønninger. Dønningene er inndelt i oppgang, stagnasjon (området rundt bølgetopper), krise og depresjon (området rundt bølgebunnen). Både bildet og inndelingene passer bedre til borgerlig konjunkturteori enn til marxismen. Marx delte den industrielle syklusen i høykonjunktur, krise, depresjon og oppgang. Høykonjunkturen går hos han direkte over i krise, uten noen stagnasjonsperiode med avslapping i veksten. Bildet som svarer til dette, er skumtopper som bryter, ikke dønninger. Heftet innfører altså noe nytt i forhold til Marx. Kanskje er det riktig. Kanskje høykonjunkturen ikke slår så kraftig om i krise nå som på Marx' tid. I så fall ville jeg gjerne hatt en redegjørelse for hvilke nye forhold som har gitt syklusen et mer dempet preg.

LANGE BØLGER

Heftet tar det som et faktum at det finnes lange bølger i veksttakten under kapitalismen. I perioder på flere tiår går veksten raskt, og krisene innebærer kanskje ingen nedgang i produksjonen, bare mindre økning enn før. Innimellom kommer perioder på flere tiår med svakere vekst, der krisene slår kraftigere ut. Men heftet avviser den teknologiske forklaringa på disse lange bølgene som bl.a. Ernest Mandel forfekter. (Se Vardøger nr. 12).

Den forklaringa som heftet gir, spriker. En av artiklene ser ut til å se de «korte bølgene» som mer tilfeldige («Slike kortsiktige avslappingsfaser vil dermed ikke samsvare med det krisebegrepet vi introduserte...»). De lange bølgene utgjør de egentlige krisene: «...de krisemekanismene som marxismen omhandler... vil

slå ut i de mer langsiktige trendene.»

En annen artikkel forklarer de korte svingningene med teorien om overproduksjon, mens de langvarige nedgangstidene forklares med behovet for nyoppdeling mellom imperialistmaktene og monopolene. Før dette behovet blir innfridd, kan økonomien ikke skyte fart. Denne artikkelen avviser at det skulle være snakk om regelmessige «bølger».

Lenin pekte på at det fantes et slikt behov før første verdenskrig. Det slo ikke ut i en økonomisk nedgangsperiode. Tvert imot vokste kapitalismen raskere enn før på denne tida. Lenin mente det stort sett ville være en raskere vekst under imperialismen. Stalin mente det samme i 20-årene. Men han endret oppfatning, og spådde at imperialismen etter den andre verdenskrigen ville stagnere økonomisk. Artikkelen som ser manglende omfordeling som årsaka til stagnasjonsperioder, er altså ikke i samsvar med fakta når det gjelder de første 30 åra av dette århundret. Hvis den i likhet med Stalin mener at denne lovmessigheten er kommet til seinere, må den begrunne det. Når vi veit hvor dårlig det gikk med Stalins spådom fra 1952, bør vi kreve en meget god begrunnelse før vi droppe Lenins tese en gang til.

IKKE KRISE?

Kapitel 3 i heftet reiser tvil om det vi opplever idag kan kalles ei krise. Premissene for en slik merkelig konklusjon er åpenbart inndelingen av den industrielle syklusen i oppgang, stagnasjon, krise og depresjon, og teorien om at krisemekanismene slår ut i langsiktige tendenser, ikke på kort sikt. I pakt med dette ser en på flere år under ett og fin-

ner at veksten fram til 1974 har blitt avløst av stagnasjonsfasen i syklusen. Krise er det ikke, for det er ikke produksjonsnedgang. Det er heller ikke sikkert at det vil bli det med det første. Det eneste som kan sies, er at før eller seinere vil det bli krise, hvis ikke noe annet forhindrer det. (!)

Dette er farlig langt fra både marxismen og virkeligheten. Produksjonsnedgangen vil bli åpenbar hvis en ser på kortere tidsrom og på hvert land for seg. Nedgangen kommer ikke på likt i alle land. Åpenbart bør man droppe nyvinningen «stagnasjonsfasen» fra den industrielle syklusen, bruke den marxistiske kriseteorien til å forklare oppgang og krise på kort sikt (ca. 5 år), og la eventuelle langvarige nedgangstider bli gjenstand for en særskilt analyse fra gang til gang. De dårlige tidene de siste ti åra bør f.eks. kanskje forklares med at staten griper inn for å forhindre konkurser, noe som gjør at krisa ikke helt ut løser de motsigelsene som utløste den.

Ikke hele heftet går så langt som til å nekte for den nåværende verdenskrisa. Men det er en tendens i hele heftet til å gjøre kriser til noe «normalt», noe som ikke innvirker særlig på kapitalismens mulighet til å overleve. Jeg tror at hvis en hadde tatt med litt om hvordan krisa slår ut i Polen, Jugoslavia, Mexico eller Tanzania så ville dette perspektivet vært annerledes.

TEORIEN OM PROFITTKLEMMEN

I et sentralt avsnitt i heftet, «kriseteorier i marxismen» fremmes to teorier som begge to skal gjelde. Det er vår gamle teori om overproduksjon, pluss teorien om uttapping av reservearmeen. Vanligvis kalt

profittklemme-teorien. Den går ut på at under oppgangen blir det før eller seinere full sysselsetting. Dette presser lønnsnivået opp og profitten ned, og utløser da ei krise.

Denne teorien er alt død. Den ble drept av John Weeks fra USA i en artikkel i Science and Society i 1979. Han sier ganske enkelt at akkumuleringen ikke foregår slik som profittklemme-teorien forutsetter. Reservearmeen blir ikke uttømt. Full sysselsetting blir ikke oppnådd, annet enn unntaksvis. Det kommer av produktivitetsøkninga som alltid følger med akkumuleringen. Det er en av Marx' grunnleggende oppdagelser at kapitalakkumuleringen ikke bare skaper arbeidsplasser, men også avskaffer arbeidsplasser, slik at reservearmeen likevel blir gjenskapt. Dette medfører ingen krise. Men det kan medføre en midlertidig svakere akkumulasjonstakt. En ting til som alltid følger kapitalakkumuleringen, er at varene synker i verdi. Dermed kan arbeiderne opprettholde «reallønna», dvs. samme forbruk, sjøl om de får stadig mindre av de verdiene de skaper. Ja, de kan til og med øke sitt forbruk sjøl om profitten øker. Det de derimot ikke kan gjøre, er å øke arbeidslønna så mye at kapitalakkumuleringen stopper. Marx sier i Kapitalen: «Kapitalakkumuleringens vesen utelukker enhver minskning av utbyttingsgraden og enhver økning av arbeidslønna som går så langt at den kontinuerlige reproduksjonen av kapitalforholdet i stadig økende skala trues på alvor.» Bare i rene unntakstilfeller kan altså den økte reallønna i oppgangstider true profitten. Slik argumenterer John Weeks. Det vesentlige i denne argumentasjonen er å skille mellom bruksverdi og verdi,

BØKER

dvs. bruke Kapitalen-studiene.

UNDERKONSUM-TEORIEN

Den andre teorien som artikkelforfatteren holder for å være marxistisk, er vår gamle teori. Vi kaller den teorien om at vareproduksjon er årsaka til krise. Det vanligste er å kalle den underkonsum-teorien. Jeg kan ikke bevise på noen få spalter at den er feil, men jeg kan si min mening. Jeg mener at Marx i andre bok av Kapitalen har påvist at under normale omstendigheter vil alt som blir produsert kunne bli solgt. Det vil si at det ikke finns noe kontinuerlig misforhold mellom produksjon og marked under kapitalismen — ikke noe misforhold som må være der pga. utbyttinga. Hvis dette stemmer, faller underkonsumteorien. (På den andre sida er det naturligvis ikke slik som Reagans rådgivere, tilbudssideøkonomene, hevder, at markedet alltid holder følge med produksjonen).

ET PARADOKS

I AKP(m-l)s grunnsirkler fra 1979 og 1981 har underkonsumteorien blitt forma ut som et paradoks: «For den enkelte kapitalisten er det lønnsomt å holde lønningene nede. Men for det kapitalistiske systemet blir resultatet et annet.»

Altså: arbeiderklassens kamp er bra for det kapitalistiske systemet, men dårlig for den enkelte kapitalist. Arbeiderklassens nederlag er bra for den enkelte kapitalist, men dårlig for systemet. Den enkelte kapitalist og det kapitalistiske systemet har tvert motsatte interesser! Dette paradokset er nå ført videre i og med at man holder to motsatte kriseteorier samtidig. Underkonsum-teorien sier at år-

saka til krisene er høy profitt, og profittklemme-teorien sier at årsaka er lav profitt. Dette er det samme som de to sidene av paradokset: Enkeltkapitalisten kommer i krise når lønna stiger. Systemet kommer i krise når lønna synker. De eneste utveiene ut av dette er å påvise en gylden middelvei for profitten, slik at en unngår begge krisemulighetene, eller å påstå at det alltid er krise, dvs. kapitalismen er umulig.

Underkonsum-teorien **aleine** kan tjene som utgangspunkt for en faglig kamplinj. På den andre sida åpner den for samarbeid med de som forstår interessene til det kapitalistiske systemet som helhet

— et samarbeid for å mildne og avhjelpe kriser. «En politikk for økt forbruk er en politikk mot kriser», sa Olje-engeboka.

De to teoriene **sammen** forhindrer denne reformismen. På den andre sida gjør det tvetydige utgangspunktet at det blir noe tvilrådig, vankelmødig og ubestemt over krisepolitikken vår. Det blir så og si umulig å si noe bestemt om hvordan kapitalismen vil utvikle seg i framtida. Forsøk på strategisk planlegging må droppes. Agitasjonen mot kapitalismen blir også uklar. Alt dette syns jeg viser seg i heftet.

Dette heftet kommer for tidlig. Den eneste veien til en holdbar kriseteori er å bygge

på studiene av Kapitalen, bruke skillet mellom bruksverdi og verdi og lære om motsigelsen, kvitte oss med alle rester av borgerlig sosialdemokratisk teori og tilegne oss de nyeste forskningsresultatene i marxistisk politisk økonomi. Heftet har ikke gjort noe av dette. For de som er interessert i litteratur som har gjort det, kan jeg i første omgang bare vise til den nyeste Studiesirkelen til AKP(m-l)

KRISER I KAPITALISMEN

Artikler om økonomiske kriser
og marxistisk kriseteori.
Red. Carl Erik Schultz
Utgitt av AKP(m-l)

I DETTE NUMMER:

- ***Kapitalens krisestrategi***
- ***Slanking av Akergruppen***
- ***Boligen under sosialismen***
- ***Øgrim om programutkastet***
- ***Bjørn Nilsen svarer Øgrim***
 - ***Kulturdebatt:
Sosialrealismen***